

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI BİLİM DALI**

**ENGELLİ KADINLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI,
YAŞAM DOYUMU VE BENLİK SAYGISI DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

İrem ÇETİN

KOCAELİ 2021

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI BİLİM DALI**

**ENGELLİ KADINLARIN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI,
YAŞAM DOYUMU VE BENLİK SAYGISI DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

İrem ÇETİN

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Yıldız ÖZTAN ULUSOY

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 23.06.2021/15

KOCAELİ 2021

ÖNSÖZ

Bu araştırmada engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Tez çalışmam, lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince çok değerli emeğini, enerjisini, zamanını ve danışmanlığını esirgemeyen Sayın Dr. Öğretim Üyesi Yıldız ÖZTAN ULUSOY'a,

Eğitim hayatımın ilk gününden bu yana her an bana destek olan ve olmasalardı olamazdım diyebileceğim biricik aileme ve varlığından güç aldığım yeğenim Asya'ya, bu yola beraber çıktığım ve hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen dostlarıma,

Araştırmaya katılarak bu araştırmanın ortaya çıkmasını sağlayan engelli kadınların tümüne ve yaşamda eşsizliklerle mücadele eden bütün kadınlara minnetlerimi sunuyorum. İyi ki varsınız.

İrem ÇETİN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR LİSTESİ	VII
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ALANYAZIN İNCELEMESİ.....	8
1.1. TOPLUMSAL CİNSİYET	8
1.1.1. Toplumsal Cinsiyet Kuramları	11
1.1.1.1. Biyolojik Kuram.....	11
1.1.1.2. Psikanalitik Kuram	12
1.1.1.3. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	13
1.1.1.4. Bilişsel Gelişim Kuramı.....	14
1.1.1.5. Sosyal Rol Kuramı	14
1.1.2. Sosyal Hayatta Kadın.....	15
1.2. ENGELLİLİK.....	17
1.2.1. Engellilik Kavramı	17
1.2.2. Engellilik Modelleri.....	19
1.2.3. Engelliliğin Sınıflandırılması	20
1.2.3.1. Ortopedik Engelli	21
1.2.3.2. Zihinsel Engelli	21
1.2.3.3. Görme Engelli.....	22
1.2.3.4. Ruhsal ve Duygusal Engelli.....	22
1.2.3.5. Dil ve Konuşma Engelli	23
1.2.3.6. Süreğen (Kronik) Engelli	23
1.2.3.7. İşitme Engelli	23
1.2.3.8. Sınıflanamayan Engelli	23

1.2.4. Türkiye’de Engelli İstatistikleri.....	23
1.2.5.Engellilik, Sosyal Yaşam ve Toplumsal Cinsiyet	26
1.3.YAŞAM DOYUMU	30
1.3.1. Yaşam Doyumu Kavramı	30
1.3.2. Yaşam Doyumu Yaklaşımları.....	31
1.3.2.1.Belli Bir Noktaya Erişme Kuramı	31
1.3.2.2.Haz ve Acı Kuramı.....	32
1.3.2.3.Etkinlik Kuramı	32
1.3.2.4.Yargı Kuramı	32
1.3.2.5.İlişkilendirici Kuram.....	33
1.3.2.6.Aşağıdan Yukarıya- Yukarıdan Aşağıya Kuramı.....	33
1.3.3. Yaşam Doyumunu Etkileyen Etmenler	34
1.3.4. Yaşam Doyumu İle İlgili Çalışmalar	35
1.4.BENLİK SAYGISI.....	37
1.4.1. Benlik Kavramı	37
1.4.2. Benlik Saygısı Kavramı.....	39
1.4.3. Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler	41
1.4.4. Benlik Saygısı İle İlgili Araştırmalar	41

İKİNCİ BÖLÜM

2.YÖNTEM.....	43
2.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	43
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	43
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	44
2.3.1. Demografik Bilgi Formu	44
2.3.2. Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği.....	44
2.3.3.Yaşam Doyumu Ölçeği.....	45
2.3.4. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	45
2.4.ARAŞTIRMANIN İŞLEM YOLU	46
2.5.VERİLERİN ANALİZİ	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.BULGULAR	48
3.1. ÇALIŞMA GRUBUNA İLİŞKİN BULGULAR	48
3.2. BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	53
3.3. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	54
3.4. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	55
3.5. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	56
3.6. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	58
3.7. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	60
3.8. YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR	61
3.9. SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	62
3.10. DOKUZUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR.....	63
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	65
KAYNAKÇA.....	83
EKLER.....	95
EK-1 KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU ÖLÇEK UYGULAMA İZİN ONAYI.....	95
EK-2 TOPLUSAL CİNSİYET ALGISI ÖLÇEĞİ UYGULAMA İZİNİ.....	97
EK-3 YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ UYGULAMA İZİNİ.....	98
EK-4 ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ UYGULAMA İZİNİ..	99
EK-5 BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	100
EK-6 DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU.....	101
EK-7 TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI ÖLÇEĞİ.....	102
EK-8 YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ	103
EK-9 ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ	104
ÖZGEÇMİŞ	105

ÖZET

Bu araştırmanın amacı engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışmanın örneklemini çevrimiçi şekilde ulaşılabilen 151 engelli yetişkin kadın oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Demografik Bilgi Formu”, Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilmiş olan “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği”, Diener ve arkadaşları (1985) tarafından geliştirilen ve Dağlı ve Baysal (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan “Yaşam Doyumu Ölçeği” ve Rosenberg tarafından geliştirilen ve Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye uyarlanan “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizi anlamlılık düzeyi (p) .05 kabul edilerek SPSS 17.0 paket programında hesaplanmıştır. Betimsel istatistiklerle birlikte verilerin analizi için Spearman Brown Korelasyon Katsayısı hesaplanmış ve Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis- H Testi kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda engelli kadınların toplumsal cinsiyet algılarının yüksek olduğu, yaşam doyumu düzeylerinin orta, benlik saygısı düzeylerinin ise orta ve yüksek aralığında olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri arasında orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu, değişkenlerin birbirini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algılarının yaş ile düşük düzeyde negatif yönlü anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algılarının medeni durum, eğitim düzeyi, çalışma durumu, yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer ve sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesi olma duruma göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Engelli kadınların yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin eğitim düzeyi, çalışma durumu ve sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesi olma durumlarına göre farklılaştığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Engellilik, Yaşam Doyumu, Benlik Saygısı.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the relationship between gender perception, life satisfaction and self-esteem levels of disabled women. The sample of the study consists of 151 disabled adult women who can be accessed online. “Demography Information Form” as data collection tool in the research; “Perception of Gender Scale” developed by Altınova and Duyan (2013), “Satisfaction With Life Scale” developed by Diener and his friends (1985) and adapted into Turkish by Dağlı and Baysal (2016) and the “Rosenberg Self-Esteem Scale” developed by Rosenberg and adapted into Turkish by Cuhadaroğlu was used. The analysis of the data obtained in the study was calculated in the SPSS 17.00 package program, with a significance level (p) 0.05. Along with descriptive statistics, Spearman Brown Correlation Coefficient was calculated and Mann Whitney U Test and Kruskal Wallis H Test were used for data analysis. As a result of the study, it was concluded that gender perceptions of disabled women are high, the life satisfaction levels are moderate and their self-esteem levels are in the middle and high range. It was observed that there is a moderately significant relationship between the gender perception, life satisfaction and self-esteem level of disabled women and the variables affect each other positively. It was observed that gender perceptions of disabled women have a low-level of negative and significant relationship with age. It was observed that the gender perception of disabled women differ significantly according to their marital status, education level, employment status, place where most of their life is spent, and being a member of non-governmental organizations, associations or foundations. It was observed that the life satisfaction and self-esteem levels of disabled women differ significantly according to their education level, employment status, and the status of being a member of non-governmental organizations, associations or foundations.

Keywords: Gender, Disability, Life Satisfaction, Self-Esteem.

KISALTMALAR LİSTESİ

AÇEV	: Anne Çocuk Eğitim Vakfı
CEDAW	: Convention On The Elimination Of All Forms Of Discrimination Against Women (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi)
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ÖZİDA	: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı
TNSA	: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	:United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Erkeklerle İlgili Algılama Kalıbında “İyi” Olarak Görülen Özellikler	9
Tablo 2: Kadınlarla İlgili Algılama Kalıbında “İyi” Olarak Görülen Özellikler.....	9
Tablo 3: 2019 Yılı TÜİK Cinsiyete Göre Eğitim ve İstihdam Verileri	17
Tablo 4: Katılımcıların Yaş Aralıklarına Göre Betimsel İstatistikler.....	48
Tablo 5: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Betimsel İstatistikler.....	49
Tablo 6: Katılımcıların Eşlerinin Engellilik Durumlarına Göre Betimsel İstatistikler....	49
Tablo 7: Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Betimsel İstatistikler	49
Tablo 8: Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Betimsel İstatistikler	50
Tablo 9: Katılımcıların Yaşamlarının Çoğunu Geçirdikleri Yere Göre Betimsel İstatistikler.....	50
Tablo 10: Katılımcıların Ailelerindeki Engelli Durumlarına Göre Betimsel İstatistikler.....	51
Tablo 11: Katılımcıların Engellilik Kategorilerine Göre Betimsel İstatistikler.....	51
Tablo 12: Katılımcıların Engellilik Derecelerine Göre Betimsel İstatistikler.....	52
Tablo 13: Katılımcıların Engellilik Durumlarının Ortaya Çıkma Zamanına Göre Betimsel İstatistikler.....	52
Tablo 14: Katılımcıların Sivil Toplum Kuruluşu, Dernek veya Vakfa Üye Olma Durumuna Göre Betimsel İstatistikler	52
Tablo 15: Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Betimleyici İstatistikleri.....	53
Tablo 16: Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algıları, Yaşam Doyumu Düzeyleri ve Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler, Spearman Brown Korelasyon İstatistikleri	54
Tablo 17: Katılımcıların Yaşları, Toplumsal Cinsiyet Algıları, Yaşam Doyumu Düzeyleri ve Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler, Spearman Brown Korelasyon İstatistikleri	55
Tablo 18: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Farklılıkları Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	56
Tablo 19: Evli Katılımcıların Uygulanan Ölçeklerden Aldıkları Puanların Eşlerinin Engellilik Durumuna Göre İncelenmesi Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	57
Tablo 20: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Eğitim Düzeyine Göre Farklılıkları Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	58

Tablo 21: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Çalışma Durumuna Göre Farklılıkları Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	60
Tablo 22: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Yaşamın Geçirildiği Yere Göre Farklılıkları Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları.....	61
Tablo 23: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Ailedeki Engelli Birey Durumuna Göre Farklılıkları Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	63
Tablo 24: Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Sivil Toplum Kuruluşu, Dernek veya Vakıf üyesi Olma Durumuna Göre Farklılıkları Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	64

GİRİŞ

Her birey kısmen dünyaya herkesle benzer biçimde gelmektedir ve kısmen de herkesten farklı biçimde eşsiz ve biriciktir. Yaşamımızın genel seyri daha doğmadan önce anne karnında, çocukluk çağında, ömrün ortalarında ya da sonlarında toplumda farklı sıfatlarla ya da anormal olarak nitelendirilecek bir yola sapabilir. Dünya Sağlık Örgütü'nün Engellilik Raporu (2011)'na göre engellilik her bir birey için insan olma olgusunun bir parçasıdır. Engellilik, herkes için yaşamın sonuna kadar karşılaşılabileceği geçici ya da kalıcı değişiklikleri içeren duysal, zihinsel, işlevsel ve ruhsal farklılıklar nedeniyle yaşamın bir ya da birçok alanında kısıtlanma ve engellenme durumunu içermektedir. Bu durum pek çok bireyde olduğu gibi doğuştan genetik olarak getirilen bir özellik olsa da insanın gelişim süreci beraberinde bozulmayı da getirebilir.

Bireylerin toplum içinde olumsuz sınıflandırılmaları ve etiketlenmeleri ayrımcılık olarak ifade edilmektedir. Toplumda tüm bireyler önyargıları ve olumsuz duyguları içeren ayrımcılığın hedefinde kalabilmektedir (Göregenli, 2012: s. 18). Engelli bireyler ile ilgili daha çok “toplum dışına itilen, dışlanan”, “acınacak halde olan”, “toplumda işe yaramayan, yetersiz ve başarısız kişiler” gibi tanımlamalar yapılırken, olumlu olarak yalnızca “mücadeleci, yetenekli” tanımlamaları kullanılmaktadır (Burcu, 2011: s. 41). Engelli bireylerin toplumda bu sınıflama içinde bulunmalarının yanı sıra engelli kadınlar bir de cinsiyet açısından sınıflandırılmakta ve etiketlenmektedirler.

Cinsiyet kavramı bireyin kendisine ait genetik olarak taşıdığı özellikleri nitelendirirken toplumsal cinsiyet kavramı ise kadın ya da erkek olmaya dair toplumların ve kültürlerin öğretilerini içermektedir. Toplum tarafından oluşturulan toplumsal cinsiyet rolleri bu öğretilere bağlı olarak gelişmektedir. Toplumsal cinsiyet bireyin ait olduğu cinsiyete uygun davranış biçimlerini ve yerine getirmelerini beklediği rolleri ifade etmektedir. Kadınların ve erkeklerin gelişim süreçlerinde toplumun oluşturduğu bir senaryoya bağlı kalarak rollerini oynamaları beklenmektedir (Koç vd. 2017: s. 285; Dökmen, 2017: s. 20-29).

Toplumsal cinsiyet rollerine engellilik faktörü açısından bakıldığında engelli olan erkeklerin ve kadınların toplumsal cinsiyet kalıplarına uygun olan rolleri tam anlamıyla yerine getiremeyeceği düşünülmektedir (Emir Öksüz ve Aydemir Döke, 2020: s. 441). Engelli bireyler toplumda hem engelli bireylere yönelik tutumlar hem de toplumsal cinsiyet rollerine yönelik yetersizlik algısı ile baş etmek durumunda kalabilirler (Burcu vd., 2006: s. 5). Engelli kadınlar, kadınların toplumda yaşadığı ayrımcılık deneyimlerinin yanı sıra engelli olmanın ayrımcı faktörü ile karşı karşıya kalarak toplumda sorunlar yaşamaktadır. Genel olarak toplumda engelli kadınların yetenekleri ve bireysel olarak yaşamda var olma mücadeleleri küçümsenerek görmezden gelinmektedir ve engelli kadınlar pek çok konuda yetersiz görülmektedir (Karataş ve Gökçearslan Çifci, 2010: s. 148). Toplumun engelli bireyler üzerinde yarattığı bu bakış açısı bireylerin yaşamlarına ve benliklerine yönelik değerlendirmelerini etkileyebilecek bir faktör olarak düşünülmektedir.

İlk kez 1960'lı yıllarda Neugarten tarafından kullanılmış olan yaşam doyumu kavramı, bireyin beklentileriyle sahip olduklarını karşılaştırması sonucu yaşamıyla ilgili tatmin olma düzeyini ifade etmektedir. Yaşam doyumu kavramı, diğer bir ifadeyle bireyin yaşamını geniş bir çerçeveden değerlendirmesi veya kendi düşüncelerine ve mutluluk derecesine bağlı olarak hayata dair memnuniyet düzeyini nitelendirmektedir. Tek bir şeyden elde edilen doyum yaşam doyumuna ulaşabilmede yeterli olmamaktadır. Bireyin yaşamına yönelik genel değerlendirmesi yaşam doyumu kavramını ifade etmektedir (Özer ve Karabulut, 2003: s. 72-74). Bireylerdeki duygu durum değişimleri, deneyimledikleri olaylar nedeniyle şekillenmekte ve olaylara karşı geliştirdikleri tepkiler de duygularına yansımaktadır. Bireylerin yaşamlarındaki en önemli olaylar olarak kabul edilen doğum, ölüm, terfi gibi olaylara ilişkin öznel süreçler yaşam doyumuna etki etmektedir (Çağ ve Yıldırım, 2018: s. 206). Bireylerin benliklerini ve yaşam olaylarını değerlendirmeleri sonucu ortaya çıkan diğer bir kavram benlik saygısıdır. Diener ve Diener (1995)'ın üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu kültürlerarası çalışmada benlik saygısının yaşam doyumunun yordayıcısı olduğu ve aralarında pozitif bir ilişki olduğu kanıtlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarında maddi doyum, aile doyum ve arkadaşlık doyum değişkenlerinin hepsinin benlik saygısı ile ilgili önemli ölçüde ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Rosenberg (1965) benlik saygısı kavramını kişinin kendisine yönelik olan tutumu şeklinde açıklamaktadır. Psikolojinin üzerine en çok inceleme yapılan değişkenlerden biri olan benlik saygısı, yüksek benlik saygısı ve düşük benlik saygısı olarak iki boyutlu olarak açıklanmaktadır. Benlik saygısı yüksek olan bireyler, kendilerini saygı görmeye değer ve önemli hissetmekte; benlik saygısı düşük bireyler ise hem kendiliklerinden memnun olmamakta hem de yeterli ve değerli hissetmeyerek saygıyı hak etmediklerini düşünmektedirler (Güloğlu ve Kararımak, 2010: s. 76).

Lennon ve arkadaşlarının (1999) farklı kùltürlerden kadınlarla yapmış olduğu çalışmada beden imajı, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlar ve benlik saygısı arasındaki ilişki incelemiştir. Araştırmanın en önemli bulgusu olarak atfedilen yüksek benlik saygısına sahip bireylerin olumlu beden algısına sahip ve geleneksel olmayan cinsiyet rollerini benimsemiş olan bireyler olduğu bulgusu ortaya konmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri, dayatmalar ve baskılarla kadınların hayatını cinsiyet rolleri çerçevesinde yaşamaları gerektiğine dair bir inanç ile tek tip cinsiyet rolü senaryosuna sürüklemektedir (Lennon vd., 1999: s. 198)

Toplumun engelli bir birey için cinsiyet rol kalıplarını yerine getiremeyeceği düşünce ve davranışları bireyin kendini suçlaması, değersiz hissetmesi ve olumsuz duygulara kapılmasına neden olabilmektedir (Emir Öksüz ve Aydemir Döke, 2020: s. 441). Bu noktada toplum tarafından hem kadın hem de engelli olduğu için çifte etiketlenmeye maruz kalan engelli kadınların toplumsal cinsiyete yönelik bakış açısı, yaşamlarından aldıkları doyum ve benliklerine yönelik değerlendirmeleri gündeme gelmektedir. Engelli kadınların benimsemiş oldukları toplumsal cinsiyet rollerinin yaşamlarına ve benliklerine yönelik değerlendirme şekli olan yaşam doyum ve benlik saygısıyla olan ilişkisinin incelenmesi ve bu değerlendirmelere olumlu katkı sağlayacak dinamiklerin ortaya konması önem taşımaktadır. Ayrıca alanyazında engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyum ve benlik saygısı düzeylerinin birlikte incelendiği çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyum ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişki ve bu değişkenlerin çeşitli demografik özelliklere göre farklılaşma durumu incelenmiştir.

Bu araştırmanın amacı engelli kadın bireylerin toplumsal cinsiyet algılarının, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmada ayrıca toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin demografik özelliklere göre farklılaşma durumu incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıtlar aranmıştır:

1. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı ne düzeydedir?
2. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
3. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri ile yaş değişkeni arasında ilişki var mıdır?
4. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri medeni durumuna ve eşin engellilik durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
5. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
6. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri çalışma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
7. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri yaşamın büyük çoğunluğunun nerede geçirildiğine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
8. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri büyüdükleri ailede engelli birey ya da bireylerin olması durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

9. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesi olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

Toplumsal cinsiyet rolleri bireylerin yaşamlarında uyması gereken kurallar ve karşılanması gereken beklentiler var etmiştir. Engellilik kavramı da toplumsal cinsiyet kavramı ile benzer şekilde toplum tarafından inşa edilmiş bir kavramdır. Hem kadın hem de engelli birey olarak toplumda genel olarak olumsuz sıfatlarla değerlendirilmek ve dezavantajlı grup içerisinde tanımlanmak ayrımcılığın temelini oluşturmakta ve bireyleri olumsuz etkilemektedir. Özellikle bireylerin geleneksel olmayan toplumsal cinsiyet algısına sahip olmalarının yaşam doyumu ve benlik saygısını olumlu etkilemesi bireylere yönelik oluşturulabilecek toplumsal cinsiyet eğitimi gibi eğitici planlamaların oluşturulmasında katkı sağlayabilmektedir.

Engelli bireylerin yaşam sürecinde toplumsal cinsiyetin etkisi ve yaşam doyumu ve benlik saygısı gibi değerlendirmelerle ilişkisinin incelenmesi açısından yapılmış çok az araştırma bulunmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin nicel olarak incelemesinin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma Kadın Çalışmaları alanının faydalanabileceği sonuçlar elde edilmesi, ruh sağlığı alanında çalışan bireyler için kesişen kimliklerden doğan çifte dezavantaj durumunun ele alınması ve engelliler alanında verilerin sağlanması ve bu konuda yararlanacak kişilere kaynak olması açısından da önem taşımaktadır.

Araştırmaya katkıda bulunan katılımcıların

- demografik bilgi formunu ve çalışmada kullanılan ölçekleri yeterli dikkat ve özen göstererek doldurdıkları
- soruları içten ve samimi bir şekilde cevaplandıkları ve çalışmada kullanılan ölçeklerin kişilerin durumunu belirlemede yeterli olacağı

varsayılmaktadır.

Bu araştırma

- çevrimiçi olarak araştırmaya katılması sağlanan 151 engelli kadından toplanan veriler ile
- engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısına ilişkin verilerinin elde edildiği “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği”nin ölçtüğü özellikler ile
- engelli kadınların yaşam doyumuna ilişkin verilerinin elde edildiği “Yaşam Doyumu Ölçeği”nin ölçtüğü özellikler ile
- engelli kadınların benlik saygısına ilişkin verilerinin elde edildiği “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği”nin ölçtüğü özellikler ile
- engelli kadınların araştırmaya çevrimiçi şekilde ulaşım sağlayabilenleri ile

sınırlıdır.

Bu araştırmanın tanımları;

Engelli Birey: 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanunu’nda “Engelli, doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi” olarak tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 1983: s. 7).

Toplumsal Cinsiyet: Cinsiyet kavramı, bireylere yönelik kadın ve erkek olarak belirlenen biyolojik bir gruplandırma biçimidir. Toplumsal Cinsiyet ise cinsiyetlere ait kategorik özelliklerden yola çıkarak günümüze kadar gelmiş olan ve toplumsal ve kültürel anlamları ve beklentileri kapsayan bir ifadedir (Dökmen, 2017: s. 20).

Yaşam Doyumu: Yaşam Doyumu bireyin yaşamını geniş bir çerçeveden değerlendirmesi veya kişinin kendi düşüncelerine ve mutluluk derecesine bağlı olarak yaşamından duyduğu memnuniyeti nitelendirmektedir (Özer ve Karabulut, 2003: s. 72-74).

Benlik Saygısı: Benlik Saygısı bireyin kendisini değerlendirmesi sonucu ortaya çıkan histir. En geniş anlamıyla bireyin kendisi ile ilgili sahip olduğu değer yargılarını

içermektedir; kendi ile gurur duyma, değerli hissetme ve başarılı bulma anlamına gelmektedir (Özkan, 1994: s. 4).

BİRİNCİ BÖLÜM

1.ALANYAZININ İNCELENMESİ

Bu bölümde toplumsal cinsiyet, engellilik, yaşam doyumu ve benlik saygısı ile ilgili kavramlar kuramsal açıdan incelenmiş olup alanyazında yapılan benzer araştırmalardan elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

1.1.TOPLUMSAL CİNSİYET

Cinsiyet kavramı dünyamızda hiçbir zaman sadece biyolojik olarak anlam taşımamaktadır. Daha çok küçük yaşlardan hayatımıza dâhil olmaya başlayan cinsiyet kavramı yaşımız büyüdükçe toplumsal cinsiyet olgularını da içeren bir anlamlar bütünü haline gelmektedir. 1972 yılında ilk defa kullanılmış olan toplumsal cinsiyet kavramı cinsiyetler arasındaki farklılığı esas alarak bu farklılığı oluşturan temellerin yalnızca biyolojik etmenlerden kaynaklanmadığını, toplum ve kültür aracılığı ile oluşturulduğuna dikkat çekmektedir (Kirman, 2004: s. 23). Kadın ve erkek kavramları bireyin biyolojik olarak cinsiyetini ifade ederken toplumun bireye sunduğu toplumsal cinsiyet rolleri şeklinde de anlam taşımaktadır. Toplumlar bireylerden çocuk, yetişkin ya da yaşlı olması fark etmeksizin cinsiyet rollerine uygun davranış ve tutumlar sergilemelerini beklemektedir. Buna bağlı olarak bireyleri gelişim süreçlerinde toplumun oluşturduğu bir senaryoya bağlı kalarak rollerini oynamaları için zorlamaktadır (Vatandaş, 2007: s. 30).

Toplumların kız ve erkek çocuklarının ait olduğu cinsiyete tanımlamış olduğu ve bireylerin sonradan öğrendikleri ve geliştirdikleri “uygun” duygu, tutum ve davranış rollerinin farklılıkları toplumsal cinsiyet farklılıkları olarak ele alınmaktadır. Kadın olmanın gerektirdiği çeşitli roller arasında daha duyarlı, ilgili, sevgi dolu ve sakin olmak gibi kişisel özellikler bulunurken erkek olmanın gerektirdiği roller arasında cesaretlilik, atılganlık ve korumacılık gibi kişisel özellikler bulunmaktadır.

Kadın cinsiyetine yakıştırılan öğretmenlik, hemşirelik, kuaförlük gibi meslekler iken erkek cinsiyetine yakıştırılan askerlik, mühendislik, şoförlük gibi mesleklerdir. Cinsiyetler arasındaki bu ayırım toplumsal cinsiyet farklılıklarını ifade etmekte ve toplumun görmek istediği cinsiyet rolleri dayatmaları sonucu oluşmaktadır (Dökmen, 2017: s. 24).

Broverman ve arkadaşlarının 1972 yılında ABD’de gerçekleştirdiği bir çalışmada deneklerden kadın ve erkekler için tipik olduğunu düşündükleri özellikleri belirtmeleri istenmiştir. Araştırmacılar ifade edilen özellikleri incelemiş ve deneklerden istenen ve iyi olarak nitelendirdikleri özellikleri belirtmeleri istenmiştir (Broverman vd., 1972: s. 63)

Tablo 1

Erkeklerle İlgili Algılama Kalıbında “İyi” Olarak Görülen Özellikler

Saldırgan	Kolay karar verir
Bağımsız	Kendine güvenli
Duygusuz	Önderlik yapar
Tarafsız	Hırslı
Baskın	İş yapma yeteneği var
Kolayca etki altında kalmaz	Matematik ve bilim alanlarına ilgili
Yarışkan	Önemsiz olaylara aldırılmaz
Mantıklı	Faal
Dobra dobra konuşur	Dünya işleri ile ilgili
Kolay alınmaz	Duygu ve düşünceleri ayırt edebilir
Maceraperest	Dış görünüşü fazla önemsemez

(Kaynak: Cüceloğlu, 2010: s. 392)

Tablo 2

Kadınlarla İlgili Algılama Kalıbında “İyi” Olarak Görülen Özellikler

Konuşkan	Tertipli
Zarif	Sakin
Kibar	Güvenecek birine gereksinmesi vardır
Başkalarının duygularının farkındadır	Sanat ve edebiyatla ilgilidir
Dindar	Hassas duyguları kolaylıkla ifade edebilir
Dış görünüşlerine özen gösterirler	

(Kaynak: Cüceloğlu, 2010: s. 392)

Tablo 1’ de erkekler ile ilgili iyi olarak algılanan özelliklerde genel olarak daha olumlu, sosyal yaşamda aktif olarak var olan, başarılı bir erkek birey rolüne ait özelliklerin tanımlandığı görülmektedir. Tablo 2’de kadınlar ile ilgili iyi özellik olarak algılanan özelliklerde genel olarak sosyal yaşamda pasif olarak var olan, daha duygusal, yanında kendisine güven veren birine ihtiyaç duyan bir kadın birey rolüne ait özelliklerin tanımlandığı görülmektedir. Bireylere tanımlanan toplumsal cinsiyet rol ve kalıplarına uygun özellikler bireylerden beklenen tutum, davranış ve sorumluluklara uyması gerektiğine dair varsayımlar içerebilmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı yalnız kadınların günümüzde mücadele etmek zorunda kaldıkları sosyal yaşamdaki toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili sorunları ifade etmemektedir; içeriği ne kadar toplumsal ve kültürel olarak belirlense de tarihsel süreçler boyunca değişkenlik gösteren “cinsiyet konumu” ya da “cins kimliği” olarak ifade edilebilir. Toplumsal cinsiyet kavramı bu süreçlerden yola çıkılarak cinsiyetler arasındaki güç ilişkilerindeki eşitsizliği de ifade etmektedir (Berktay, 2000: s. 16). Söz konusu eşitsizlik, insan topluluklarının var olduğu ilk dönemlerden beri kadınların biyolojik nedenler ile erkeklerden kas gücü açısından güçsüz olmasından dolayı kadınlara atfedilen değer nedeniyle erkeklerle içerisinde buldukları ilişkiyi ortaya çıkarmıştır (Mill, 2016: s. 12).

Değişken ve canlı bir kavram olarak nitelendirilebilen toplumsal cinsiyet kavramı, bireyin içinde bulunduğu kültür tarafından işlenmekte ve aynı kültür içindeki çeşitli sosyal gruplar arasında dahi farklılık göstererek var olabilmektedir (Esen vd., 2017: s. 47). Dünyanın her yerinde ve her döneminde kadın olmak ev içi işlerle ve bakım veren olma kalıbıyla ilişkilendirilmektedir. Neredeyse her kadının yaşadığı ortak deneyimlerden biri çekirdek ailede çocuk yetiştirme deneyimi ve bunun yanı sıra tüm dünyada kadınların erkek şiddetinin kurbanları olmaya devam etmeleri büyük ölçüde tüm kadınların yaşam süreçlerindeki evrensel deneyimlerini örneklemektedir (Donovan, 2016: s. 321-322). Toplumun belirlediği kalıplar ve roller ile çatışma yaşayan, beklentileri karşılayamayan ya da bu rollere itiraz eden kadınlar ve erkekler stresle karşı karşıya kalabilmektedir. Mesleğinde ilerleme kaydetmek isteyen bir kadının evlenip çocuk sahibi olma beklentisine karşı gelmesi, bir süre çalışma yaşamından uzaklaşıp kendisine vakit ayırmak isteyen bir erkeğin para kazanarak

ailesine bakma beklentisine karşı gelmesi bireyler üzerinde toplumsal cinsiyet rolü stresini oraya çıkarmaktadır (Haskan Avcı, 2020: s. 49).

Aynı zamanda kadın ve erkeklerden beklenen cinsiyet rolleri bir çifte standardı ortaya çıkarmaktadır (Dökmen, 2017: s. 35). Bu çifte standart nedeniyle toplumsal cinsiyet rollerine ve görev tanımlarına uymamanın sonuçlarına kadınlar kadar erkekler de katlanmaktadır. Bundan yola çıkarak toplumsal cinsiyete ait görev tanımlarının ve rollerinin belirli alanlarda kadın ve erkekleri kısıtladığı söylenebilmektedir (Karasu vd., 2017: s. 22).

Toplumsal cinsiyet eşitliği, her alanda yasal olarak kadın ve erkek cinsiyetine eşit şartların sağlanması; toplum içerisinde kadın ve erkeğin eğitim, sağlık, istihdam gibi alanlarda fırsat eşitliği tanınması ve bireyin sadece cinsiyeti sebebi ile uğradığı ayrımcılıkların ortadan kaldırılmasıdır. Ayrımcılıkların ortadan kaldırılmasının sağlanmasında üç temel yaklaşımdan bahsedilmektedir. İlk yaklaşım kadın ve erkeklerle yönelik eşit davranış biçimlerinin oluşturulması esasıyla geliştirilmiştir. İkincisi pozitif ayrımcılık yaklaşımıdır; kadınlar için farklılık temelli eşitsizlikleri yok etmek amaçlanmıştır. Son olarak cinsiyetler arası eşitlikçi bakış açısının toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak amacıyla program ve mevzuatın tüm alanlarına yerleştirilmesi ve bu doğrultuda planlamalar yapılması amaçlanmaktadır (Zeyneloğlu, 2008: s. 8).

1.1.1. Toplumsal Cinsiyet Kuramları

Bu bölümde cinsiyetler arası farklılıkları konu alan, toplumsal cinsiyete yönelik bakış açılarının ve toplumsal cinsiyet kazanımlarının nasıl geliştiğine dair farklı yaklaşımlar ele alınacaktır.

1.1.1.1. Biyolojik Kuram

Biyolojik kuram cinsiyetler arası farklılığın nedenlerini biyolojik faktörleri temel alarak açıklama getiren kuramdır. Biyolojik olarak cinsiyetler arası farklılığı oluşturan ilk faktör üreme olarak ele alınmaktadır. Üreme eyleminin bir sonucu olarak tarihsel süreçte kadınlar bakım veren birey rolünü üstlenmiş olup erkekler fiziksel güç ile ilişkili olarak dış çevre ile ilgili işlerden sorumlu olmuşlardır. 21.yy. da haneyi geçindirme sorumluluğunun fiziksel güç ile ilişkisinin zayıflaması ile ilgili olarak kadınlar iş yaşamında aktif olarak rol almaya başlamış olup ev içinde bakım veren rolünden nispeten uzaklaşmışlardır; ancak toplumda geleneksel olarak var olmaya

devam eden cinsiyet rolleri kadın ve erkek üzerinde baskı oluşturmayı sürdürmektedir (Güldü ve Ersoy Kart, 2009; s. 101).

Bilim insanlarına göre kadın ve erkek arasındaki farklılıkları oluşturan bir diğer biyolojik neden ise beyin ile ilgili açıklamalardır. Kadınlarda ön beyin loblarının daha küçük ve daha az kıvrımlı olduğu ileri sürülerek yüksek zihinsel işlemlerde performans olarak erkeklere göre daha geride oldukları, yan beyin loblarının daha büyük olduğu ileri sürülerek daha basit zihinsel süreçlerde ise performanslarının daha ileride olduğu açıklanmıştır. Bu nedenle mühendislik ve matematik gibi alanlarda erkeklerin daha büyük başarılar elde etmiş olduğu ve bunun bilişsel farklılıklardan kaynaklandığı düşünülmüştür (Vargel Pehlivan, 2017: s. 503).

Cinsiyetler arası biyolojik farklılık, hormonal farklılıklar üzerine yapılmış olan araştırmalarda da vurgulanmaktadır. Androjen bir erkeklik hormondur ve klinik bulgular androjen düzeyleri yüksek olarak belirlenen kız çocuğu gruplarının diğer kız çocuklarına kıyasla daha fazla erkeksi davranışlar sergilemeleri ve erkeklerle oynamayı tercih etmeleri gibi özellikleri vurgulanmıştır ancak bu klinik deneyde bireyden beklenen davranış biçimlerinin ve aile gözlemlerinin sonucu etkilenmiş olabileceği ve erkeksi davranış ölçütlerinin göreceli olabileceği düşünülmektedir (Dökmen, 2017: s. 51-52).

1.1.1.2.Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuramlar davranışların gözle görülür bir özellik olarak ortaya çıktıklarını ve gelişimin aslını anlamının yolunun davranışın simgesel anlamlarını ve zihnin diplerindeki işleyiş sürecinin derinlemesine analizini gerektirdiğini ve erken çocukluk dönemindeki ebeveyn etkileşimlerinin gelişimdeki rolünü vurgulayan yaklaşımlardır (Santrock, 2014: s. 22). Psikanalitik kurama göre toplumsal cinsiyet normları ile tutarlı davranışlarda bulunma, çocukların ilk çocukluk döneminden itibaren aynı cinsten olan anne ya da babası ile kurduğu özdeşim ile ilişkilidir. Sonuç olarak çocukların kurdukları bu özdeşim sürecinde kendi cinsine ait özellikleri alarak nasıl bir cinsiyet rolü sergilemeleri gerektiğini öğrenmektedirler (Şirvanlı Özen, 1998: s. 18; Dökmen, 2017: s. 44).

Çağdaş psikanalitik kuramlara göre ise bireylerin bir kez benlik ve diğerleri ile ilgili kalıplar oluşturduğunda bunun kişilerarası etkileşimlerinde etkili olduğu öne

sürmektedir. Özellikle gelişim dönemlerinde bireylerin deneyimleri ile oluşturduğu kalıplara uyan ilişkiler kurma çabası içine girmekte olduğu ifade edilmektedir (Corey, 2015: s. 105).

1.1.1.3.Sosyal Öğrenme Kuramı

Albert Bandura'nın geliştirmiş olduğu sosyal öğrenme kuramına göre insanın öğrenmesinin sosyal bir alanda var olduğu ve çocuklara ait kayda değer öğrenmelerin çevrelerindeki bireylerin davranışlarını gözlemleyerek olduğu savunulmaktadır. Sosyal alanda öğrenilen davranışlar sürekli olarak aktif yaşamda kullanılmak zorunda olmadığı gibi davranışın ödüllendirilmesi de gerekmemektedir. Çocukların “kız gibi” ya da “erkek gibi” cinsiyet rol kalıplarına uygun davranışlarının altında her iki cinsiyetin de hemcinslerinin davranışlarını gözlem yoluyla model aldıkları ve taklit ettikleri düşünülmektedir (Cüceloğlu, 2010: s. 426).

Sosyal öğrenme kuramına göre çocuk cinsiyet ayırt etmeksizin gözlemlediği davranışı gerçekleştirebilir ancak toplumun cinsiyetine uygun gördüğü davranışları üretme olasılığı daha fazladır. Çocuğun kendisi ile özdeşim kurduğu modelin davranışlarını taklit etme oranı daha yüksektir bu nedenle aynı cinsiyetten insanlar tarafından modellenen davranışları tekrar etme olasılığı yükselmektedir. Ayrıca toplumda bireyin cinsiyetine özgü davranışlar sergilediğinde pekiştirilmesi muhtemeldir. Aynı zamanda gözlem yoluyla öğrenmede bireyin model aldığı bireyin davranışlarının pekiştirilmesi ya da cezalandırılması davranışın taklit edilme olasılığını değiştirebilir (Sammons, 2016: s. 1).

Sosyal öğrenme kuramına ait diğer bir öğrenme sürecinde toplum bireye cinsiyetine ait davranışları göstermesi için çeşitli baskılarda bulunmaktadır. Cinsiyetine uygun davranış kalıplarına uygun davranan çocuk ödüllendirilerek bu davranışın sürekliliği sağlanmaktadır. Özellikle erkek çocuklarını pozitif özellikleri ebeveynleri ve çevresi tarafından pekiştirilerek, kız çocuklarının kız olduklarını için bazı davranışları sergilememesi gerektiği öğretilmektedir. Cinsiyet rol kalıplarının katı şekilde ön planda olduğu topluluklarda bir cinsiyetin bütün modellerinin davranışlarında önemli ölçekte bağdaşım bulunmaktadır; bu da uygun bulunan

davranışların pekiştirilmesi sonucu rollerin kuşaklararası aktırmasını sürdürmektedir (Dökmen, 2017: s. 62).

1.1.1.4.Bilişsel Gelişim Kuramı

Kohlberg'in Bilişsel Gelişim kuramına göre çocukların ait oldukları cinsiyeti gelişim sürecinde yavaş yavaş algılayarak bulunduğu cinsiyetin sabit olduğunu anlamalarıyla birlikte yani büyüdükçe cinsiyetin değişmeyeceği ya da fiziksel bir değişim ile cinsiyetinin değişmeyeceği ile ilgili kararlılıkla birlikte aynı cinsiyete ait davranışları taklit ederek bilişsel tutarlılıklarını korudukları varsayılmaktadır (Erdoğan, 2008: s. 74). Sandra Lipsitz Bem'in temsilcisi olduğu Şema Kuramına göre çocuklar çevreden edindikleri bilgiler ile kadın ve erkek cinslerinin tanımlarına ait şemalar geliştirmektedir. Bu şemalar kadın ve erkeklerin cinsiyetlerine ait biyolojik temelli kalıpları ve toplumsal cinsiyet rol kalıplarını içermektedir. Bu kalıp yargılar ile birlikte toplumsal cinsiyet şeması gelişerek cinsiyete ait özellik ve davranışları kadınsı ve erkeksi olarak değerlendirerek cinsiyetler arası ayrımları oluşturur ve bu şema algılarına göre nesne ve olayları işlemeyi öğrenirler. Cinsiyetlere ait rollerin yalnızca kadınlara ve erkeklere ait özelliklerin belirlediği rollere dayalı olarak iki uçla sınırlandıramayacağından yola çıkarak bu iki uca "androjen" ve "ayrışmamış" sınıflandırmalarını eklemiştir. Bu sınıflandırma ile iki cinsiyet özelliklerine de yüksek düzeyde sahip olma durumu androjen her iki cinsiyet özelliğine de düşük düzeyde sahip olma durumu ise ayrışmamış-belirsiz olarak tanımlanmaktadır (Arabacı Burakçı, 2019: s. 12; Dökmen, 2017: s. 73).

1.1.1.5. Sosyal Rol Kuramı

Eagly'nin geliştirilmiş olduğu "sosyal rol kuramı" toplumsal cinsiyet rollerinin gelişmesinde biyolojik etkenlerin aksine bireyin yaşadığı toplum ve kültür tarafından geliştirilmiş sosyal rollerin bireyin davranışları üzerinde etkili olduğunu savunmuştur. Kurama göre kadın ve erkeklere toplumsal statü farkı yaratan sosyal roller farklı olduğu için cinsiyetler arası farklılıklar oluşmaktadır (Sayın, 2007: s. 26). Sosyal rol kuramında, cinsiyetler arası bütün davranışsal farkların cinsiyet kalıp yargıları ve sosyal roller ile açıklanabileceği öne sürülmüştür. Dünyaya gelmiş olan her bir bireye uyması gereken cinsiyete uygun belirlenen roller sunulmaktadır. Sunulan rollerin aksine davranış sergilemek bireyler arasında rol çatışmasına yol açmakla birlikte birey

üzerinde toplumsal manevi yaptırımlara neden olabileceğinden bireylerin beklenen rolleri sürdürmeye devam etmesine sebep olabilmektedir (Akgül Gök, 2017: s. 525).

Toplumsal cinsiyet kavramının oluşmasının nedenlerini inceleyen tüm kuramları ele aldığımızda dinamik özellikler taşıyan bu kavramın biyolojik faktörlerin yanı sıra kültürel ve sosyal faktörlerle birlikte geliştiği ve tek bir kurama bağlı olarak değerlendirilemeyeceğinden söz edilebilmektedir. Kuramlarla açıklama getirilmiş olan toplumsal cinsiyet kavramının sosyal yaşamda kadın cinsiyetine olan yansımaları karşımıza çıkmaktadır.

1.1.2.Sosyal Hayatta Kadın

Toplumdaki geleneksel kadınlık rol beklentilerinin kadına karşı sömürü ve şiddeti rasyonelleştirmesi ve içselleştirmesine destek olmakta olduğu ifade edilmektedir. Cinsiyet rol beklentileri yalnızca biyolojik farklılıklar nedeniyle oluşmuş bir olgu olmaktan çok toplumda sosyo-kültürel bir kavram olarak var olmaktadır. Kadının konumunun, bedeninin ve cinselliğinin çeşitli anlamlar içeren “iyi kadın” ya da “kötü kadın” şeklinde bazı özelliklerin atfedildiği etiketlemeler ile ifade edilmekte ve sosyal yaşamda kadına yönelik bu ilişkisel anlamlandırmalar kuşaktan kuşağa aktararak toplumsal, geleneksel ve dinsel olgular olarak karşımıza çıkmaktadır (Bilgin, 2016: s. 224). Kalıplaşmış olan cinsiyet rol beklentileri yalnızca bireyin kişiliğini ve kimliğini değil aynı zamanda kadın ve erkeğin kültürel ideallerini, toplumdaki cinsiyete dayalı eşitsiz iş bölümüne de kaynak oluşturmaktadır (Pakdemirli, 2015: s. 131-132). Özçatal (2011)’ın kadının iş gücüne katılımı üzerine tekstil ve gıda sektöründe işçi olarak çalışan kadınlar ile yapmış olduğu çalışmada kadınların çalışma yaşamına katılımlarında ailelerinin ekonomik durumlarının ve geçim sıkıntısının etkili olduğu, hanedeki erkek bireyin ancak bir geçim sıkıntısı sebebiyle kadının çalışmasına rıza gösterdiği, kadınların hangi işte ne kadar çalışacağına toplumsal rollerin etkili olduğu, bu etki altında kadınların çoğunun asgari ücretin altında ücretlerle çalıştırılmakta olduğu ve kadınların sürekliliği ve kalıcılığı olmayan iş gücü olarak nitelendirildiği ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan kadınların %54,4’nün görüşü kadının hayattaki en önemli amacının iyi bir anne ve eş olmak olduğunu belirtmesi toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirdiklerini ortaya koymaktadır.

Karaca (2007)'nın kadın ve erkek yöneticilerin kadın yöneticilerde kariyer engelleri üzerinde yapmış olduğu çalışmada kadın çalışanlara ve yöneticilere karşı tutumun cinsiyetler arasında anlamlı olarak farklılaştığı ortaya konmuştur. Erkek yöneticilerin ev içi rol paylaşımlarında demokratik tutum sergiledikleri ancak "Kadının yeri eşinin yanında bulunmak ve iyi bir anne olmaktır." , "Çalışma yaşamı bir kadının iyi bir anne ve eş olmasını önler." , "Kadınların evli ya da çocuk sahibi olmaları performanslarını olumsuz yönde etkiler." ve "Şu anda ya da gelecekte çocuk sahibi olma düşüncesi kadınların kariyer hedeflerini sınırlar." şeklindeki tutum ifadelerine çoğunlukla kararsızım olarak cevaplamış olmaları kadınlara yönelik geleneksel tutumların tamamen değişmediğini ortaya çıkarmaktadır. Kadınlar iş yaşamında mücadele ederken aynı zamanda geleneksel kadınlık rolleri ile mücadele etmek zorunda kalmaktadır.

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından aile içerisinde alınan bazı kararlarda kadınların mı erkeklerin mi daha etkili olduğunu ortaya koymayı amaçlayan araştırmanın sonuçları kadının ev içi kararlarda (eve mobilya alınımları, çocukların televizyon izleme süreleri gibi) etkin olduğu, erkeğin ise ev dışı kararlarda (yatırım kararları, seçimlerde hangi partiye oy verileceği gibi) etkin olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuklar ile ilgili bir kararın verilmesinde etkili olan tarafın kadınlar olduğu görülürken çocukların arkadaşında kalması veya üniversite seçimi gibi dış dünyaya yönelik kararlarda etkili tarafın erkekler olduğu görülmektedir (Tol ve Taşkan, 2018: s. 35).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği kadının erkekten daha güçsüz ve değersiz görülmesine neden olan geleneksel bakış açısıyla kız çocuklarının eğitime ulaşmasında erkeklerle eşit imkânlarla sahip olamamasına ve erken yaşta evlendirilmelere neden olmaktadır. Kız çocuklarının eğitime ulaşmasındaki engeller ve kadının okumasıyla ilgili zorluklar günümüzde hala devam etmektedir.

Tablo 3

2019 Yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Cinsiyete Göre Eğitim ve İstihdam Verileri (%)

	Toplam	Erkek	Kadın
Okuryazar olmayan nüfus oranı(25+ yaş)	4,1	1,2	6,9
Yüksekokul ve fakülteden mezun nüfus oranı(25+ yaş)	20,8	23,1	18,5
İstihdam oranı(15+ yaş)	45,7	63,1	28,7
İşgücüne katılma oranı(15+ yaş)	53,0	72,0	34,4
İşsizlik oranı(15+ yaş)	13,7	12,4	16,5

Kaynak: TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2019
TÜİK, Hane Halkı İş gücü Araştırması, 2019

Tablo 3'e bakıldığında Türkiye'de 2019 yılına ait cinsiyete göre eğitim ve istihdam verileri izlenmektedir. 25 yaş üstü okuryazar olmayan nüfus oranının kadınların (%6,9) erkeklerden (%1,2) daha fazla olması, yüksekokul ve fakülteden mezun nüfus oranının erkeklerin (%23,1) kadınlardan (%18,5) daha fazla olması, 15 yaş üstü istihdam oranında erkeklerin (%63,1) kadınlardan (%28,7) büyük oranda fazla olması, iş gücüne katılım oranında erkeklerin (%72,0) kadınlardan (%34,4) fazla olması, işsizlik oranında kadınların (%16,5) erkeklerden (%12,4) daha fazla olması durumu kadınların işgücüne katılımındaki ve kız çocuklarının eğitime ulaşmadaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin günümüzde devamlılığını destekler niteliktedir.

1.2.ENGELLİLİK

1.2.1.Engellilik Kavramı

Dünya Sağlık Örgütü engelliliği, bireyin sağlık deneyimleri bağlamında bir kısıtlanma biçimi ya da herhangi bir eksiklik durumunun normal bir insanın davranış, yetenek ve görevleri dâhilindeki aralıkta yerine getirmemesine sebep olması olarak tanımlamaktadır (Dünya Sağlık Örgütü (WHO), 1980: s. 28). 1975 yılında yayınlanan Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Beyannamesine göre engelli birey kavramı doğuştan olan ya da olmayan bir eksiklik sonucu bireyin yaşam gereksinimlerini ya da sosyal gereksinimlerini tamamen veya kısmen tek başına sağlayamayan herhangi bir kişi anlamına gelmektedir (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), 1975: s. 1).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kanununda “Engelli, doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi” olarak tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 1983: s. 7). Türkiye İş Kurumu’nun (İŞKUR) yapmış olduğu tanımlamada “Engelli birey statüsünde sayılabilmek için engel durumuna göre tüm vücut işlev kayıplarının en az %40’ından yoksun oldukları yetkili sağlık kuruluşlarından alınan engelli sağlık kurulu raporu ile belgelemiş olan bireyler” olarak tanımlanmaktadır (İŞKUR, t.y.).

Sosyal açıdan engellilik kavramı değerlendirildiğinde bireylerin vücutsal fonksiyonlarındaki hasarlar nedeniyle meydana gelen sosyal dezavantaj olarak da tanımlanabilmektedir (Tufan ve Arun, 2006: s. 15). Bireyin sahip olduğu bu özellikler, içinde bulunduğu topluma ait olma ve uyum sağlamasının engelleyicisi olmamaktadır. Engelli bireye ait özellikler, toplumsal olarak engellilik kavramına yüklenen kültürel anlamlardan etkilenerek engelli bireye ilişkin bakış açısı ve toplumdaki konumuna ilişkin tutum ve anlamların belirleyicisi haline gelmektedir (Burcu, 2011: s. 37).

Günümüzde yaygın olarak kullanılan engellilik kavramı bireyin sadece kısıtlılık halini ifade etmek anlamına gelmemekle birlikte toplumun ürettiği engelli olma dinamiklerini de içinde bulundurmaktadır. Engellilik kavramı bireylerin sosyal yaşamındaki etkileşimlerini ve toplumsal değerlerini de içinde bulunduran ve pek çok farklı biçimde tanımlanabilen bir kavramdır. Engellilik, bireyin tüm yaşam sürecini kapsayarak devam edebileceği gibi yaşam sürecinde sonradan ortaya çıkabilmesi ya da yaşam süreci içerisinde kısıtlılığın tedavi edilerek ortadan kaldırılması mümkün olabilmektedir. Engellilik kavramı ile ilgili alanyazında birçok tanıma yer verilmektedir. Kavramı açıklamak ve adlandırmak adına birçok anlamlandırma yapılmış olup genel çerçevede birine yakın tanımlamalarla ifade edilmekteledir.

1.2.2.Engellilik Modelleri

Engellilik modelleri geçmişten günümüze engellilik kavramının ve engelli deneyimlerini anlamlandırmada ve açıklamada kullanılan işlevsel yaklaşımlardır. Bu yaklaşımlar ahlaki model, tıbbi model ve sosyal model başlıkları altında ele almak mümkündür.

Ahlaki (Moral) Model: Ahlaki model, engellilik modelleri arasında en eski olanıdır. Engellilik, ahlaki bir zayıflık ya da işlenen bir günah sonucunda kişide veya ailesinde bulunan bir kusur olarak görülmektedir. Bireyin inanç sistemi ile ilgili bir yaklaşım olabileceği gibi bir cezalandırma olarak da algılanabilmektedir (Mackelprang ve Salsgiver, 2016; Olkin, 1999, akt: Emir Öksüz ve Aydemir Döke, 2020: s. 432). Bazı kültürlerde engelliliğin günah ve ceza ile ilişkilendirildiği ve yaratıcının gazabı olarak görülmüş olup ona kurban edilmesi gerektiğine yönelik çeşitli inanışlar da bulunmaktadır (Braddock ve Parish, 2001: s. 104-110).

Tıbbi Model: Tıbbi model, engelliliği bilimsel yani tıbbi bakış açısıyla ele almaktadır. Engelliliği bireyde var olan bir bozukluk, anormallik ya da işlev kaybı olarak anlamlandırmakta ve bireyleri tıbbi tanımları ile sınıflandırarak bireyin en önemli etiketini engellilik olarak var etmektedir. Yaklaşımın odak noktası olarak bireyin fiziki ve biyolojik durumu olarak ele alınmaktadır (Emir Öksüz ve Aydemir Döke, 2020: s. 433; Özgökçeler ve Alper, 2010: s. 37). Tıbbi model, engelli bireylerin toplumsal yaşamlarında karşılaştıkları baskıcı, ayrıştırıcı ve dışlayıcı tutum ve davranışları görmezden gelerek kaderine mahkûm etmekte ve toplumsal ve kültürel çevrenin engelli bireyler üzerindeki olumsuz bakış açıları oluşturmasına ve devam ettirmesine zemin hazırlamaktadır (Burcu, 2015: s. 23-31). Engellilik kavramını ve engelli deneyimlerini anlamlandıran ve açıklayan bu yaklaşımlar tek başına yeterli görülmediğinden yeni bir bakış açısı olarak sosyal model ortaya çıkmıştır.

Sosyal Model: Sosyal model, engellilik kavramını yetersizlik durumundan ziyade toplumsal bir olgu olarak ele almaktadır. Engellilik olgusunun toplumdaki engelli bireyi kısıtlayan, ayrıştıran ve engelleyen tutumlar nedeniyle meydana geldiğini ifade etmektedir (Arıkan, 2002: s. 12). 1970'li yıllarda yayılan engelli ve ayrımcılık karşıtı hareketler sosyal model kavramının gelişmesine yol açmıştır.

Toplumda bireyi engelli kılanın ayrımcı ve olumsuz tutumlar, ön yargılar ve bunların bir sonucu olarak eğitim, iş, sosyal ilişkiler, ulaşım, hizmet vb. çevresel alanlarda ortaya çıkan yoksunluk ve aksaklıklar olduğu ifade edilmektedir (Burcu, 2015: s. 25-33). Engelli bireylerin sorunlarını, ihtiyaçlarını ve beklentilerini görmezden gelmek ayrımcılık olarak değerlendirilebilmekte bu nedenle bireylerin toplum içerisinde acınacak bir konuma sürüklenmesine sebep olabilmektedir. Bu yaklaşıma göre engelli bireye uygun yaşam koşullarının sunulması, tekerlekli sandalyeye uygun rampa ve asansör gibi mekânsal engelleri ortadan kaldırmak, toplumun bireyde problemlili olan noktalara odaklanması yerine olumlu yönlerini görmesi ve eğitmesi ise sosyal modele ait anlayışı ifade etmektedir (Arıkan, 2002: s. 21).

Sonuç olarak ahlaki modelde engellilik durumu günah ve cezalandırma ilişkisi yaklaşımı ile ele alındığından birey ve ailesinde suçluluk ve utanç duyguları yaratabilmekte ve engelli bireyi toplumda ayrımcılığın hedefi haline getirebilmektedir. Tıbbi modelin engelli kavramını ele alış biçiminde birey yalnızca eksik, bozuk ya da anormal yanlarıyla bakıma muhtaç olarak nitelendirildiğinden bu bakış açısı bireyin damgalanmasına ve toplumsal ön yargıları içselleştirmesine neden olabilmekte ve bireyi zaman zaman öz kıyım düşüncelerine itebilmektedir (Arıkan, 2002: s. 21). Sosyal model ise bireyin güçlü yönlerini vurgulayarak engelli bireylerin yaşadıkları ayrımcılık ve zorlukları oluşturan etmenlerin sebebini yalnızca toplum olarak nitelendirmektedir. Engelli bireylerin toplumdaki herhangi bir birey gibi eşit yaşam koşulları ile topluma katılabileceğini vurgulamaktadır.

1.2.3. Engelliliğin Sınıflandırılması

Engellilik tanımlarında olduğu gibi engellilik sınıflandırmalarında da uluslararası ve ulusal kurumlarda farklı tanımlamalar mevcuttur. 2019 yılında Resmi Gazete yayınlanmış olan Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkındaki Yönetmelikte sağlık kurulu raporu sekiz kategoride engelli birey sınıflamasından oluşmaktadır (Resmi Gazete, 2019). Bu sınıflama ortopedik, zihinsel, görme, ruhsal ve duygusal, işitme, süreğen (kronik), dil ve konuşma ve sınıflanamayan olarak yer almaktadır. Bu sınıflandırmalar bireyde tek başına var olabileceği gibi aynı anda birden çok engellilik kategorisi bir arada bulunabilmektedir.

1.2.3.1. Ortopedik Engelli

Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tanımına göre kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve işlev kayıpları mevcut olan ortopedik engelli birey sınıflaması vücut uzuvlarında, eklemlerde ve omurgalarda kısalık, eksiklik, fazlalık, hareketlerde kısıtlılık, biçimsel bozukluklar, kasların güçsüzlüğü, kemik hastalıkları, felç hali, serabral palsi, ve sipina bifida gibi rahatsızlıklardan birine ya da birkaçına sahip olan bireyleri tanımlamaktadır (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA), 2010). Ortopedik engellik durumu bireylerin günlük yaşam aktivitelerini fiziksel olarak etkilediğinden dolayı kişilerin ruhsal sağlığını, sosyal fonksiyonlarını, kişilerarası ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilecek olan ve aile ve topluma olan bağımlılıklarını arttırabilen bir durumdur (Şahin ve Balcı Akpınar, 2016: s. 197).

1.2.3.2. Zihinsel Engelli

Çeşitli derece zihinsel yetersizliği mevcut olan bireyler zihinsel engellilik sınıflamasında yer almaktadır; bu çeşitli dereceler hafif, orta, ağır ve çok ağır şeklinde sınıflandırılabilir. 2018 yılında resmi gazetede yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre bireyler zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki yetersizlik düzeyine göre ve yaşam boyu bakım, gözetim, özel eğitim ve destek eğitim hizmetini ihtiyacına bağlı olarak hafif düzeyde zihinsel engelli, orta düzeyde zihinsel engelli, ağır düzeyde zihinsel engelli ve çok ağır düzeyde zihinsel engelli olarak tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 2018). Zekâ geriliği olanlar (mental retardasyon), down sendromu ve fenilketonürinin yol açtığı zeka geriliği durumu zihinsel engelliler grubuna girmektedir (ÖZİDA, 2010). Kromozom bozuklukları ve hamilelik anomalileri gibi doğum öncesi nedenler, zehirlenme, travma, radyasyon, oksijensiz kalma gibi doğum sonrası döneme ait nedenler zihinsel engelliliğe neden olabilmektedir (Baykoç, 2017: s. 161-163).

1.2.3.3. Görme Engelli

Görme engelli bireyler tek veya iki gözünde farklı seviyelerde ya da tam görme kaybı veya bozukluğu olan kişilerdir. Görme kaybıyla birlikte göz protezi kullananlar, renk körlüğü, gece körlüğü olan bireyler bu sınıflamaya dâhil edilmektedir (ÖZİDA, 2010). Aynı zamanda görme engelli bireyler “görme kaybı yüksek” ve “hiç

göremeyen” kişiler olarak sınıflandırılabilir. Özel araç ve gereçlere ihtiyaç duymadan günlük hayatını devam ettirmede sıkıntı yaşayan bireyler “az gören” kişi olarak tanımlanmaktadır fakat dokunma ve işitme duyularıyla yaşamını devam ettiren ve görme yetisinden yararlanamayan kişilerse “hiç göremeyen” sınıfında yer almaktadır (Aytekin, 2019: s. 8). Görme engelli bireylerin yaşam kalitelerinin artırılmasında, fiziksel ortamların görme engelli bireylere uygun olarak düzenlenmesi ile doğrudan ilişkili olmakta ve sesli uyarı sistemleri gibi hayatlarını kolaylaştırıcı uygulamalar görme engelliler için bir hak niteliği taşımaktadır (Uzunoğlu, 2019: s. 12).

1.2.3.4. Ruhsal ve Duygusal Engelli

Engellilik kavramı yalnızca fizyolojik olarak ortaya konabilen bir durum olmamakla birlikte ruhsal ve duygusal sağlık kavramını da içinde bulundurmaktadır. Ruhsal ve duygusal engellilik durumu farklı gelişmiş sebeplere bağlı olarak ortaya çıkmış ya da doğuştan genetik olarak var olabilen psikolojik ve duygu durum bozukluklarının neden olduğu şizofreni, bipolar bozukluk ya da depresyonun örnek verilebileceği kronik ruhsal ve duygusal kabiliyet ve işlevsellik kaybı durumudur (Cüceloğlu, 2010: s. 447-457; Aslantürk, 2016: s. 260). Ruhsal hastalıkların bireyin düşünce ve davranışsal yapısında yarattığı olumsuz belirtiler ve bireyde oluşturabileceği bilişsel yetersizlikleri bireyin yaşam kalitesini belirgin olarak azaltmaktadır (Akpınar ve Kelleci, 2008: s. 181).

1.2.3.5. Dil ve Konuşma Engelli

Dil ve konuşma engelli bireyler, herhangi bir nedenle konuşma akışındaki aksaklıklar, artikülasyon bozukluğu, ses birimlerinin doğru ve vurgulu çıkarılmasında düzensizlikler nedeniyle sözlü iletişimde sorun yaşayan kişiler olarak sınıflandırılmaktadır (ÖZİDA, 2010). Dil ve konuşma bozukluklarının nedenleri fiziksel olarak gelişebildiği gibi bilişsel olarak da var olabilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2015).

1.2.3.6. Süreğen (Kronik) Engellilik

Sürekli bakım ve tedavi gereksinimi olan hastalık türlerinden bir ya da bir kaçına sahip olan ve kişinin çalışma kapasitesini, yaşam standartlarını ve fonksiyonlarını etkileyebilecek engellilik durumudur. Kalp-damar hastalıkları, kan ile ilgili hastalıklar, çeşitli kanser türleri, endokrin ve metabolik hastalıklar süreğen hastalıklara örnek olarak verilebilir (ÖZİDA, 2010).

1.2.3.7.İşitme Engelli

İşitme engelli bireyler bir ya da iki kulağında tamamen veya kısmi olarak işitme kaybı mevcut olan ve sesleri duyması ve anlaması kısmen veya tamamen bozulmuş olan bireylerdir (ÖZİDA, 2010). İşitme kaybı bir hastalık sonucu ortaya çıkabilir ya da genetik, çevresel veya yapısal kaynaklı olabilir. Bu işitme kaybı çok az düzeyde işitme kaybindan işitme duyusunu tamamen kaybetme durumuna kadar değişiklik gösterebilmektir (MEB, 2016).

1.2.3.8. Sınıflanamayan Engelli

Sınıflanamayan engelli bireyler grubunda daha çok yaygın gelişimsel bozukluklara sahip bireyler bulunmaktadır. Sınıflanamayan grupta yer alan engellilik kategorisi yaygın gelişimsel bozukluklar (otizm spektrum bozuklukları, asperger sendromu, RETT sendromu, dezintegratif bozukluk vb.), özgül/özel öğrenme güçlüğü (disleksi, dikkat eksikliği, hiperaktivite vb.) gibi örneklendirilebilmektedir (www.engelsiz.yok.gov.tr)

1.2.4. Türkiye’de Engelli İstatistikleri

Türkiye’de ve birçok ülkede engellilere yönelik yeterli ve güncel veri bulma konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Türkiye’de engelli bireylerin nüfusa oranına yönelik bilgilerin elde edildiği Nüfus ve Konut araştırması 2011 yılında TÜİK aracılığıyla yapılmıştır. Bu araştırma Avrupa Birliğine üye ülkelerle eş zamanlı biçimde idari kayıtlara dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Dünyada değişen engellilik

tanımlamaları ve sınıflamaları ile birlikte veri toplamadaki araçların değiştirilmesi nedeni ile engelliliğe ilişkin araştırma soruları Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020).

Nüfus ve Konut Araştırması sonuçlarına göre, Türkiye’de en az bir engeli olan (3 yaş ve üstü) nüfusun oranı %6,9 (4.876.000 kişi)’dur. Cinsiyete göre dağılıma bakıldığında erkek nüfusun içinde engellilik oranı %5,9 iken bu oran kadın nüfusunda %7,9’dur. Ayrıca yaş değerleri arttıkça en az bir engeli olan nüfus oranında da artma olduğu görülmektedir. Engelli birey dağılımları yaş grupları göz önüne alarak incelendiğinde 35-39 yaş grubundan başlayarak en az bir engeli olan kadınların oranı erkeklerden yüksektir örnek olarak 50-55 yaş grubuna bakıldığında kadın nüfusunun %15’i engelli olduğunu bildirirken erkek nüfusun %9,2’si engelli olarak sınıflandırılabilir (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020). Engelli Sağlık Kurulu raporu alabilmek için yetkili hastanelere başvuran engelli bireylere ilişkin verilerin kaydedilmesi için “Ulusal Engelli Veri Sistemi” oluşturulmuştur. Veri sistemine kayıtlı bireylerin engellilik kategorilerine göre dağılımları incelendiğinde en yüksek orana sahip ilk üç grup kronik (%39,70), zihinsel (%17,27) ve ortopedik (%13,59)’tir (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020).

Türkiye İstatistik Kurumu’nun Eylül 2020 verilerine göre Türkiye’de işgücüne katılma oranı erkeklerde %69.5, kadınlarda %31.9 toplamda ise %50.6’dır (TÜİK, 2020). Yani her iki kişiden birinin iş gücüne katılmaktadır. Engelli bireylerin iş gücüne katılımına bakıldığında Türkiye’de engelli birey çalışma yükümlülüğü 4857 sayılı İş Kanunu’nun 30.maddesi ile yalnızca kamu işyerleri için değil özel sektörü de içerisine alarak düzenlenmiştir. *“İşverenler, elli veya daha fazla işçi çalıştırdıkları özel sektör işyerlerinde yüzde üç engelli, kamu işyerlerinde ise yüzde dört engelli ve yüzde iki eski hükümlü işçiyi veya 21/6/1927 tarihli ve 1111 sayılı Askerlik Kanunu veya 16/6/1927 tarihli ve 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanunu kapsamına giren ve askerlik hizmetini yaparken 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 21 inci maddesinde sayılan terör olaylarının sebep ve tesiri sonucu malul sayılmayacak şekilde yaralananları meslek, beden ve ruhi durumlarına uygun işlerde çalıştırmakla yükümlüdürler.”* Engelli birey çalışma

mecburiyetini yerine getirmeyen işyerleri için yaptırım söz konusudur (Resmi Gazete, 2003). İş yerlerinde engelli birey çalıştırma mecburiyeti bulunmasına rağmen Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2011 yılında gerçekleştirilen Nüfus ve Konut Araştırması'na göre en az bir engeli olan nüfusun işgücüne katılma oranı erkeklerde %35.4, kadınlarda %12.5, toplamda ise %22.1'dir (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020).

Engelli bireylerin işgücüne katılma oranının toplamda %22.1 düzeyinde olmasının engelli bireylerin iş gücüne katılım sağlamayacak düzeyde bir engellilik durumuna sahip olması ya da engelli bireylerin iş gücüne katılımının önündeki görünmez engellerden kaynaklandığı söylenebilir. Engelli bireylere sağlanan sosyal yardımların ve bağlanan maaşların onları işgücüne katılmadan uzaklaştırıcı bir etken olarak görülmektedir (Güneri, 2014: s. 110). Türkiye'deki kanun kapsamında faydalanabileceği sosyal yardımlardan biri 2022 sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Engelli Ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik" kapsamında Engelli Aylığından faydalanabilmesidir. 2013 yılında yayımlanmış olan yönetmelik "65 yaşını doldurmamış, ilgili mevzuatı çerçevesinde yetkili hastanelerden alınacak sağlık kurulu raporu ile toplam olarak en az %40 engelli oldukları kanıtlanmış, 18 yaşını dolduranlar için kendisi, 18 yaşını doldurmamış olanlar için kendisine bakmakla yükümlü olanlar; sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden her ne nam altında olursa olsun bir gelir veya aylık hakkından yararlananlar ile uzun vadeli sigorta kolları açısından zorunlu olarak sigortalı olunması gereken bir işte çalışanlar veya nafaka bağlanmış ya da nafaka bağlanması mümkün olanlar hariç olmak üzere hanenin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından muhtaçlığına karar verilenleri kapsar." (Resmi Gazete, 2013).

2022 sayılı yönetmelik kapsamında toplam engel oranı %70 ve üzerinde olup engelli maaşı alan kişi sayısı 2002 yılında 68.598 iken bu sayı 2019 yılı sonunda yaklaşık 4,2 kat artarak 287.820'ye ulaşmıştır. Toplam engel oranı % 40-% 69 arasında olup engelli maaşı alan kişi sayısı 2002 yılında 193.780 iken bu sayı 2019 yılı sonunda yaklaşık 1,8 kat artarak 352.125 olmuştur (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2020).

1.2.5. Engellilik, Sosyal Yaşam ve Toplumsal Cinsiyet

Engelli bireylerin yaşamını etkileyen yaş, cinsiyet, evlilik, eğitim, çalışma hayatı, engellilik durumu gibi faktörler engelli bireyin yaşadığı toplumdaki rollerine çok yönlü bir boyut kazandırmaktadır. Engelli bireylerin iş yaşamına katılım fırsatları engelli olmayan bireylerle aynı düzeyde değildir. Engelli insanların istihdam alanına katılmalarını engelleyen birçok etken bulunmaktayken aynı zamanda çalışma yaşamındaki engelli bireylerin çalışma ortamında gelişen olaylardan diğer bireylere göre daha çok etkilendikleri, daha fazla duygusal yüke maruz kaldıkları ve kendilerini dışlamış hissettikleri ortaya konmuştur (Orhan ve Uysal, 2019: s. 287-288). Genellikle engelli bireylerin çevrelerinden yeterince sosyal ve psikolojik destek görmemesi, kısıtlı iş imkânları ve fırsat eşitliğinden uzak yaşam şartları gibi dezavantajlı durumlar bu bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki engellerden sadece birkaçıdır (İkizoğlu, 2001: s. 87).

Toplumla bütünleşme önündeki başka bir dezavantajlı durum engelli bireyin aile ve özel yaşamı ile ilgili olarak ortaya çıkmaktadır. Fiziksel işlev bozuklukları ya da zedelenmeler bireyin özel yaşamında bazı kısıtlamalara neden olabilmektedir. Engelli bireyler bu kısıtlamalar sebebiyle aile ve özel yaşamında ihmal ve istismar kurbanı olabilmektedir (Karataş, 2002: s. 48). Aile, kendilerine ait yerleşmiş bir kültürel birikimle engelli birey ile ilgili kültürel olguları oluşturan ya da yeniden var eden, kuşaktan kuşağa geçişini sağlayan en mühim kurumdur. Engelli bireylerin özellikle engel nedenli olarak aile ile ilişkilerinde sorunlarının olduğu ve gelişim sürecinde aile ilişkilerinin olumsuz etkilendiği saptanmıştır. (Kurnaz Özdemir, 2012: s. 63; Burcu, 2015: s. 95). Engelli bireylerin engel nedenli olarak olumsuz gelişebilen aile ilişkilerinin yanında sosyal yaşamda engelli bireylerin sosyal haklarının ihlali durumu ortaya çıkmaktadır.

Engelli bireylerin sosyal haklarının ihlalini Weinberg (1983) dört eylem ile tanımlamıştır; durmadan bakışa maruz kalma, zorlayıcı biçimde sorular sorma, talep edilmeden yardım etme, aşağılama ve alay etme. Bireyler kendilerini ilgilendiren konularda kendi kararlarını vermek ve sınırlarını kendisi belirlemek istemekte ve buna ihtiyaçları olduğunu belirtmektedirler (Arıkan, 2002: s. 11). Gündelik yaşamda engelli

bireyler çoğunlukla kendilerine engellik durumu nedeni ile farklı davranıldığını, küçümsendiğini ve acıma duygularına maruz kaldıklarını ifade etmektedirler (Kurnaz Özdemir, 2012: s. 66). Engelli bireyleri bu tutum ile ele alış bazı sorunların oluşmasına yol açmaktadır: ayrımcılık ve damgalama. Belirli bir hastalık sebebi ile tanı almış ya da grup normlarından farklı özelliklere sahip bireylere yönelik itibarsızlaştırıcı ve ayrımcı tutumlar nedeniyle bireyler tedaviden kaçınma, kendi küçük görme, sosyal destek almaktan mahrum kalma ve kendisini gizlemeye çalışma gibi davranışlar gösterebilmektedir (Özmen ve Erdem, 2018: s. 201-202).

Engelli bireylerin genel eğitim sistemine ilişkin yaşantıları incelendiğinde birçok ülkede eğitim sistemi öncelikli olarak engelli olmayan bireyler için planlanmaktadır. Bu nedenle eğitim sistemleri bireyler programa katılmadan önce ayrıştırıcı yöntemlere sahip olmakta daha sonra engelli bireyleri program ile bütünleştirici uygulamalar oluşturulmaya çabalanmaktadır. Engelli bireylerin eğitim sisteminin dışında kalmaları beraberinde birçok sorunu getirmektedir (Karataş, 2002: s. 48). Eğitimdeki bu dezavantaj durumu ilgili Kurnaz Özdemir (2012)' in yapmış olduğu çalışmada araştırmaya katılan ortopedik engelli kadınların neredeyse tamamı (%93,8) eğitim yaşamında engelli olmayan hemcinslerinden ve ortopedik engelli erkeklerden daha fazla probleme maruz kaldıklarını düşünmekte oldukları saptanmıştır.

Toplumda engelli bireylerin karşılaştıkları ayrımcı ve yargılayıcı tutum cinsiyete dayalı olarak sosyal yaşamda toplumsal cinsiyet kavramı ile karşımıza çıkmaktadır. Toplumun belirli normları çerçevesinde gelişen cinsiyet rolleri, kadın ve erkek bireyler olarak toplum perspektifinden davranış ve yaşayış biçimlerini şekillendirerek devreye girmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı tarih sürecinde yaşam biçimlerini şekillendirirken ataerkil toplum düzenini inşa ederek toplum içindeki cinsiyet eşitsizliğini daha çok kadına karşı dezavantaj olarak oluşturmuştur (Kamanlıoğlu, 2007: s. 123). Toplumsal cinsiyet kavramı ile engellilik durumunun birleştiği noktada cinsiyetler arasında toplumsal olarak oluşturulan rol farklılıkları gibi toplumun engelli bireylere karşı tutum ve davranışlarında da bu açıdan ayrımcılık temelli bir başkalaşma mevcuttur. Oppong ve Abu (1988), kadınlara ait toplumsal rolleri “annelik, eş olma, ev kadınlığı, akrabalık, mesleki, topluluk ve bireylik” şeklinde yedi temel rol olarak belirlemiştir. Engelli kadınlar toplum tarafından stereotipleştirilen kadın normlarına

uygun bulunmayan özellikleri nedeniyle toplum dışına itilmekte ve toplumsal cinsiyet özelliklerinden sıyrılarak ötekileştirilmektedir (Altuntaş Duman ve Doğanay, 2017: s. 4). Toplumdaki norm dışı kabul edilen bireylere uygulanan ayrımcılıklar özellikle engelli bireyleri önemli boyutta etkilemekte ve engelli bireylere yöneltilen ayrımcılık temelli kültürel anlamları ve ötekilik olgusunu güçlendirmektedir (Kamanlıoğlu, 2007: s.158-159). Ayrıca kadınlara yüklenen toplumsal roller incelendiğinden kadın bireylerin toplumsal cinsiyet rollerinin kapsamı özel alanı ifade etmekte ve bireyi kamusal alanda görünmez kılmaktadır (Orhan ve Özkan, 2020: s. 9).

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), 1979 yılında uluslararası bir anlaşma olarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilmiş olup kadına karşı ayrımcılığın önlenmesini ve kadın haklarını siyasal, kültürel, ekonomik ve sosyal bağlamda kapsamakta ve taraf devletleri kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi ve şiddeti gerçekleştirenleri cezalandırma yükümlülüğü altına almaktadır (Belek Erşen, 2006: s. 11-17). CEDAW kapsamakta olduğu kadın hakları ve ayrımcılığın önlenmesi konularında engelli kadınların yaşamış olduğu ayrımcılığı ele almaması ve engellilik çalışmalarında toplumsal cinsiyet bakış açısının görmezden gelinmesine neden olduğu yönünde eleştirilmektedir. 1980 yılında BM İkinci Dünya Kadın Konferansı'nda ilk kez, engelli kadınlar kadın çalışmaları içerisinde ele alınmış ve engelli kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet bakış açısı geliştirilmeye başlanmıştır (Kahraman Güloğlu, 2019: s. 268-269) .

Engelli kadınların güç kazanarak yaşamlarında diğer bireylerle eşit görünürlikte olmasının sağlanması ve bütün hak ve özgürlüklerini her birey gibi tam ve eşit olarak kullanmasını sağlamak gerekmektedir. Bireyler arası eşitsizlik dengelerinin düzenlenmesi ve kadına yönelik ayrıştırmacı bakış açısının ortadan kaldırılması ile eğitim ve istihdam gibi haklardan tam ve eşit anlamda faydalanan bir engelli kadın kimliği ile kendi yaşamında özgür olarak var olması mümkündür (Engelli Kadın Derneği, 2016: s. 47). Türkiye'de yapılmış olan engellilik çalışmalarında engelli kadın bireylerle toplumsal cinsiyet perspektifinden çalışılan az sayıda araştırma bulunmakta olup çoğunlukla kadınların engelli çocuk sahibi olma durumu üzerine araştırmalar bulunmaktadır.

Karabulut'un 2017 yılında ortopedik engelli bireylerle yapmış olduğu çalışmada yapılan görüşmelerde engelli kadınların çocukluk dönemlerinde okula gönderilmemeleri ve istihdam konusunda ayrımcılığa uğradıkları ortaya konmuş olup aile ve evlilik yaşamında "ev bakma" kaygısı taşıyarak evlilikten kaçındıkları ve bir evlilik yaparken büyük oranda söz sahibi olmadıkları bilgisine ulaşılmıştır. Araştırmada ortopedik engelli kadınların toplumsal cinsiyete ilişkin deneyimleri analiz edildiğinde bireylerin evlilik yapmasalar dahi aile evinde "ev kadınlığı" rolünü devam ettirmekte oldukları, evlilik yapan bireylerin ise "eşini rahat ettirme" rol beklentisi ile karşı karşıya kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Karabulut, 2017: s. 94-96). Çalışma yaşamında engelli kadın olmak ile ilgili 2017 yılında yapılmış olan Nasibov'un çalışmasında ise engelli kadınların çalışma yaşamına daha az katılımının nedenleri aranmış olup engelli kadınlar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yer alan engelli kadınların çalışma yaşamına katılımının önündeki engelleri eğitim, aile, cinsiyet ve çocuk sahibi olma olarak nitelendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca engelli kadınların çalışma yaşamı içerisinde mobbing, cinsel taciz ve ücret ayrımcılığı gibi olumsuz durumlar ile karşılaştığı ifade edilmiş olup bu olumsuzlukların engelli kadınları çalışma yaşamından uzaklaşmasına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Nasibov, 2017: s. 52-54).

Trabzon ilinde engelli kadınların toplumsal dışlanma pratikleri üzerine yapılmış olan araştırmada kadınların toplumsal cinsiyet rolleri dışında tutuldukları, bu durumu kendilerine toplumsal bir baskı olarak hissettikleri aynı zamanda araştırmaya katılan kadınların güçlü bir "kadınlık" algısı bulunduğu ve hayallerinde ve beklentilerinde bu statüye ulaşmak olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Altuntaş Duman ve Doğanay, 2017: s. 38-39). Yapılan araştırmalar incelendiğinde engelli kadınların sosyal yaşamda ve çalışma yaşamında dışlanma, şiddet, taciz gibi durumlar ile karşılaştıkları ve engellilik durumunun fiziksel ve biyolojik olgu olabileceken toplumda bireylerin engellenme ve dışlanma pratikleri üzerine beşeri bir olgu olarak oluşturulduğu ortaya konmaktadır (Doğanay ve Köseoğlu Henden, 2016: s. 473).

Toplumsal cinsiyetin engellilik kavramı ile kesiştiği noktada engelli bireyin toplumsal yakın çevresi çoğunlukla "sağlam" bireylerden oluştuğundan engelli birey, engelli kadın ya da engelli erkek kimliğini toplumda var edebilmede oldukça sınırlı örneklerle sahip olabilmektedir. Çalışan ya da bir araya gelerek sosyalleşme fırsatı

bulabilen engelli kadınların evlilik olgusuna daha pozitif yaklaştıkları ve bu nedenle engelli bireyin diğer engelli bireyler ile iletişim ve paylaşım halinde olmasının kişinin başarılı bir engelli kadın ya da engelli erkek kimliği oluşturmasına katkı sunabileceği düşünülmektedir (Altuntaş Duman ve Doğanay, 2017: s. 38, Emir Öksüz ve Aydemir Döke, 2020: s. 437).

1.3.YAŞAM DOYUMU

1.3.1. Yaşam Doymu Kavramı

Yaşam doymu kavramı literatüre ilk defa 1961 yılında Neugarten aracılığıyla katılmıştır. Kişinin yaşamından beklentileri ve gerçek yaşamı arasındaki kıyas sonucu ortaya çıkan tatmin olma düzeyini ifade eden kavram olarak tanımlanmaktadır. Yaşam doymu kişinin yaşamını genel çerçevede değerlendirmeye alması sonucu elde edilen doymu ifade etmekte ve mutluluk derecesine bağlı olarak yaşamından duyduğu memnuniyet düzeyini nitelendirmektedir (Özer ve Karabulut, 2003: s. 72-74). Bireylerin yaşamlarında gelişen çeşitli olaylara karşı geliştirdikleri reaksiyonlar duygularına yansımakta olup bireylerin yaşamında gelişen ve büyük etkiye sahip olan doğum, evlilik, ölüm gibi olaylar bireylerin yaşamdan aldıkları doymu üzerinde etkili olmaktadır. Diener'a göre yaşam doymu bireyin iş, evlilik gibi yaşam olaylarından sağladığı doymu ve bu olaylar sırasında açığa çıkan olumlu ve ya olumsuz duygulanım durumlarını içermektedir (Çağ ve Yıldırım, 2018: s. 206).

Yaşam doymu, insanın yaşamının her parçasındaki olumlu gelişim derecesi olarak düşünülmektedir ve Christopher (1999) tarafından bireyin yaşamının aile, arkadaşlık, eğitim gibi çeşitli alanlardaki niteliğini kendi oluşturduğu ölçütlerde bütün olarak değerlendirmesi şeklinde açıklanmıştır (Tümlü Ülker ve Receptoğlu, 2013: s. 207) . Andrew (1974)'a göre kişinin yaşamıyla ilgili duygularının ve tutumlarının olumlu veya olumsuz değerlendirmeleri yaşam doymu kavramını ifade etmektedir. Rice (1984)'a göre, yaşam doymu kişinin yaşam tecrübelerinin fiziksel ve psikolojik olarak kişisel isteklerini ve ihtiyaçlarını karşılama düzeyidir. Anand (2016)'a göre ise yaşam doymu bireyin yaşamı hakkında nasıl hissettiğine ilişkin bir göstergedir (Taşkırılmaz, 2020: s. 76-77).

Yaşamdan doyum elde etmek ya da mutluluğa ulaşabilmek bireyin hayattaki en önemli yaşam amaçları arasında yer almaktadır. Bu nedenle bilimsel amaçlı araştırmalara konu olması bireyin iyi oluşunu tanımlamada önem arz etmektedir. Frish'in metaforik tanımlamasına göre mutluluğa ulaşmak gerekli bilgi, beceri ve farkındalığa dayanmaktadır ve insan gerekli beceri ve farkındalıkları öğrenerek bu deneyimlerini yaşamına aktararak mutluluğa ulaşabilmektedir (Frish, 2006: s. 41, akt: Şimşek, 2011: s. 23). Bireyin hayattan elde ettiği doyumun yalnızca kısa bir süre limitinde belirlemenin mümkün olmayacağını ifade eden Ed ve Diener (2004), Frish gibi yaşam doyumununun daha çok bilişsel öğeleri meydana getirdiğini ve duygu durumları gibi hızlı geçişleri olmadığını daha sabit bir yapıda olduğunu ifade etmişlerdir (Hasanoğlu, 2019: s. 52)

1.3.2. Yaşam Doyumu Yaklaşımları

1.3.2.1. Belli Bir Noktaya Erişme Kuramı

1960'lı yıllarda Wilson tarafından ortaya atılmış olan “belli bir noktaya erişme kuramı” bireyin ihtiyaçlarının doyurulmasının mutluluğa ve doyuma yol açtığını, bunun karşıtı olumsuz durumların ise mutsuzluğa yol açtığını ifade etmektedir. Bu kurama göre bireyin öznel iyiliğini etkileyen birçok değişken bulunmaktadır. Bunlardan birincisi bireyin kendisini mutlu edecek kısa süreli ihtiyaçların karşılanmasıdır. İkicisi ise bireylerin önemli bulduğu amaçlar ve ihtiyaçların karşılanması ile ulaşıldığı doyum ifade edilmektedir (Köker, 1991: s.13).

Belirli Noktaya Erişme Kuramına getirilen eleştiriler üç başlıkta ele alınabilir. İlki, bireylerin ihtiyaçlarının evrensel olarak algılanması ve doyum sonucunda ortaya çıkan mutlulukta kültürlerarası farklılıkların göz ardı edilmesi, ikincisi bireylerin mutluluğa ulaşmak için farklı stratejiler benimseyebileceği düşüncesi ve üçüncüsü belirli bir hedefi bulunmayan bireyin mutluluğa ulaşmasının olanaksız gözükmesi görüşüdür (Gümüş, 2006: s. 42).

1.3.2.2. Haz ve Acı Kuramı

Haz ve acı kavramları zıt nitelikli anlamlar taşıdıkları halde yakından ilişkilidir. Haz ve acı yaklaşımına göre bireyin yaşamında sürekli olarak bütün gereksinimleri sağlandığında büyük bir mutluluğa ulaşması mümkün olmamaktadır; bu nedenle birey gereksinimlerinin yokluğunu da hissetmeli ve hissettiği yoksunluk ve acı daha sonra gereksinimin yarattığı sahiplik ve haz duygusuna dönüşmektedir. Bireyin yoksunluğu nedeniyle ulaşmayı daha çok arzuladığı hedef daha fazla mutluluk verici olacaktır (Köker, 1991: s.15; Dikmen, 1995: s. 119).

1.3.2.3. Etkinlik Kuramı

Etkinlik kuramına göre bireyi mutluluğa ulaştıran şey hedeflerine ulaşmak için verdiği savaştır. Haz veren hedefe ulaşma sürecindeki yolculuk aşamasıdır ve hedefe ulaşılması hazzın sona ermesi demektir. Bireyin yetenek seviyesindeki aktivitelerin haz getireceği iddia edilir. Eğer kişi çabalamayı gerektiren uğraşısı çok basit ise birey bu eylemden sıkılabilmektedir ya da ulaşamayacağı kadar çetinse endişe ve hoşnutsuzluk oluşturabilmektedir (Dikmen, 1995: s. 119).

1.3.2.4. Yargı Kuramı

Yargı kuramına göre bireyin hayatına ilişkin sahip olduğu yargılar ve karşılaştırmalar sonucu yaşam doyumunu ortaya çıkmaktadır. Bireyin yaşam doyumuna yönelik değerlendirmeleri öznel nitelik taşımakta ve değerlendirmelerin oluşmasında bireyin kendi içinde bulunduğu genel durumu uygun bulduğu durumlarla karşılaştırması yer almaktadır. Bireyin belirlediği değerlendirme standartları öznel ölçütleri olabildiği gibi toplumsal genel yargılar tarafından oluşturulmuş da olabilmektedir (Çivitçi, 2012: s. 322). Birey kendisinden daha kötü durumdaki bireyler ile kıyaslama yapmasının yaşam doyumuna pozitif etki yaptığı belirtilmektedir. Diğer bireylerin daha olumsuz şartlarda olduğunu düşünen bireyler kendi durumuna bakarak yaşamdan elde ettikleri doyum daha fazla olmaktadır (Acar Arasan, 2010: s. 14).

1.3.2.5. İlişkilendirici Kuram

Diener (1984)' in hatırlamayla ilgili yaptığı çalışmalara bakıldığında bireylerin olumlu olarak değerlendirdikleri anıları daha kolay hatırlayabildikleri, olumsuz olarak değerlendirdikleri olayları ise daha zor hatırlayabildikleri bulunmuştur. İlişkilendirici kuramda hatırlama, şartlanma veya bilişsel ilkeler üzerinde durulmaktadır. Yaşam sürecinde bireyin biriktirdiği anıları ile ilişki kurarak “bu anı” değerlendirdikleri ve bunun da içinde buldukları duygusal durumunu etkilediğini belirtmektedir (Gümüş, 2006: s. 45). Kurama göre, bireyin oluşan durumlara yüklediği manalar kayda değer nitelik taşımaktadır ve birey için pozitif etki eden olaylar içsel sebeplere bağlanıyorsa, bu bireye en çok mutluluk veren neden olmaktadır (Schwarz ve Clore, 1983: s. 514).

1.3.2.6. Aşağıdan Yukarıya- Yukarıdan Aşağıya Kuramı

Aşağıdan Yukarı Kuramına göre bireyler yaşadıkları zevklerin ve üzüntülerin karşılaştırmasını yaparak iyi olup olmadıklarına karar kılmaktadırlar. Mutlu olma olgusu Aşağıdan Yukarıya Kuramında bireylerin yaşamlarındaki minimal mutlulukların bütünü anlamına gelmektedir. Yapılan betimlemeler sonucunda mutluluğun manası bireyin yaşantıladığı hazların ve acıların hesaplaması anlamına gelmektedir (Eryılmaz, 2009: s. 977).

Yukarıdan Aşağı Kuramına göre ise öznel iyi oluş bireyin bir kişilik özelliğidir. Mutluluğun dış etkenlere göre şekillenmediği daha çok bireyin içinde olarak algılandığı ifade edilmektedir. Bireyler yaşamlarında deneyimledikleri olaylardan yola çıkarak bunlar hakkında fikir geliştirebilme becerisine sahiptir ve bu sebeple yaşam olaylarına yönelik geliştirilen bakış açısı ve düşünce biçimleri bireyin mutluluğuna yansımaktadır (Eryılmaz, 2009: s. 977).

1.3.3. Yaşam Doyumunu Etkileyen Etmenler

Yaşam doyumunun bağılı olduğu değişkenlerin sınırlarının çizilmesinin oldukça güç olduğu ifade edilmektedir. Bağılı olduğu dinamiklere kesin gözüyle bakılmamakla birlikte yaşamın her şeyi kapsayıcı gücü bu sınırları keskinleştirmeyi zorlaştırmaktadır. Günümüze kadar yapılan çalışmalarda yaş, medeni durum, kendine güven gibi pek çok değişkeninin etkileri incelenerek yaşam doyumunun tanımlaması yapılmaya çalışılmıştır (Dikmen, 1995: s. 118). Yaşam tatminin bireyin hayata karşı genel tutumu olarak değerlendirilebildiği gibi kişisel değişkenler, işle ilgili değişkenler, çevresel değişkenler ve toplumsal değişkenlerin bireyin yaşam doyumunu etkileyen faktörler olduğu ve aynı şartlar altındaki bireylerin yaşam doyumunun kişiye özgülüğü neticesinde aynı doyuma ulaşamayabileceği ifade edilmektedir (Özdevecioğlu, 2003: s. 697).

Bireyin belirli bir alanda tatmini yaşaması hayatının tümünden aldığı yaşam doyumunu tek başına ifade etmemektedir. Appleton ve Song (2008) yaşam doyumunu etkileyen altı farklı bileşen olduğunu ileri sürmektedir. Yaşam doyumuna etki eden bu bileşenler aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Appleton ve Song, 2008: s.13);

- Kişinin gelir düzeyi,
- Mesleği ve sosyal statüsü,
- Sahip olduğu imkânlar ve sosyal hareketliliği
- Refah koşulları,
- Mevcut devlet politikası,
- Çevre, aile ve sosyal ilişkiler.

Bireylerin yaşam tatminin etkileyen çoğu etmen çevre ile girdiği etkileşim sonucu ortaya çıkmaktadır, bireyler sosyal ilişkiler kurduğunda, diğer bireyler ile paylaşım içinde bulunduğu mutlu olmakta ve yaşamdan doyum sağlamaktadır. Çalışma yaşamındaki olumsuzluklar, iş yükü fazlalığı ve stres düzeyi bireyin yaşam doyumunun azalmasına sebep olmaktadır (Tümekaya vd. 2008: s. 4).

Yaşamı bütüncül olarak kapsamı içine alan yaşam doyumu bireyin iyilik hali ile ilgili önemsenmesi gereken bir işarettir. Yaşamda oluşabilecek çeşitli sıkıntılar, anlık olarak karşılaşılabilecek güçlükler, çatışmalar ve beklenmedik olumsuz olaylar yaşam doyumunun azalmasına sebep olabilmektedir. Bireylerin yaşamlarında ortaya çıkması muhtemel olan olumsuz yaşam deneyimleri ile yaşam doyumunun azalması, kişisel savunma mekanizmaları ve çevresel desteğin yetersiz kalması durumlarında kişi kendini yaralama davranışını bir baş etme mekanizması olarak kullanması olasıdır (Demirel ve Canat, 2004: s. 6).

1.3.4. Yaşam Doyumu İle İlgili Araştırmalar

Yaşam doyumu ile ilgili yapılan araştırmalarda ırkın, cinsiyetin ve sosyoekonomik düzeyin yaşam doyumu üzerinde etki gücünün neredeyse hiç olmadığı, kişinin kültürü, kişisel inançları, yakın ilişkileri, sosyal destekleri, amaçları ve umutları gibi değişkenlerin yaşam doyumunu ile ilgili daha fazla bilgi verme olasılığı olduğu sonucuna varılmıştır (Myers ve Diener, 1995: s. 17). Veenhoven'nın yapmış olduğu çalışmada yaşam doyumunu etkileyen faktörler özgürlük ve demokrasiye saygı duyan ayrıca ekonomik olarak kalkınmış olan bir devlette hayatını devam ettirmek, politik istikrar, çoğunluğun içinde yer almaktır. Aynı zamanda tümüyle beraber evlilik, yakın çevre ile olumlu ilişkiler kurmak, zihinsel ve bedensel açıdan sağlam olmak, aktif ve açık fikirlere sahip olmak, kişinin hayatının kendi elinde olmasının ve parasal etkinliklerden ziyade sosyal ve ahlaki değerlerin önemi vurgulanmaktadır (Veenhoven, 1991: s. 16).

Yaşam doyumu çeşitli faktörlerle tek yönlü değil karşılıklı olarak etkileşim halindedir. Mutluluk oranı daha yüksek olan bireyler ile daha az mutlu olan bireyler karşılaştırıldığında daha mutlu insanların diğer gruba göre daha sosyal olduğu ve daha güçlü ve zengin ilişkiler kurdukları, daha az yalnız zaman geçirdikleri ve yaşam olaylarına daha uygun tepkiler verebilen bir duygu sistemine sahip oldukları ortaya konmuştur (Diener ve Seligman, 2002: s. 83). Yaşam doyumunun saptanmasında cinsiyet değişkeni ile ilgili yapılmış araştırmalarda yaşam doyumuna ilişkin cinsiyetler arası keskin bir yargıya ulaşılamamıştır. Hacettepe Üniversitesi'ne devam etmekte olan üniversite öğrencileri ile yapılmış olan çalışmada üniversite öğrencisi genç

yetişkin kadınların yaşam doyumunun erkeklerden anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tuzgöl Dost, 2007: s. 139). Avşaroğlu ve arkadaşlarının teknik öğretmenler ile yapmış olduğu çalışmada kadınların yaşam doyumunun erkeklere göre daha düşük olduğu bulunmasına rağmen anlamlı düzeyde farklılaşma bulunmamakta olduğu ifade edilmektedir (Avşaroğlu vd. 2005: s. 124).

Doktorlar ile yapılmış olan bir diğer çalışmada ise yaşam doyumunu ile iş doyumunu, yaş, tükenmişlik gibi değişkenlerin yaşam doyumunu değişkeni ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda kadın doktorların erkek doktorlara göre yaşam doyumunun daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ünal vd. 2001: s. 116). Hindistan’da yapılmış olan bir çalışmada ise çalışan ve çalışmayan kadınlar arasında karşılaştırma yapılmış olup çalışan kadınların çalışmayan kadınlara göre sosyal tatminin daha yüksek olduğu ve yaşam doyumunu puan ortalamasının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Siddiqui, 2014: s. 12). Yaman’ın bedensel engelli bireyler ile yapmış olduğu çalışmanın sonuçlarında eğitim düzeyindeki artışın ve evli olmanın yaşam doyumunu üzerinde pozitif yönde etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada yalnız yaşayan bireylerin diğer aile türlerinde yaşayan bireylere göre yaşam doyumunu en düşük grup olduğu saptanmıştır. Bulgulardan yola çıkarak bireyin eş, arkadaş, aile gibi sosyal destek kaynaklarının varlığının bireyin yaşam doyumunu arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan çeşitli derneklere kayıtlı yetişkin bireylerin örgütsel ve sosyal faaliyetlerde yer alıyor oluşu engelli bireylerin yaşam doyumunu olumlu yönde etkilediği çıkarımı yapılabilmektedir (Yaman, 2019: s.104).

Yaşam doyumunu tanımlamalarından ve çeşitli değişkenler ile yapılmış araştırmaların sonucunda yaşam doyumunu kavramının bireylerin yaşamını bütünüyle ele aldığı ve içinde bulunduğu yaşam olaylarının bireyin iyi oluşu üzerinde büyük ölçüde etkili olduğu ifade edilebilmektedir. Bireyin yalnızca kişisel özellikleri yaşamdan aldığı doyumunu etkilemede yeterli olmazken sosyal çevresi ile girdiği etkileşimler doyum düzeyine daha fazla etki edebilmektedir.

1.4. BENLİK SAYGISI

1.4.1. Benlik Kavramı

Benlik kavramı psikoloji literatüründe sıkça çalışma konusu olan merkezi öneme sahip kavramlardan biridir. Benlik incelemeleri 1890'lı yıllarda William James öncülüğünde başlamış günümüze kadar önemli gelişmeler göstermiştir. Benlik bireyi toplumdaki ayıran öznel tutum, duygu ve davranışlarının örgütlenmesi ile bir araya gelerek bir bütünlüğü ifade etmekte ve kişilik ya da kendilik kavramları ile eş anlamlı olarak kullanılabilir (Tukuş, 2010: s. 13). Benlik bireyin kendi benliğini algılayış ve kavrayış biçimi olarak kendi benliğine yönelik değerlendirmelerini ve biçtiği değeri ifade etmektedir. Benlik tek bir noktada sabit kalamayarak yaşam boyu gelişmeye devam etmektedir. Bu gelişim bireyin kendini tanımasıyla daha da etkili olmaktadır (Tözün, 2010: s. 52).

James (1963) bireyin benliğini iki boyutta ele alması gerektiğini düşünmektedir. Benliğin bahsedilen boyutları bireyin kendi varoluşunun farkında olması ve bu varoluşu fark eden benliği ifade eden farklı iki yöndür. Benliğin bu iki yönü "Bilen Benlik" bir diğeri ise "Bilinen Benlik" olarak tanımlanmaktadır (Özen ve Gülaçtı, 2010: s. 22-23). Bu tanımlamada "bilen benlik" özne, "bilinen benlik" ise nesne konumundadır. Nesne niteliğindeki bilinen benlik psikolojinin konusu olan benlik alanıdır. James'e göre söz konusu benliğin farklı üç yönü bulunmaktadır. Bunlar maddesel, ruhsal ve sosyal olarak açıklanmaktadır (Soğukpınar, 2014: s. 14). Maddesel benlik fiziksel varlığımız, sahip olduğumuz eşyalar ve unvanlar gibi unsurlardır. Bir mülk sahibi olmak da maddesel benliği koruma amaçlıdır ve sahiplik duygusu içermektedir. Sosyal benlik, bir gruba ait olmak, statü kazanmak gibi diğer insanlar tarafından nasıl algılandığımızla ilgili benlik türüdür. Bireyler farklı ortamlarda farklı sosyal kimlikleri ve rolleri ortaya koyabilmektedir. Sosyal benliğin çeşitliliğini oluşturan etmen ise önem verdiğimiz farklı kişiler ya da grupların düşünceleridir. Ruhsal benlik, tutumlar, kişisel özellikler, kendimizi nasıl algıladığımız ile ilgili bilişsel ve psikolojik durumdur (Aslan Yılmaz, 2016: s. 81).

Birçok farklı inceleme yönü olan benlik kavramı Markus (1977) tarafından bireyin bilişinin temel bileşeni olarak ele alınırken benliğin bireyin bilişsel sisteminde şema olarak temsil edilmekte olduğunu ve bu şemanın bireyin değişik bağlamdaki özelliklerinin örgünleşmesi ile oluşmakta olduğunu ifade etmiştir (Dalmış ve İmamoğlu, 2000: s. 2). Erikson (1968) ise benlik kavramına psikolojik stres ve çatışmanın kaynağı olarak yaklaşımda bulunmuştur. Erikson bireyin gelişimsel değişiminin yaşam boyu sürdürüldüğünü öne sürerek yaşamı 8 döneme ayıran psikososyal kuram oluşturmuş ve her döneme özgü gelişimsel görevler tanımlamıştır. Döneme özgü gelişimsel görevler bireyi çözmesi gereken krizlerle yüzleştirmektedir. Bireyin bu krizleri başarılı şekilde çözmesi sonucunda sağlıklı gelişim göstereceğini ifade etmektedir. Kaplan'ın (1986) sosyolojik açıdan değerlendirmesinde, benliğin sosyal bir ürün ve sosyal bir güç olduğuna vurgu yapılmaktadır (Rosenberg, 1989: s.34, akt: Özen ve Gülaçtı, 2010: s. 22, Santrock, 2002: s. 23).

Freud'un ve öğrenme kuramcılarının insana yaklaşımları Cüceloğlu (2010) tarafından "mekanik" olarak ifade edilmektedir. Öğrenme kuramlarında çevresel etkenlerin bireyin davranışlarını etkilediği üzerinde durulur. Freud'un yaklaşımında bireyin psikolojik dünyasının ve davranışlarının temelinde id, ego ve süperegonun çatışmaları yer almaktadır. Kişilik birbirinden ayrı bölümler değil bir bütün olarak işlevini yerine getirmektedir. İki kurama göre de bireyin seçme ve karar verme davranışları üzerinde pek fazla söz hakkı bulunmamaktadır (Cüceloğlu, 2010: s. 427, Corey, 2015: s. 80). Bireyin benlik bilincini merkeze alan kuramlar buradan hareketle psikolojik kuramları oluşturmuşlardır. Benlik yaklaşımı kuramlarının birçoğu açık ve kesin olmamakla birlikte kişilik yaklaşımı bakımından yararlı bir bakış biçimi oluşturmaktadırlar.

İyimser bir yaklaşım benimsemiş olan benlik kuramlarının en belirgin özelliği insan doğasına iyimser bakış açısı ile bakılmasıdır. Freud bireyi iç dürtülerinin ele aldığı ve çatışma içerisinde bir varlık olarak görürken öğrenme kuramını oluşturmuş psikologlar ise bireyi çevresel koşulların tutsağı olarak görmektedir. Benlik kuramları ise bireyin doğası gereği mutluluğun peşinde olduğuna, doğası ile uyum içinde yaşamak için seçimler yaptığını ve yaşamdan doyum almanın peşinde olduğuna inanmaktadır. Bireyin geçmiş yaşantılarının etkilerine değil "şimdi ve burada"

yaklaşımı ile bireyin bugünkü kendilik algısı ve seçimlerine vurgu yapmışlardır (Cüceloğlu, 2010: s. 427).

Rogers bireylerin benlik bilinci kavramına önem vermektedir. Benlik bilinci bir kimsenin benliği ile ilgili düşüncelerini, açıklamalarını ve değerlendirmelerini içermektedir. Her bireyin benliği ile ilgili net, kesin algılamaları ve değerlendirmeleri olmayabilir ve benlik bilinci her zaman gerçeği yansıtmayabilir (Cüceloğlu, 2010: s. 428). Bireyin sahip olmayı istediği benlik kavramı Rogers (1959) tarafından “İdeal Benlik” olarak tanımlanmaktadır. İdeal benliğin benliği geliştirmek için bireyin güdülenmesine neden olan etmen olduğundan söz edilebilir. Kişi sahip olmayı arzuladığı özellikleri kazanmak ve geliştirmek veya memnun olmadığı özelliklerinden kurtulmak isteyebilir. (Kuzgun, 1983: s. 2).

1.4.2. Benlik Saygısı Kavramı

Benlik saygısı ve benlik yakın ilişkili iki kavramdır. Benlik saygısı bireyin benliğini genel değerlendirmesi anlamına gelmektedir ve kendilik değeri ya da benlik imajı olarak da ifade edilmektedir. Bireyin yalnızca bir insan olmadığının farkında olarak benlik alanına özel değerlendirmelerini içermektedir (Sanrock, 2002: s. 315). Kişinin kendini değerlendirmesi ve yargılaması sonucu kendiliğini kabul etmesi sonucu ortaya çıkan beğenmedir. Bireyin yeteneklerini, bilgi ve becerilerini ortaya koyabilmesi, kendini değerli hissetmesi, toplum içinde beğenilir olması ve kabul görmesi, kendi bedenine ait nitelikleri kabul etmesi ve benimsemesi, benlik saygısının inşasında ve gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Özkan, 1994: s. 4).

Benlik saygısı kişinin kendisini ne derece olumlu değerlendiğinin ölçütüdür. Kişilerin kendisi hakkındaki genel olarak olumlu duygulara sahip misiniz ya da gurur duyulacak çok da fazla bir özelliğe sahip olmadığınızı mı düşünüyorsunuz? Yetenekli veya başarılı olduğunuzu düşünüyor musunuz ya da kendinizi en az diğer insanlar kadar değerli buluyor musunuz? Sorularına verdiği cevaplar benlik saygısı hakkında bilgiler vermektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2015: s. 258).

Benlik saygısının kaynağını açıklamaya yönelik birçok görüş bulunmaktadır. İlk olarak William James (1890)'in görüşü incelendiğinde benlik saygısını bireyin belirli bir alanda başarısı ve yeterliliğine olan inancı olarak görmektedir. İkinci kuramsal görüş Cooley'in aynalı benlik kavramı (looking-glass self) olup popüler olan birçok benlik saygısı kuramının kaynağıdır. Bu görüşe göre bireyin kişisel değerlendirmeleri, kendisi için önemli olan sosyal çevrenin kendisini nasıl gördüğünden ayrılmamaktadır (Heatherton ve Wyland, 2003: s. 221). Cooley'in ayna benlik metaforuna göre benlik kavramı toplumsal etkileşimlerin sonucunda var olmaktadır. Ayna benlik metaforunda birey benliğini başkalarının tepkilerinin yansıması olarak oluşturmaktadır ve davranışlarını, görünümünü değerlendirirken aslında başkalarının yargılarının hayali bir yansımasını görmektedir. Kişiler sosyal etkileşimde bulunduğu kişilerin kendileri hakkındaki görüşlerini zihinlerinde canlandırmaktadır (Armutlu, 2008: s. 29).

Benlik saygısı yüksek olan kişiler benliklerine yönelik olumlu düşüncelere sahiptirler ve çoğunlukla kendilerini başarılı ve kabiliyetli bulmakta ve başarılarının kaynağını kendi emek ve becerileri oluşturduğunu düşünmektedirler. Kendileri için gerçekçi hedefler koyarak gerçekleştirebilen ve hatalarının sorumluluklarını alabilen bireylerdir (Yavuzer, 2000: s. 18-21). Aynı zamanda benlik saygısı yüksek olan bireyler eleştirilere daha ılımlı bakmakta ve bu eleştirileri hatalarını telafi etme yönünde kullanma eğilimindedirler. Bireyin benlik saygısının yüksek olması sosyalleşmesi yönünde pozitif etki yaratarak akademik başarı ve özgüven gibi özelliklerine destek olmaktadır (Sevim, 2018: s. 49).

Benlik saygısı düşük olan kişiler ise benliklerine yönelik değerlendirmelerinde değersiz ve itici tanımlamalarını kullanmaktadırlar. Kişinin benlik saygısının düşük olması kendisine saygı duymamasının haricinde yeteneklerine olan güvenini de azaltmaktadır. Düşük benlik saygısına sahip bireyler kendilerini fazlaca eleştirebilmekte ve başkalarının eleştirilerinden de oldukça etkilenebilmektedir. Son yıllarda benlik saygısı ile ilgili yapılan araştırmalarda benlik saygısının düşük olmasının kaynağını anksiyete, yalnız olma ya da beslenme problemleri gibi sorunların oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2015: s. 259, Yıldız, 2012: s. 46).

1.4.3. Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler

Bireyin benlik saygısı doğumla birlikte oluşmaya başlamaktadır ve ileriki yaşam dönemlerinde benlik saygısını etkileyen birçok etmen bulunmaktadır. Kişinin içinde yetiştiği ailedeki ortamı, anne-baba tutumları, fiziksel görüntüsü, sağlık durumu, başarıları, sosyal çevre, gerçek benlikle ideal benlik arasındaki ilişki, cinsiyet, sosyoekonomik durum, mesleki statüsü gibi pek çok etmenin benlik saygısını etkilediği yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur (Özkan, 1994: s. 4; Kıymter, 2008: s. 45; Tözün, 2010: s. 55).

1.4.4. Benlik Saygısı İle İlgili Araştırmalar

Benlik saygısı ile ilgili yapılmış olan çalışmalar çerçevesinde benlik saygısını sürekli olarak etkilediği ifade edilen sosyal çevre, aile ve iş yaşamı gibi değişkenlerin yanında eğitim alanındaki başarıların benlik saygısı ile doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir (Cafoğlu ve Çetin, 2010: s. 444). Fidan (2014)'ın kadınlarla yaptığı söylem analizi çalışmasında eğitim almış olmanın, bir meslek edinmiş olmanın ve para kazanmanın kazanımlarına sahip olan kadınların karar mekanizmalarını geliştirdiği ve benlik saygısını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bloria (2019)'nın yapmış olduğu çalışmada çalışan kadınların benlik saygısının çalışmayan kadınlardan daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Sosyal etkileşimlerin benlik saygısına etkisinin cinsiyetler arası farklarına bakıldığında kadınların benlik saygılarının karşılıklı ilişki kurma durumlarında daha çok geliştiği erkeklerin ise kadınlardan farklı olarak daha bağımsız oldukları durumlarda benlik saygılarını inşa ettikleri vurgulanmıştır (Taysi, 2000: s. 18-19). Birey olumlu sosyal etkileşimlerde bulunduğu ve başkalarının saygısını kazandığında kendini sevme olgusunu geliştirmektedir. Başkalarının kendisine karşı duyguları ve fikirleri benliğine yerleşerek neyin değerli ve sevilebilir olduğu fikrini sağladığı ifade edilmiştir (Özkan, 1994: s. 5).

Adler (1976) benlik saygısının olgunlaşma sürecinde iki adet önemli sayılabilecek olumsuz durum bulunduğunu ifade etmektedir. İlki organ yetersizliği

şeklinde ifade edilmektedir yani nicelik bakımından farklı veya güç olarak farklı bir organa sahip olmaktır. Diğerisi ise organ yetersizliği bulunan bireyin, sosyal çevresi ve ailesi tarafından desteklenmekten yoksun olması veya dışlanmasıdır. Bireyin yetersizlikleri ile kabul gördüğü ve desteklendiği takdirde benlik saygısını geliştirebilmektedir (Tukuş, 2010: s. 13). Erdem ve Taşçı (2003)'nın tüberküloz hastalığı nedeniyle yatarak tedavi gören bireylerle yapmış olduğu araştırmada çalışma yaşamına katılan bireylerin benlik saygısının çalışmayan bireylere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Benlik saygısını etkilenen bir diğer değişken ise bireylerin sosyal çevresinden gördüğü destektir; çevresinden destek gören bireylerin benlik saygısı puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yaşadığı toplum içerisinde çevresinden destek görmeyip damgalamaya maruz kalan bireyler çoğunlukla ruhsal hastalıklara sahip bireylerdir (Çam ve Çuhadar, 2011: s. 136). Damgalama (stigma) kavramı bireyin toplum tarafından diğer insanlardan ruhsal hastalıklar, dış görünüş, ırk, cinsiyet gibi bireyin sahip olduğu özellikler sebebi ile ayırt edilmesi, dışlanması anlamına gelmektedir. Yakar (2019)' ın yapmış olduğu meta analiz çalışmasında ulaşılmış olduğu verilerde damgalama ile bireylerin benlik saygısı arasında olumsuz bir ilişki olduğu toplumda ayrımcılığın daha kapsamlı boyutu olan damgalamaya maruz kalmış bireylerin benlik saygısını olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, işlem yolu ve veri analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler açıklanmıştır

2.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma türleri arasında ilişkileri ve bağlantıları incelemek için çoğunlukla ilişkisel tarama modeli kullanılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2017: s. 24). Ayrıca bu çalışmada engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin yaş ile ilişkisi, medeni durum ve eşin engelli olma durumu, eğitim düzeyi, yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer, büyüdüğü ailede engelli birey ya da bireylerin olması, sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesi olma durumlarına göre farklılaşma durumu belirlenmek istenmiştir

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini 18 yaşından büyük, zihinsel, ruhsal ve duygusal, ortopedik, kronik, görme, işitme, dil ve konuşma, sınıflanamayan kategorilerindeki engellilik durumuna sahip kadınlar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini seçkisiz örnekleme yöntemlerinden olan basit seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen ve sosyal medya kanalları ile çevrimiçi şekilde ulaşılabilen 151 engelli kadın oluşturmaktadır. Temsil etme gücüne sahip bir örneklem seçimi yapılmak istendiğinde bunun en geçerli ve en iyi yönteminin seçkisiz örnekleme yöntemi olduğu ifade edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2017: s. 88).

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada kadınların, kişisel ve sosyal özelliklerini belirleyebilmek amacı ile araştırmacı tarafından hazırlanan “Demografik Bilgi Formu”, toplumsal cinsiyet algılarını belirlemeye yönelik “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği”, yaşam doyumu düzeylerini ölçmeye yönelik “Yaşam Doyumu Ölçeği” ve benlik saygısı düzeyini ölçebilmek amacıyla “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” (Kısa Formu) kullanılmıştır.

2.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmaya gönüllü olarak katılan engelli kadın katılımcılara sosyal medya kanalları vasıtasıyla çevrimiçi olarak ulaştırılan ölçeklerde ilk olarak yaş, medeni durum, evli bireylerde eşin engellilik durumu, eğitim düzeyi, aktif çalışma yaşamına katılım, yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer, büyüdükleri ailede engelli birey ya da bireylerin varlığı, engellilik kategorisi ve derecesi, engellilik durumunun ne zaman ortaya çıktığı ve herhangi bir sivil toplum kuruluşu, vakıf ve derneğe üye olma bilgilerinin toplanmasını sağlayan araştırmacının oluşturduğu “Demografik Bilgi Formu” EK-6’da yer almaktadır.

2.3.2. Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği

Bu araştırmada katılımcıların toplumsal cinsiyet algısını değerlendirmeye yönelik Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilen ve geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan yirmi beş maddeli “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Beşli likert tipi şeklinde oluşturulan ölçeğin toplam yirmi beş maddesi bulunmaktadır. Her madde için cevaplar “tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), kararsızım (3), katılmıyorum (2), tamamen katılmıyorum (1)” şeklinde sunulmuştur. Ölçekte 2., 4., 6., 9., 10., 12., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 24. ve 25. maddeler olumsuz olarak yazılmış olup tersten puanlanması gerekmektedir, ölçekten alınabilecek en düşük puan 25 olup alınabilecek en yüksek puan 125’ tir. Katılımcıların aldığı yüksek puan bireylerin toplumsal cinsiyete yönelik algısının yüksek olduğunu ifade etmektedir (Altınova ve Duyan, 2013: s. 18). Geçerlik için yapılmış olan açıklayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, ölçeğin tek boyutu olduğu ortaya çıkmıştır. Ölçeğin güvenirliği saptamak için Cronbach Alpha değerinin 0.872 olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak alfa güvenirlik katsayısının kabul edilebilir düzeyde olduğu saptanmış ve Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin geçerli ve güvenilir

olduğu ifade edilmiştir (Altınova ve Duyan, 2013: s. 18). Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği EK-7’de yer almaktadır.

2.3.3 Yaşam Doyumu Ölçeği

Bu araştırmadan katılımcıların yaşam doyumunu değindirmeye yönelik Diener vd. (1985) tarafından geliştirilen ve Dağlı ve Baysal (2016) tarafından ölçeğin Türkçeye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Yaşam Doyumu Ölçeğinin özgün dili İngilizce olup tek faktörlü bir yapı altında beşli likert tipi şeklinde oluşturulan ölçeğin toplam beş maddesi bulunmaktadır. Türkçe form ile İngilizce formun aynı anlamsal benzerliklerinin belirlenmesi amacıyla ölçekler farklı zamanlarda bir grup öğretime uygulanmıştır. Ölçeklerden alınan puanlar arasındaki tutarlılığı test etmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanmış ve $r= 0.92$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlık kat sayısı 0.88 ve test- tekrar test güvenirliliği ise 0.97 olarak saptanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda, Yaşam Doyumu Ölçeğinin özgün ölçekte olduğu gibi tek faktörlü bir yapı gösterdiğini ve 5 maddeden oluştuğunu ortaya konmuştur (Dağlı ve Baysal, 2016: s. 1255). Her madde için cevaplar “tamamen katılıyorum (5), büyük oranda katılıyorum (4), orta düzeyde katılıyorum (3), çok az katılıyorum (2), hiç katılmıyorum (1)” şeklinde sunulmuştur. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 5 olup alınabilecek en yüksek puan 25’ tir. Katılımcıların aldığı yüksek puan bireylerin yaşamından duyduğu memnuniyet derecesinin olumlu olduğunu ifade etmektedir. Yaşam Doyumu Ölçeği EK-8’de yer almaktadır.

2.3.4. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Bu araştırmada 1965 yılında Morris Rosenberg tarafından ergenlere yönelik benlik saygısı ölçüm aracı olarak geliştirilen ve Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması 1986 yılında Figen Çuhadaroğlu tarafından yapılan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği 10 sorudan oluşmaktadır. Sorular Guttman değerlendirme yöntemiyle puanlanmaktadır. Buna göre her sorunun puan alacak yanıtları belirlenmiştir. Puanlamada 1., 2. ve 3. sorular, 4. ve 5. soru, 9. ve 10. sorular birlikte değerlendirilmektedir. Katılımcı ilk üç sorudan herhangi ikisinden puan alıyorsa (2/3) bu gruptan bir puan almış olur. 4. ve 5. sorudan herhangi birinde puan alan şıklardan birini işaretlemişse yine bu gruptan da bir puan

almaktadır. 9. ve 10. sorular da 4. ve 5. gibi değerlendirilmektedir. 6., 7. ve 8. soruların her biri kendi başlarına puan almaktadır (Çuhadaroğlu, 1986). Yapılan değerlendirme sonucunda 0-1 puan aralığı yüksek, 2-4 puan aralığı orta ve 5-6 puan aralığı düşük benlik saygısı düzeyi olarak saptanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık güvenirlik kat sayısı $\alpha=0.71$ olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenirlik yöntemi kullanılarak da güvenirlik kat sayısı $r =0.75$ olarak bulunmuştur (Çuhadaroğlu, 1986). Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği EK-9'da yer almaktadır.

2.4. ARAŞTIRMANIN İŞLEM YOLU

Araştırmada kullanılan veriler 17 Kasım 2020 - 19 Şubat 2021 tarihleri arasında araştırmacı tarafından çevrimiçi ortama aktarılarak hazırlanan veri toplama ölçekleri kullanılarak toplanmıştır. Çevrimiçi ortamda toplanması planlanan veriler için sosyal medya uygulamaları ve forum siteleri üzerinden araştırmanın amacı belirtilmiş olup gönüllü onam formunu okuyup kabul eden engelli kadınların araştırmaya katılmaları sağlanmıştır. Araştırmacı tarafından araştırmanın verilerinin toplanması için hazırlanan veri toplama ölçeklerinin cevaplanmasının 10-15 dakika arasında bir zaman aldığı gözlenmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarını katılımcılara uygulayabilmek için ölçekleri geliştiren ya da ölçeklerin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışmasında yer alan sorumlu yazarlar ile e-posta vasıtasıyla iletişime geçilip ölçek kullanım izni alınmıştır. Ölçeklere ait kullanım izinleri EK-2, EK-3 ve EK-4'te yer almaktadır. Ayrıca Kocaeli Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu izni alınmıştır, izin onayı EK-1'de yer almaktadır.

2.5. VERİLERİN ANALİZİ

Verileri bir araya getirmek ve analiz etmek için 'SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 17.0' istatistik paket programı kullanılmıştır. Araştırmada verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistiksel teknikler (frekans, yüzde, aritmetik ortalama) kullanılmıştır. Elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kolmogorov-Smirnov Testi sonucunda verilerin normal dağılım göstermediği bulunmuş ve verilerin analizlerinde parametrik olmayan istatistiksel yöntemlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Betimsel istatistiklerle birlikte toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin ve bu değişkenlerin yaş ile ilişkisinin incelenmesi amacıyla Spearman Brown Korelasyon

Katsayısı hesaplanmıştır. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin katılımcıların demografik bilgileri olan medeni durum ve eşin engellilik durumu, eğitim düzeyi, çalışma durumu, yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer, büyüdükleri ailede engelli birey ya da bireylerin olması durumu ve sivil toplum kuruluşu, dernek ve ya vakıf üyesi olma durumlarına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis- H Testi kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çalışmanın bu bölümünde çalışma grubuna ilişkin bulgulara ve alt problemlerin analizi sürecinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. ÇALIŞMA GRUBUNA İLİŞKİN BULGULAR

Bu başlıkta çalışma grubuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Katılımcıların yaş aralıklarına göre betimsel istatistikler Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4

Katılımcıların Yaş Aralıklarına Göre Betimsel İstatistikler

Yaş	f	%
18-29	47	%31.1
30-41	69	%45.7
42 ve üzeri	35	%22.6
Toplam	151	%100.0

Tablo 4'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan 151 katılımcının yaş aralığına göre betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Katılımcıların 47'sinin (%31.1) 18-29 yaş aralığında, 69'unun (%45.7) 30-41 yaş aralığında, 35'inin (%22.6) 42 ve üzeri yaş aralığında olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında araştırmaya katılan engelli kadınların yarısına yakınının 30- 41 yaş aralığında olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların medeni durumlarına göre betimsel istatistikler Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5*Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Betimsel İstatistikler*

Medeni Durum	f	%
Bekar	71	%47.0
Evli	67	%44.4
Boşanmış	13	%8.6

Tablo 5’te görüldüğü üzere araştırmaya katılan 151 katılımcının medeni durumu 71’inin (%47.0) bekar, 67’sinin (%44.4) evli, 13’ünün (%8.6) boşanmıştır.

Katılımcıların medeni durumu evli olanların eşlerinin engellilik durumuna göre betimsel istatistikler Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6*Katılımcıların Eşlerinin Engellilik Durumlarına Göre Betimsel İstatistikler*

Eşin engellilik durumu	f	%
Engelli	16	%25.4
Engelli Değil	51	%74.6

Tablo 6’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan 151 katılımcıdan evli olanların 16’sinin (%25.4) eşi engelli, 51’inin (%74.6) engelli değildir.

Katılımcıların eğitim durumuna göre betimsel istatistikler Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7*Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Betimsel İstatistikler*

Eğitim durumu	f	%
Okur-yazar	7	%4.6
İlköğretim	12	%7.9
Lise	37	%24.5
Ön Lisans- Lisans	77	%51.0
Lisansüstü	18	%12.0

Tablo 7’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan 151 katılımcıdan 7’si (%4.6) okur-yazar, 12’si (%7.9) ilköğretim, 37’si (%24.5) lise, 77’si (%51.0) ön lisans ve lisans, 18’i (%12.0) lisansüstü eğitim durumundadır.

Katılımcıların çalışma durumuna göre betimsel istatistikler Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8

Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Betimsel İstatistikler

Çalışma durumu	f	%
Çalışıyor	79	%52.3
Çalışmıyor	72	%47.7

Tablo 8’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan 151 katılımcıdan 79’u (%52.3) aktif olarak çalışmakta, 72’si (%47.7) çalışmamaktadır.

Katılımcıların yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yere göre betimsel istatistikler Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9

Katılımcıların Yaşamlarının Çoğunu Geçirdikleri Yere Göre Betimsel İstatistikler

Yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer	f	%
Köy	11	%7.3
Kasaba	13	%8.6
Şehir	63	%41.7
Büyükşehir	64	%42.4

Tablo 9’da görüldüğü üzere 151 katılımcıdan 11’i (%7.3) yaşamlarının büyük çoğunluğunu köyde, 13’ü (%8.6) kasabada, 63’ü (%41.7) şehirde, 64’ü (%42.4) büyükşehirde geçirmiştir.

Katılımcıların büyüdüğü ailede kendilerinden başka engelli birey bulunma durumuna göre betimsel istatistikler Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10*Katılımcıların Ailelerindeki Engelli Durumlarına Göre Betimsel İstatistikler*

Ailede başka engelli birey	f	%
Bulunmakta	31	%20.5
Bulunmamakta	120	%79.5

Tablo 10’da görüldüğü üzere 151 katılımcıdan 31’inin (%20.5) büyüdükleri ailede başka bir engelli birey bulunmakta, 120’sinin (%79.5) bulunmamaktadır.

Katılımcıların engellilik kategorine göre betimsel istatistikler Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11*Katılımcıların Engellilik Kategorilerine Göre Betimsel İstatistikler*

Engellilik kategorisi	f	%
Zihinsel	4	%2.6
Ruhsal ve Duygusal	18	%11.9
İşitme	15	%9.9
Dil ve Konuşma	10	%6.7
Ortopedik	42	%27.8
Kronik	34	%22.5
Sınıflanamayan	7	%4.6
Görme	21	%14.0

Tablo 11’de görüldüğü üzere 151 katılımcıdan 4’ü (%2.6) zihinsel, 18’i (%11.9) ruhsal ve duygusal, 15’i (%9.9) işitme, 10’u (%6.7) dil ve konuşma, 42’si (%27.8) ortopedik, 34’ü (%22.5) kronik, 7’si (%4.6) sınıflanamayan, 21’i (%14.0) görme engellilik kategorisinde yer almaktadır.

Katılımcıların engellilik derecelerine göre betimsel istatistikler Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12*Katılımcıların Engellilik Derecelerine Göre Betimsel İstatistikler*

Engellilik derecesi	f	%
%40 - %69 arasında	114	%75.5
%70 ve üzeri	37	%24.5

Tablo 12’de görüldüğü üzere 151 katılımcıdan 114’ünün (%75.5) engellilik derecesi %40 ve %69 arasında, 37’sinin (%24.5) %70 ve üzeridir.

Katılımcıların engellilik durumlarının ortaya çıkma zamanına göre betimsel istatistikler Tablo 13’te yer almaktadır.

Tablo 13*Katılımcıların Engellilik Durumlarının Ortaya Çıkma Zamanına Göre Betimsel İstatistikler*

Engellilik durumunun ortaya çıkma zamanı	f	%
Doğum öncesi	33	%21.9
0-6 yaş arasında	45	%29.8
7-18 yaş arasında	27	%17.9
19 yaş ve sonrası	46	%30.4

Tablo 13’te e görüldüğü üzere 151 katılımcının engellilik durumunun ortaya çıkma zamanı 33’ünde (%21.9) doğum öncesi, 45’inde (%29.8) 0-6 yaş arasında, 27’sinde (%17.9) 7-18 yaş arasında, 46’sinde (%30.4) 19 yaş ve sonrasında.

Katılımcıların herhangi bir sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakfa üye olma durumlarına göre betimsel istatistikler Tablo 14’te yer almaktadır.

Tablo 14*Katılımcıların Sivil Toplum Kuruluşu, Dernek veya Vakfa Üye Olma Durumuna Göre Betimsel İstatistikler*

Sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakfa üye olma durumu	f	%
Üye	37	%24.5
Üye değil	114	%75.5

Tablo 14’te görüldüğü üzere 151 kadın katılımcının 37’si (%27.5) sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesidir, 114’ ü ise (%75.5) üye değildir.

3.2.BİRİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın birinci alt probleminde “Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı ne düzeydedir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Engelli kadınlara uygulanan Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden aldıkları puanların sonuçlarına ilişkin bulgular Tablo 15’te yer almaktadır.

Tablo 15

Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Betimleyici İstatistikleri

	N	\bar{X}	Ss
Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği	151	101.28	19.99
Yaşam Doyumu Ölçeği	151	15.03	4.60
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	151	1.87	1.91

Tablo 15’te görüldüğü üzere katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinden aldıkları puanlarına ilişkin aritmetik ortalama 101.28 ± 19.99 olarak, Yaşam Doyumu Ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin aritmetik ortalama 15.03 ± 4.60 olarak, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden aldıkları puanlara ilişkin aritmetik ortalama 1.87 ± 1.91 olarak saptanmıştır.

Araştırmaya katılan engelli kadın katılımcılar Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinden yüksek, Yaşam Doyumu Ölçeğinden orta, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden az ve orta aralığında puan almışlardır. Bu sonuç doğrultusunda toplumsal cinsiyet algılarının yüksek düzeyde olduğu, yaşamlarından aldıkları doyumun orta düzeyde olduğu ve benlik saygılarının yüksek ve orta düzey aralığında olduğu söylenebilir.

3.3. İKİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın ikinci alt probleminde “Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri arasında ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Değişkenler arası ilişkiyi saptamak için yapılan Spearman Brown Korelasyon Katsayısı sonuçları Tablo 16’da yer almaktadır.

Tablo 16

Katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algıları, Yaşam Doyumu Düzeyleri ve Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler, Spearman Brown Korelasyon İstatistikleri

	Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Toplam Puanı	Yaşam Doyumu Ölçeği Toplam Puanı	Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Toplam Puanı
Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Toplam Puanı	1.000	.375**	-.338**
Yaşam Doyumu Ölçeği Toplam Puanı	.375**	1.000	-.644**
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Toplam Puanı	-.338**	-.644**	1.000

**İlişki 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 16’te görüldüğü üzere ölçeklerden elde edilen verilerin birbirleri ile ilişkisi incelendiğinde Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinden alınan puanlar ile Yaşam Doyumu Ölçeğinden alınan puanlar arasında orta düzeyde pozitif yönde ($r=.375$, $p<.05$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre, katılımcıların toplumsal cinsiyet algısı yükseldikçe yaşam doyumu düzeyinin yükseldiği ifade edilebilir.

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinden alınan puanlar ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden alınan puanlar arasında orta düzeyde negatif yönde ($r= -.375$, $p<.05$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre, katılımcıların toplumsal cinsiyet algısı yükseldikçe benlik saygısı düzeyinin yükseldiğini ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan katılımcıların Yaşam Doymu Ölçeği ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki ilişki incelendiğinde puanlar arasında orta düzeyde negatif yönde ($r = -.644$, $p < .05$) anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşam doymu düzeyinin yükselmesi durumunda benlik saygısı düzeyinin de yükseldiğini ifade edilebilir.

3.4. ÜÇÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın üçüncü alt probleminde “Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doymu ve benlik saygısı düzeyleri ile yaş değişkeni arasında ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Araştırmanın değişkenlerinin yaş değişkeni ile arasındaki ilişkinin saptanması amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Değişkenler arası ilişkiyi saptamak için yapılan Spearman Brown Korelasyon Katsayısı sonuçları Tablo 17’de yer almaktadır

Tablo 17

Katılımcıların Yaşları, Toplumsal Cinsiyet Algıları, Yaşam Doymu Düzeyleri ve Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkiler, Spearman Brown Korelasyon İstatistikleri

	Yaş
Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Toplam Puanı	-.251**
Yaşam Doymu Ölçeği Toplam Puanı	-.480
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Toplam Puanı	-.029

**İlişki 0.05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 17’te görüldüğü üzere verilerin analiz sonuçları değerlendirildiğinde araştırmaya katılan engelli kadınların yaşları ile Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinden alınan puanlar arasında düşük düzeyde negatif yönlü ($r = -.251$, $p < .05$) anlamlı ilişki bulunmaktadır ve katılımcıların yaşlarının artması durumunda toplumsal cinsiyet algılarının düştüğü ifade edilebilmektedir.

Ayrıca araştırmaya katılan engelli kadınların yaşları ile Yaşam Doymu Ölçeğinden alınan puanlar arasında ($r = -.480$, $p > .05$) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden alınan puanlar arasında ($r = -.029$, $p > .05$) anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

3.5. DÖRDÜNCÜ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın dördüncü alt probleminde “Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri medeni durumuna göre ve eşin engellilik durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Tablo 18’de engelli kadın katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının medeni durumuna göre farklılaşma durumu Kruskal-Wallis H Testi ile incelenmiştir.

Tablo 18

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Medeni Duruma Göre Farklılıkları Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Medeni Durum	N	Sıra Ort.	SD	X ²	p	Anlamlı fark
Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları	Bekâr	71	86.24				
	Evli	67	64.78	19.9	8.330	0.016	1-2
	Boşanmış	13	77.88				
Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları	Bekâr	71	74.78				
	Evli	67	81.28	4.60	3.917	0.141	
	Boşanmış	13	55.46				
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanları	Bekâr	71	74.78				
	Evli	67	78.32	1.91	0.422	0.810	
	Boşanmış	13	76.92				

Tablo 18’de görüldüğü üzere verilerin analizi incelendiğinde engelli kadınların yalnızca Toplumsal Cinsiyet Ölçeğinden aldığı puanların medeni duruma göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($X^2=8.330$; $p<.05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucunda;

bekâr bireylerin (SO=86.24) toplumsal cinsiyet algısı puanlarının evli bireylerden (SO=64.78) anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Verilerin analizi incelendiğinde engelli kadınların Yaşam Doyumu Ölçeğinden aldığı puanlar ($X^2=3.917$, $p>.05$), ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden aldığı puanların ($X^2=0.422$, $p>.05$), medeni duruma göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 19’da araştırmaya katılan evli bireylerin eşlerinin engelli olma durumuna göre Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının farklılaşma durumu Mann Whitney U Testi ile incelenmiştir.

Tablo 19

Evli Katılımcıların Uygulanan Ölçeklerden Aldıkları Puanların Eşlerinin Engellilik Durumuna Göre İncelenmesi Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Eşin Engellilik Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları	Engelli	16	37.72	603.50	348.500	.381
	Engelli Değil	51	32.83	1674.50		
Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları	Engelli	16	35.03	560.50	391.500	.808
	Engelli Değil	51	33.68	1717.50		
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanları	Engelli	16	35.91	574.50	377.500	.646
	Engelli Değil	51	33.40	1703.50		

Tablo 19’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan evli bireylerin eşlerinin engelli olma durumuna göre ölçeklerden aldıkları puanların farklılaşma durumu Mann Whitney U Testi ile incelenmiştir. Evli katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinden ($U=348.500$; $p>.05$), Yaşam Doyumu Ölçeğinden ($U=391.500$; $p>.05$) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden ($U=377.500$; $p>.05$) aldıkları puanlar eşlerinin engellilik durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir.

3.6. BEŞİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın beşinci alt probleminde “Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Tablo 20’de engelli kadın katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doymu Ölçeği Puanları ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının eğitim düzeyine göre farklılaşma durumu Kruskal-Wallis H Testi ile incelenmiştir.

Tablo 20

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doymu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Eğitim Düzeyine Göre Farklılıkları Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	SD	X ²	p	Anlamlı fark
Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları	Okur-Yazar	7	18.14				
	İlköğretim	12	35.54				1-3, 1-4, 1-5, 2-3, 2-4, 2-5, 3-4, 3-5
	Lise	37	64.03	19.9	35.90	.000	
	Ön Lisans-Lisans	77	88.10				
	Lisansüstü	18	98.31				
Yaşam Doymu Ölçeği Puanları	Okur-Yazar	7	31.14				
	İlköğretim	12	47.04				1-3,1-4, 1-5,2-4, 2-5,3-5
	Lise	37	69.07	4.60	21.12	.000	
	Ön Lisans-Lisans	77	82.02				
	Lisansüstü	18	101.25				
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanları	Okur-Yazar	7	97.64				
	İlköğretim	12	88.67				
	Lise	37	89.18	1.91	10.04	.040	3-4
	Ön Lisans-Lisans	77	68.04				
	Lisansüstü	18	66.11				

Tablo 20’de görüldüğü üzere verilerin analizi incelendiğinde engelli kadınların Toplumsal Cinsiyet Ölçeğinden aldığı puanların ($X^2=35.90$; $p<.05$) eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucunda; okur-yazar olan bireylerin (SO=18.14) toplumsal cinsiyet algısı puanlarının lise (SO=64.03), ön-lisans ve lisans (SO=88.10), lisansüstü (SO=98.31) eğitim düzeyindeki bireylere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu, ilköğretim mezunu (SO=35.54) bireylerin toplumsal cinsiyet algısı puanlarının lise (SO=64.03), ön-lisans ve lisans (SO=88.10) ve lisansüstü (SO=98.31) eğitim düzeyindeki bireylere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca lise mezunu bireylerin toplumsal cinsiyet algısı puanlarının ön lisans-lisans (SO=8810) ve lisansüstü (SO=98.32) eğitim düzeyindeki bireylere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşam Doyumu Ölçeğinden alınan puanların ($X^2=21.12$; $p<.05$) eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucunda; okur-yazar olan bireylerin (SO=31.14) yaşam doyumu puanlarının lise (SO=69.07), ön lisans-lisans (SO=28.02) ve lisansüstü (SO=101.25) eğitim düzeyindeki bireylere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu, ilköğretim mezunu bireylerin (SO=47.04) yaşam doyumu puanlarının ön lisans-lisans (SO=82.02) ve lisansüstü (SO=101.25) eğitim düzeyindeki bireylere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca lise mezunu bireylerin (SO=69.07) yaşam doyumu puanlarının lisansüstü (SO=101.25) eğitim düzeyindeki bireylere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden alınan puanların ($X^2=10.04$; $p<.05$) eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucunda; lise mezunu bireylerin (SO= 89.18) benlik saygısı puanlarının ön lisans-lisans (SO=68.04) eğitim düzeyindeki bireylere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.7. ALTINCI ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın altıncı alt probleminde “Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri çalışma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Tablo 21’de engelli kadın katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doymu Ölçeği Puanları ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının çalışma durumuna göre farklılaşma durumu Mann Whitney U Testi ile incelenmiştir.

Tablo 21

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doymu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Çalışma Durumuna Göre Farklılıkları Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Çalışma Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları	Çalışıyor	79	90.51	7150.50	1697.50	.00
	Çalışmıyor	72	60.08	4325.50		
Yaşam Doymu Ölçeği Puanları	Çalışıyor	79	91.58	7235.00	1613.00	.00
	Çalışmıyor	72	58.90	4241.00		
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanları	Çalışıyor	79	63.97	5054.00	1894.00	.00
	Çalışmıyor	72	89.19	6422.00		

Tablo 21’de görüldüğü üzere verilerin analizi incelendiğinde araştırmaya katılan engelli kadınların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinden ($U=1697.50$; $p<.05$), Yaşam Doymu Ölçeğinden ($U=1613.00$; $p<.05$) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden ($U=1894.00$; $p<.05$) aldıkları puanlar çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ve Yaşam Doymu Ölçeğinden alınan puanlar için çalışan gruptaki bireylerin toplumsal cinsiyet algısı puanlarının ($SO=90.5$) çalışmayan bireylere ($SO=60.08$) göre

daha yüksek olduğu ve çalışan gruptaki bireylerin yaşam doyumu puanlarının (SO=91.58) çalışmayan bireylere (SO=58.90) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden alınan puanlar için çalışan gruptaki (SO= 63.97) bireylerin puanlarının çalışmayan gruba (SO=89.19) göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.8.YEDİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın yedinci alt probleminde “Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algıları, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri yaşamın büyük çoğunluğunun nerede geçirildiğine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Tablo 22’de engelli kadın katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre farklılaşma durumu Kruskal-Wallis H Testi ile incelenmiştir.

Tablo 22

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Yaşamın Geçirildiği Yere Göre Farklılıkları Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Yaşadıkları Yer	N	Sıra Ortalaması	SD	X ²	p	Anlamlı fark
Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları	Köy	11	52.64	19.9	23.21	.000	1-4, 2-3,2-4
	Kasaba	13	27.81				
	Şehir	63	78.94				
	Büyükşehir	64	86.91				
Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları	Köy	11	60.27	4.60	7.28	.063	
	Kasaba	13	54.92				
	Şehir	63	85.03				
	Büyükşehir	64	74.09				
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanları	Köy	11	86.55	1.91	6.23	.101	
	Kasaba	13	101.54				
	Şehir	63	73.18				
	Büyükşehir	64	71.77				

Tablo 22’de görüldüğü üzere verilerin analizi incelendiğinde araştırmaya katılan engelli kadınların yalnızca Toplumsal Cinsiyet Ölçeğinden aldığı puanlar ($X^2=23.21$ $p<.05$), yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu saptamak amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucunda; köyde yaşayan bireylerin (SO=52.64) toplumsal cinsiyet algısı puanlarının büyükşehir yaşayan (SO=86.91) bireylere göre anlamlı düzeyde düşük olduğu, kasabada yaşayan bireylerin (SO=27.81) toplumsal cinsiyet algısı puanlarının şehir (SO=85.09) ve büyükşehir yaşayan (SO=86.91) bireylere göre anlamdı düzeyde düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Verilerin analizi incelendiğinde engelli kadınların Yaşam Doyumu Ölçeğinden aldığı puanlar ($X^2=7.28$, $p>.05$), ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden aldığı puanlar ($X^2=6.23$, $p>.05$), katılımcıların yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yere göre farklılaşmamaktadır.

3.9.SEKİZİNCİ ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın sekizinci alt probleminde “Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri büyüdükleri ailede engelli birey ya da bireylerin olması durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Tablo 23’te engelli kadın katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının büyüdükleri ailede engelli birey ya da bireylerin olması durumuna göre farklılaşma durumu Mann Whitney U Testi ile incelenmiştir.

Tablo 23

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Ailedeki Engelli Birey Durumuna Göre Farklılıkları Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Ailede engelli birey durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları	Bulunmakta	31	87.15	2701.50	1514.50	.111
	Bulunmamakta	120	73.12	8774.50		
Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları	Bulunmakta	31	80.82	2505.50	1710.50	.490
	Bulunmamakta	120	74.75	8970.50		
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanları	Bulunmakta	31	76.03	2357.00	1859.00	.996
	Bulunmamakta	120	75.99	9119.00		

Tablo 23’de görüldüğü üzere verilerin analizi incelendiğinde engelli kadınların Toplumsal Cinsiyet Ölçeğinden aldığı puanlar ($U=1514.50$ $p>.05$), Yaşam Doyumu Ölçeğinden aldığı puanlar ($U=1710.50$, $p>.05$) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden aldığı puanlar ($U=1859.00$, $p>.05$) katılımcıların büyüdükleri ailede engelli birey ya da bireylerin olması durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

3.10.DOKUZUNCU ALT PROBLEME İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın dokuzuncu alt probleminde “Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri sivil toplum kuruluşu. dernek veya vakıf üyesi olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Tablo 24’te engelli kadın katılımcıların Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Sivil Toplum Kuruluşu. Dernek veya Vakıf üyesi olma durumuna göre farklılaşma durumu Mann Whitney U Testi ile incelenmiştir.

Tablo 24

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları, Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları ve Benlik Saygısı Ölçeği Puanlarının Sivil Toplum Kuruluşu, Dernek veya Vakıf üyesi Olma Durumuna Göre Farklılıkları Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Üyelik durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği Puanları	Üye	37	92.16	3410.00	1511.00	.010
	Üye Değil	114	70.75	8066.00		
Yaşam Doyumu Ölçeği Puanları	Üye	37	94.07	3480.50	1440.50	.004
	Üye Değil	114	70.14	7995.50		
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Puanları	Üye	37	62.92	2328.00	1625.00	.032
	Üye Değil	114	80.85	9148.00		

Tablo 24’te görüldüğü üzere verilerin analizi incelendiğinde araştırmaya katılan engelli kadınların Toplumsal Cinsiyet Ölçeğinden ($U=1511.00$, $p<.05$), Yaşam Doyumu Ölçeğinden ($U=1440.50$, $p<.05$) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden ($U=1625.00$, $p<.05$) aldığı puanları sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesi olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeğinden alınan puanlar için sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesi olan bireylerin ($SO=92.16$) toplumsal cinsiyet algısı puanları üye olmayan bireylere ($SO=70.75$) göre daha yüksektir ve sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesi olan bireylerin ($SO=94.07$) yaşam doyumu puanları üye olmayan bireylere ($SO=70.14$) göre daha yüksektir

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinde alınan puanlar için sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesi olan bireylerin ($SO=62.92$) benlik saygısı puanlarının üye olmayan gruptaki bireylere ($SO=80.85$) göre daha düşüktür.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın bulgularına ilişkin sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Engelli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algısı, Yaşam Doyumu ve Benlik Saygısı Düzeylerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin bulgulara göre katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının yüksek olduğu, yaşam doyumu düzeylerinin orta, benlik saygısı düzeylerinin ise orta ve yüksek aralığında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinden alınan ortalama puan incelendiğinde engelli kadınların ölçekten yüksek düzeyde puan aldıkları ve buna göre toplumsal cinsiyet algılarının yüksek (eşitlikçi) olduğu tespit edilmiştir. Ayrımcılık faktörü nedeniyle kadın olarak var olmanın zor olduğu kadar engelli kadın olarak var olmanın daha zor olduğu bilindik bir gerçektir. Engelli olmak kadınların şiddete maruz kalma durumunu kolaylaştırmaktadır. Arıkan (2009)'ın görme engelli kadınlarla yapmış olduğu çalışmada görme engelli kadınların %77.8'inin duygusal/sözel şiddete, %30.1'inin fiziksel şiddete ve %28.8'inin cinsel şiddete maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Şiddet ve ayrımcılık toplumda çifte dezavantajlı olarak var olan engelli kadınları daha fazla etkilediği ifade edilebilmektedir.

Karabulut (2017)'un ortopedik engelli bireylerle yapmış olduğu çalışmada kadın katılımcıların engellik durumu ve sosyal yaşamdaki cinsiyetçi ayrımcılıklar sebebiyle toplumda içinde buldukları her alanda problemlerle karşılaştıkları ve sosyal ilişkilerinde ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşündükleri görülmüştür. Aynı araştırmanın erkek katılımcılarının ise engelli olmaları sebebi ile sadece fiziki çevre koşullarının neden olduğu ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşündükleri görülmüştür. Uzunaslan (2016)'ın ortopedik ve görme engelli bireylerle ilgili yapmış olduğu çalışmada engelli kadınlar toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yaşamda erkeklerin daha ayrıcalıklı olanaklara sahip olduğunu dile getirmiş ve kadının asli görevleri olarak tanımlanan toplumsal cinsiyet rollerini yerine getirmediği takdirde kadına kötü gözle bakıldığını ifade etmişlerdir.

Alanyazında yalnızca engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısını ölçen başka bir çalışma bulunmadığından kadınların toplumsal cinsiyet algısının incelendiği araştırmalara bakıldığında Öngen ve Aytaç (2013)'in genç yetişkin öğrenciler ile yapmış olduğu araştırmada kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha olumlu tutumları ve rolleri benimsediği anlaşılmıştır. Ayçiçek (2020)'in yapmış olduğu çalışmada ise kadınların toplumsal cinsiyet algısının olumlu ve eşitlikçi olduğu ortaya konmuştur. Alanyazında yapılmış olan araştırmaların sonuçları bu araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Kadınların engelli olması ya da olmaması durumunun toplumsal cinsiyete yönelik eşitlikçi bakış açısı üzerinde etki etmediği, kadınların ayrımcılığa uğrayan taraf olarak toplumsal cinsiyet rollerine yönelik farkındalığının ortalamanın üstünde olduğu ortaya konmuştur. Engellilik durumunun kadınlara yönelik ayrımcılığı kolaylaştırmasına rağmen engelli kadınların bu durumun farkında olarak ayrımcılığa maruz bırakıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle bu araştırmadaki katılımcıların %51'inin ön lisans ve lisans düzeyi eğitime sahip olduğu göz önüne alındığında toplumsal cinsiyete yönelik eşitlikçi tutumlarının ortalama puanı etkilediği düşünülebilir.

Engelli kadınların toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik eşitlikçi tutumlara sahip olması yasal olarak her alanda kadın ve erkek cinsiyetine eşit şartların sağlanabilmesi; istihdam, sağlık alanlarında ve sosyal yaşamda fırsat eşitliğine ulaşılabilmesi ve bireylerin sadece cinsiyeti sebebi ile uğradığı ayrımcılıkların ortadan kaldırılabilmesine katkı sunacaktır. Engelli kadınların sahip oldukları eşitlikçi tutumun onları yaşamda görünür kılabilmek, kadınların tüm hak ve özgürlüklerini diğer bireyler ile eşit düzeyde savunarak talep edebilmesi ve hayatlarının tamamında karşılaşabilecekleri ayrımcılıklara karşı mücadele edebilmesi için önemli rol oynayacağı söylenebilir.

Yaşam Doyumu Ölçeğinden alınan ortalama puan incelendiğinde engelli kadınların yaşam doyumu düzeylerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Aytekin (2019)'in yapmış olduğu çalışmada engelli bireylerin yaşam doyumlarının orta düzeyde olduğu görülmektedir. Aksel (2017)'in engelli kadınlarla yapmış olduğu çalışmada engelli kadınların yaşam doyumu düzeylerinin orta düzeyde olduğu bulgulanmıştır. Yaman (2019)'in araştırmasında ise araştırmaya katılan bedensel engelli bireylerin yaşam doyumu düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığı, erkeklerin

kadınlara göre yaşam doyumlarının yüksek olduğu ve kadınların yaşam doyumu düzeylerinin orta düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda alanyazına ait sonuçlara benzer sonuç elde edildiği ifade edilebilir.

Bireylerin yaşam doyumuna etki eden etkenler sosyoekonomik düzey, kariyer, statü, sosyal faaliyetler, refah seviyesi ve var olan devlet politikaları ile açıklanmaktadır (Dağlı ve Baysal, 2016: s. 1251). Engelli kadınların yaşam doyumlarının orta düzey ortalamasında olması yaşamlarından duydukları memnuniyet düzeyinin, kişisel yaşam tecrübelerinin, fiziksel ve psikolojik isteklerinin ve ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin birey tarafından değerlendirilmesi sonucunda yaşam doyumuna yansıdığı söylenebilir. Engelli kadınların aileleri ve çevreleri ile ilişkileri geliştirildiğinde ve sosyal paylaşımları artırıldığında, kazanç düzeyleri ve iş yaşamı ile ilgili iyileştirme çalışmaları yapıldığında ve bireyler için yetersizlikleri engellilik durumuna sürükleyen çevresel engellerin kaldırılması açısından çalışmalar yapıldığında yaşam doyumu düzeylerinin artırılabilir olduğu düşünülmektedir.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden alınan ortalama puan incelendiğinde engelli kadınların benlik saygılarının yüksek ve orta aralığında olduğu tespit edilmiştir. Kamuk ve arkadaşlarının (2020) yapmış olduğu çalışmada engelli ve engelli olmayan yüzücülerin benlik saygıları aralarında anlamlı bir fark olmadığını ve engelli bireylerin Benlik Saygısı Ölçeği puanlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır; ancak Nosek ve arkadaşlarının (2003) yapmış olduğu çalışmada engelliliğin düşük benlik saygısı ile güçlü bir ilişkisi olduğunu kabul edilmektedir. Açık ve Kaya (2015)'nin yapmış olduğu çalışmada ise işitme engelli futbolcuların benlik saygısı düzeylerinin engelli olmayan futbolculardan daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benlik saygısı ve engellilikle ilişkili yapılmış çalışmalarda engellilik durumunun benlik saygısını genel olarak nasıl etkilediği sonucu kesin olarak ifade edilememektedir.

Bu çalışmanın sonucunda engelli kadınların benlik saygısı düzeylerinin orta ve yüksek aralığında olması bireylerin benlikleri ile ilgili düşüncelerinin ve değerlendirmelerinin olumlu olduğu, sahip olmak istedikleri benliğe yakın bir benliğe sahip oldukları ve kendilerini diğer insanlar kadar değerli buldukları ve yeterli gördükleri söylenebilir. Çalışmadaki bu sonuç, çalışmaya katılım gösteren engelli

kadınların büyük bir çoğunluğunun yaşamlarını şehir ve büyükşehirde geçirmiş olması, toplumsal cinsiyet konusunda farkındalık düzeylerinin yüksek olması ve çoğunluğunun çalışma yaşamına katılan birey olma özelliği göstermesi dikkate alındığında bu dinamiklerin bireylerin yeterlilik algısına ve benlik saygısına olan olumlu etkisi ile açıklanabilir.

Benlik saygısının güçlendirilmesi engelli bireylerin ve özellikle kadınların yaşadıkları engellilik durumuna uyum çalışmaları, iş yaşamına ve sosyal yaşama aktif katılım, bağımsız yaşam sürdürebilme becerilerini geliştirerek ve aynı zamanda sosyal desteklerinin artırılmasına yönelik gelişmelerle sağlanabilir. Engelli kadının toplumdaki konumunun iyileştirilmesi ve hayata kazandırılması ve bu sayede yaşam doyumu ve benlik saygısı gibi psikolojik iyi oluş durumlarının artırılması önem arz eden konulardan biridir.

Engelli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algısı, Yaşam Doymu ve Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin bulgulara göre katılımcıların toplumsal cinsiyet algısı puanı ile yaşam doyumu puanları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır, toplumsal cinsiyet algısı puanları ile benlik saygısı puanları arasında ise orta düzeyde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Katılımcıların yaşam doyumu puanları ve benlik saygısı puanları arasındaki ilişkinin de orta düzeyde negatif yönde anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların toplumsal cinsiyet algısı yükseldiği takdirde yaşam doyumu ve benlik saygısının pozitif yönde etkilediği; yaşam doyumu ve benlik saygısı değişkenlerinin de birbirlerini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet ve psikolojik iyi oluşla ilgili Arıcı (2011)'nin üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada toplumsal cinsiyet rollerine yönelik daha eşitlikçi algı sahibi olan bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin geleneksel rollere daha yakın olan gruptaki bireylere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Tekin (2019)'in evli kadınlarla yapmış olduğu çalışmada toplumsal cinsiyete yönelik eşitlikçi tutumun yaşam doyumunu olumlu yönde etkilediği ve aralarında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayçiçek (2020)'in çalışmasında kadınların yüksek

toplumsal cinsiyet algısına sahip olması ile psikolojik iyi oluş ve benlik saygısı arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lennon ve arkadaşlarının (1999) toplam 534 kadınla yapmış olduğu çalışmada beden imajı, toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlar ve benlik saygısı arasındaki ilişki incelemiştir ve yüksek benlik saygısına sahip olan bireylerin olumlu beden algısına sahip ve geleneksel olmayan cinsiyet rollerini benimsemiş olan bireyler olduğu bulgusu ortaya konmuştur. Yüksek benlik saygısı ve geleneksel olmayan cinsiyet rolleri arasında bu ilişki araştırmanın toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı arasındaki pozitif ilişki sonuçları ile örtüşmektedir.

Bireylerin toplumsal cinsiyet konusunda farkındalığının sağlanması, toplumsal cinsiyetin varlığından kaynaklanan ve kuşaklararası sürdürülmeye devam eden sınırlamaları anlamaktır. Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısına yönelik eşitlikçi bakış açısına sahip olma faktörünün bireylerin yaşamlarına ve benliklerine yönelik yargılarına olumlu katkı sağladığı söylenebilir. Kadınlar tarafından toplumsal cinsiyet konusunda kendileri ve hemcinsleri üzerinde oluşturulan adaletsiz baskının anlaşılmasının sağlanması ve toplumda eşitlikçi anlayışın geliştirilmesi ve bireylerin cinsiyet ayrımcılığının farkındalığı ile yaşamlarına ve benliklerine yönelik değerlendirmelerini pozitif yönde etkilediği düşünülmektedir.

Alanyazında yaşam doyumu ve benlik saygısı ilişkisi ile ilgili yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde Diener ve Diener (1995)'in üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada benlik saygısının yaşam doyumunun yordayıcısı olduğu ve aralarında pozitif bir ilişki olduğu kanıtlanmıştır; araştırmanın sonuçlarında maddi doyum, aile doyumu ve arkadaşlık doyumu değişkenlerinin hepsinin benlik saygısı ile ilgili önemli ölçüde ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Çeçen (2008)'nin üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada yaşam doyumunu yordamaya ilişkin değişkenleri ele almış ve benlik saygısının yaşam doyumunu yordamaya katkıda bulunan bir değişken olduğunu saptamıştır. Güler (2020)'in yapmış olduğu çalışmada benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişki üniversite öğrencilerinde incelenmiş ve benlik saygısı ile yaşam doyumu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Katılımcıların benlik saygıları yükseldikçe yaşamdan aldıkları doyumun da artmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Atasoy (2020)'un engelli bireylerle yapmış olduğu çalışmada da değişkenler arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu

saptanmıştır ve yaşam doyumu düzeyi arttığı takdirde benlik saygısının da olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Bu çalışmada engelli kadınların yaşam doyumu ve benlik saygısı değişkenlerinin birbirlerini pozitif yönde etkilediği tespit edilmiş ve alanyazınla benzer sonuçlar elde edilmiştir. Engelli kadınların yaşamlarına yönelik olumlu duygulanımının kendileri hakkındaki görüşlerine ve benlik alanına yönelik pozitif yansımalar ile açıklanabilir. Engelli kadınların yaşama dair anlamlı yaşantılar içinde yer alması ve yaşamdan aldıkları doyumun kendilerine yönelik saygının olumlu gelişmesini sağlamakta olduğunu söylemek mümkündür.

Engelli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algısı, Yaşam Doyumu ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Yaş Değişkeni ile Arasındaki İlişkiye İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin bulgulara göre katılımcıların yaşları ile toplumsal cinsiyet algısı puanları arasında düşük düzeyde negatif yönlü anlamlı ilişki bulunmaktadır. Katılımcıların yaşlarının artması durumunda toplumsal cinsiyet algılarının negatif yönde etkilendiği sonucuna ulaşılabılır. Katılımcıların yaşları ile yaşam doyumu puanları ve benlik saygısı puanları arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) ileri analiz çalışması kapsamında görüşleri alınan kadınların evlilik konusundaki tutumlarının yaşa bağlı olarak değişkenlik gösterdiği ve ileriki yaş gruplarında yer alan kadınların evlilik konusunda geleneksel tutum ve davranışlara sahip olduğu ortaya konmuştur (TNSA, 2013: s. 81). Kurşun (2016)'un yapmış olduğu çalışmada toplumsal cinsiyet rolleri tutumuna yönelik yaşları daha genç olan katılımcıların daha eşitlikçi tutumları benimsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Çifçi (2018)'nin yapmış olduğu çalışmada araştırmaya katılan 20-25 yaş grubundaki katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının 50-65 yaş arası katılımcılara göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Kadir Has Üniversitesi tarafından yapılmış Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması (2020)'na göre kadınlarda daha genç olan bireylerin daha yaşlı bireylere göre daha eşitlikçi bir algıya sahip olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırmada yaş ve toplumsal cinsiyet algısı değişkenleri arasında ilişki alanyazındaki bulgulara benzer sonuç göstermektedir. Kadınların yaş aldıkça alınan eğitimle birlikte toplumsal cinsiyete yönelik tutumlarının eşitlikçi hale gelebileceği düşünülmektedir; ancak araştırmadaki sonuçlara göre yaş ve toplumsal cinsiyet algısı arasındaki negatif ilişki ileri yaştaki kişilerin toplumsal cinsiyet rolleri açısından geleneksel rolleri ve geleneksel düşünce yapısını hala taşıyor olmasıyla açıklanabilir. Genç kadınların sahip olduğu eşitlikçi tutum, kendileri ve gelecek nesiller için toplumda kadın hakları, ayrımcılık, şiddet ile ilgili mücadele sorumluluğunun bilincinde olmaları ve ayrımcılık karşısında eşitsiz güç ilişkilerini toplumsal bir sorun kabul ederek dayanışma anlayışıyla bir arada olmaları ile ifade edilebilir.

Engelli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algısı, Yaşam Doyumu ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Medeni Duruma Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin bulgulara göre katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının medeni duruma göre anlamlı olarak farklılaştığı ancak yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin medeni duruma göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet algısı puanlarının medeni duruma göre grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, bekâr bireylerin toplumsal cinsiyet algısı puanlarının evli bireylerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bekâr bireylerin toplumsal cinsiyet algısı leğinden aldıkları puanların sıra ortalamasının daha yüksek olması evli bireylere göre geleneksel evlilik rolleri ve cinsiyet rollerini içerisinde sürekli olarak yer almama ve bu rolleri kabul düzeylerinin düşük olması nedeniyle açıklanabilir. Akgl Gök (2013)'n yapmış olduğu çalışmada evli kadın ve erkek katılımcıların olması gerektiği gibi gördükleri toplumsal cinsiyet rollerine ait bulgular incelendiğinde bakım verme ve ev temizliği gibi ev içi rollerin genellikle kadınlar tarafından yerine getirilmesi gerektiğini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. ifi (2018)'nin yapmış olduğu çalışmada araştırmaya katılan bekâr kadınların toplumsal cinsiyet algısı leğinden aldıkları puanların evli olanlara göre daha yüksek olduğu ve daha eşitlikçi bir tutuma sahip oldukları ortaya konmuştur.

TNSA ileri analiz çalışması kapsamında görüşleri alınan kadınlardan evliliklerini daha çok geleneksel kalıplarla oluşturmuş ve bu süreç içerisinde toplum tarafından belirlenmiş olan cinsiyet rollerini benimsemiş olan kadınların şiddete yönelik tutumlarının daha geleneksel olduğunu göstermektedir (TNSA, 2013: s. 81). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsünün Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Raporuna (2014) göre evli kadınların fiziksel şiddete yönelik görüşleri incelendiğinde aldatma söz konusu olduğunda ya da aldatma şüphesinin var olmasının şiddeti meşrulaştırmada en fazla onay almış eylemler olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca araştırmaya katılan evli kadınların üçte birinden daha fazlası fiziksel şiddeti eşin aldatılması durumunda doğru bulduğunu ifade etmiştir. Bu araştırma sonuçları ile alanyazında elde edilen sonuçlar örtüşmektedir.

Dördüncü alt probleme ek olarak evli olan engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin eşlerinin engellilik durumuna göre farklılaşma durumu incelendiğinde ölçeklerden alınan puanlar eşlerinin engelli olması ya da engelli olmaması durumuna göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Farklılaşmama durumunun eşi engelli olan evli grubu temsil eden grubun sayısının az olması ile açıklanabilir.

Engelli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algısı, Yaşam Doyumu ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Eğitim Düzeylerine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin bulgulara göre katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin eğitim duruma göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir.

Grupların sıra ortalamaları incelediğinde toplumsal cinsiyet algısı ve yaşam doyumu için en yüksek sıra ortalamasına lisansüstü eğitim düzeyindeki bireylerin sahip olduğu, bunu ön lisans ve lisans düzeyindeki bireylerin izlediği görülmektedir. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden alınan puanlar için ön-lisans ve lisans eğitim düzeyindeki bireylerin sıra ortalamasının lise düzeyindeki bireylerin sıra ortalamasından anlamlı derece düşük görülmektedir.

Alanyazında toplumsal cinsiyetle ilgili yapılmış olan birçok çalışmada eğitim düzeyinin toplumsal cinsiyet algısı açısından eşitlikçi tutumu olumlu etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Gökçay ve Akça (2020)'nin kadınlarla yapmış olduğu çalışmada katılımcılardan eğitimi lisans düzeyinde olanların toplumsal cinsiyete yönelik tutumlarının, eğitimi ilkökul düzeyinde olan gruba göre daha eşitlikçi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların eğitim düzeylerinin yükseldikçe toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumunun eşitlikçi yönde artmakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Savaş (2018)'in yapmış olduğu çalışmada eğitim düzeyi ile toplumsal cinsiyete yönelik tutumların yakın ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsünün Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Raporu (2014)'na göre kadınların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları eğitim düzeyine göre incelendiğinde eğitim düzeyleri lisans ve lisansüstü olan bireylerin en eşitlikçi tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu araştırmanın engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı puanlarının en yüksek sıra ortalamasına sahip bireylerin lisansüstü eğitim düzeyindeki bireyler olması alanyazındaki bu araştırmaların sonuçları ile örtüşmektedir. Eğitimin kadınların toplumsal cinsiyet algısını olumlu etkilemesi lisans ve lisansüstü eğitim kurumlarındaki toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarına uygun olarak geliştirilmiş programlar ve ders içeriklerinin etkili olduğu ve genç kadınlara model oluşturabilecek iyi eğitilmiş kadın rol modellerinin varlığı ile açıklanabilir.

Alanyazında yaşam doyumu ile yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde Aksel (2017)'in engelli kadınlarla yapmış olduğu çalışmada yüksekökol ve fakülte mezunu olan engelli kadınların yaşam doyumu düzeylerinin diğer gruptaki bireylere göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Balcı ve Koçak (2017)'a ait araştırmada ise üniversite öğrencilerinin orta düzeyin üstünde yaşam doyumuna sahip oldukları görülmüştür. Bu araştırma sonuçları ile alanyazında elde edilen sonuçlar örtüşmektedir. Araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak yaşam doyumunun eğitim düzeyinden etkilenme nedeninin lisans ve lisansüstü eğitim düzeyindeki bireylerin sahip oldukları iş imkânları nedeniyle sosyoekonomik düzeyinin daha yüksek olması ve eğitim yaşamının ve buldukları akademik yaşantının bireylere kazandırdığı sosyalleşme imkânları olarak düşünülebilir. Araştırmanın sonucunda engelli kadın katılımcıların da aynı doğrultu da

eğitim yaşamına katılım durumlarının artması ve akademik faaliyetlerde bulunma durumu yaşam doyumunu açısından bireyleri olumlu olarak etkilediği ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin benlik saygısının eğitim düzeyine göre farklılaşma bulgusu ile lisansüstü eğitim düzeyindeki bireylerin benlik saygısının daha yüksek olduğu ve bunu ön lisans-lisans düzeyindeki bireylerin izlediği görülmektedir. Alanyazında Altıok ve arkadaşlarının (2010) niversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada fakülte veya yüksekokulda öğrenim gören bireylerin benlik saygısının meslek yüksekokullarında öğrenim görenlerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca aynı çalışmada öğreniminde son sınıfta olan öğrencilerin benlik saygısının birinci sınıfta olan öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Karataş ve Duyan (2001) tarafından görme engelli bireylerle yapılmış olan çalışmada eğitim düzeyinin benlik saygısı puanları ile pozitif bir ilişkisinin olduğu ve artan eğitim düzeyinin benlik saygısını olumlu olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Babacan Gümüş ve arkadaşlarının (2011) yapmış olduğu çalışmada ise eğitim düzeyi düşük gebelerde benlik saygısının daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Benlik saygısı değişkenine ait alanyazındaki sonuçlar bu araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Araştırmaya katılan bireylerden elde edilen sonuçtan yola çıkılarak daha yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin eğitim ortamından kaynaklanan sosyal etkileşim, kişisel deneyim ve akademik yaşantı gibi dinamiklerin benlik saygısını olumlu olarak etkilediği sonucuna ulaşılabilir. Bireyler olumlu sosyal etkileşimlerde bulunduğunda ve başkalarının saygısını kazandığında kendini sevme olgusunu gelişmesi sağlanabilmektedir (zkan, 1994: s. 5).

Kadınların eğitim durumlarında yapılan iyileştirilmeler, onları geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden uzaklaştırarak kendi fikirlerini paylaşan ve kendi yaşamını yönlendirmede kişisel yöntemlere sahip olan bireyler olmalarını sağlayabilir. Eğitim kurumları, geleneksel cinsiyet rollerinin kuşaktan kuşağa aktarılması işlevini yerine getiriyor olsa dahi eğitim kurumlarının düzeyi yükseldikçe bu işlevden arınmakta olduğu ve bireylerin köken ailelerinin etkileri ile geliştirdikleri fikirlerinin eğitimle özgürleşerek kadınları öz saygı ve mutluluk konusunda geliştireceği düşünülmektedir. Engelli kadınların eğitimde kalma sürelerinin uzatılması ile bireylerin kendilerini başarılı ve yetenekli olarak değerlendirmesine ve kendilerine

gerçekçi hedefler koyarak bu hedefleri gerçekleştirebilen bireyler olarak var olabilmeye yönelik planlamalar yapılması gerektiği ifade edilebilir. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik çeşitli eğitim ve projelerin daha alt kademelerdeki eğitim düzeylerinde var edilmesi önerisi getirilebilmektedir.

Engelli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algısı, Yaşam Doymu ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın altıncı alt problemine ilişkin bulgulara göre katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının, yaşam doymu ve benlik saygısı düzeylerinin çalışma duruma göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir.

Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, toplumsal cinsiyet algısı ve yaşam doymu için çalışan gruptaki bireylerin daha yüksek sıra ortalamasına sahip olduğu çalışmayan bireylerin puanlarının sıra ortalamasının daha düşük olduğu görülmektedir. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden alınan puanlar için çalışan gruptaki bireylerin puanlarının sıra ortalaması çalışmayan gruba göre daha düşüktür.

Engelli kadın bireylerin çalışma yaşamına katılım durumlarına göre oluşan bu farklılaşma ile katılımcıların çalışma yaşamına katılımlarının toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doymu ve benlik saygısına katkı sağladığı söylenebilir. Engelli bireylerin çalışma yaşamına katılım durumlarının kendine ait gelir elde etme, meslek eğitimi ve hizmet içi eğitim, sosyal ilişkilere katılım ve destek, temel ihtiyaçları karşılama düzeylerinin artması ve toplumsal yaşamla bütünleşme gibi faktörlerin bireylerin toplumsal cinsiyet algısını, yaşam doymu ve benlik saygısı düzeylerini olumlu etkilediği yönünde çıkarım yapılabilir.

Bireylerin yaşam tatminini etkileyen çoğu etmen çevre ile girdiği etkileşim sonucu ortaya çıkmaktadır, bireyler sosyal ilişkiler kurduğunda, diğer bireyler ile paylaşım içinde bulunduğunda mutlu olmakta ve yaşamdan doyum sağlamaktadır. Çalışma yaşamındaki olumsuzluklar, iş yükü fazlalığı ve stres düzeyi bireyin yaşam doyumunun azalmasına da sebep olabilmektedir (Tümkiye vd. 2008: s. 4). Bu çalışmada araştırmaya katılan katılımcıların yarısından daha fazlasının ön lisans-lisans

ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip bireylerin oluşturduğu göz önüne alındığından daha iyileştirilmiş şartlardaki iş koşullarında çalıştıkları ve bu nedenle çalışma faktörünün araştırmanın konusu olan değişkenleri olumlu etkilediği düşünülmektedir.

Şahin ve Balcı Akpınar (2016)'ın ortopedik engelli bireylerle yapmış olduğu çalışmada; ortopedik engelli bireylerin yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin sosyoekonomik düzey ve sosyal güvence varlığı gibi etkenlerden olumlu etkilendiği belirlenmiştir. Aksel (2017)'in engelli kadınlarla yapmış olduğu çalışmada ise uzman mesleklere sahip olan engelli kadınların yaşam doyumu düzeylerinin diğer gruptaki bireylere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hamurcu ve arkadaşlarının (2015) obez bireylerle yapmış olduğu çalışmada bireylerin benlik saygısının çalışma durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığı ve çalışıyor olmanın benlik saygısını olumlu etkilediği ortaya konmuştur. Babacan Gümüş ve arkadaşlarının (2011) yapmış olduğu çalışmada ise çalışmayan gebelerde benlik saygısının daha düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alanyazında yapılan yaşam doyumu ve benlik saygısı çalışmaları sonuçları ile araştırma sonuçlarımız örtüşmektedir. Çalışma yaşamı bireylerin stres düzeyinin ve iş yükü fazlalığının artmasına sebep olmasına rağmen çalışma yaşamına katılmanın bireye sağladığı ekonomik özgürlük ve bireyselliğin aynı zamanda sosyal güvence varlığının bireyin yaşam standardını olumlu etkilediği bu nedenle araştırmaya katılan engelli kadın bireylerin yaşam doyumu ve benlik saygısını olumlu etkilediği ifade edilebilir.

Türkiye' de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması (2020)'na göre kadınların toplumsal cinsiyet algısı ve meslek arasındaki ilişki incelendiğinde ev hanımı ve işsiz gruplarında yer alan kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ölçeğinden alınan en düşük puanlara sahip bireyler olduğu tespit edilmiştir. Gökçay ve Akça (2020)'nın araştırmasında katılımcılardan çalışan gruptaki kadınların toplumsal cinsiyet algısının çalışmayan gruptaki kadınlardan daha olumlu olduğu saptanmıştır. Yüksel (2013)' in yapmış olduğu çalışmada ise aynı doğrultuda sonuca ulaşılmış olup çalışan kadınların, çalışmayan kadınlara göre toplumsal cinsiyete yönelik tutumlarının daha eşitlikçi olduğu tespit edilmiştir. Bolzendahl ve Myers (2004) kadınların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik daha eşitlikçi bir bakış açısı

geliştirebilmesinin başlıca etkenlerinden birinin çalışma yaşamına katılım olduğunu ifade etmişlerdir (Gökçay ve Akça, 2020: s. 88)

Alanyazında yapılan toplumsal cinsiyet ve çalışma faktörü ile ilgili araştırma sonuçları ile araştırma sonuçlarımız örtüşmektedir. Cinsiyetçi kalıp yargılar nedeni ile araştırmaya konu olan toplumsal cinsiyet algısı değişkeninin çalışmayı tercih etme kararı ile karşılıklı belirleyicilik içinde olduğu söylenebilir. Bu sebeple çalışma yaşamına katılım, engelli kadınların ekonomik bağımsızlığını kazanma, yönetime katılma, sendikal örgütlenme ve tüketici konumundan üretici olma konumuna yükselmesinin toplumsal cinsiyet algısını olumlu olarak etkilediği ifade edilebilir.

Engelli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algısı, Yaşam Doyumu ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Yaşamın Büyük Çoğunluğunun Nerede Geçirildiğine Göre Farklılaşma Durumuna İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın yedinci alt problemine ilişkin bulgulara göre katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yere göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Katılımcıların yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yere göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet algısı için grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, en yüksek sıra ortalamasına büyükşehirde yaşayan bireylerin sahip olduğu, bunu şehirde yaşayan bireylerin izlediği görülmektedir.

Türkiye Ekonomik Politikalar Araştırma Vakfı Karşılaştırmalarla 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi 'ne göre toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en az olduğu ilk on il; İstanbul, Rize, Ankara, Bursa, Tunceli, Bolu, Antalya, Eskişehir, Düzce ve Kocaeli'dir. Listedeki ilk on ilde 6 tane Büyükşehir yer almaktadır (Kavas, 2018: s. 8). Bu veriye paralel olarak 15–64 yaş arası yaş grubunda eğitim düzeyinin en yüksek olduğu iller sırasıyla Ankara, Eskişehir, Kırıkkale ve İzmir'dir. Kadın ve erkek nüfusun eğitimde kalma süresi bakımından farkın en yüksek olduğu ilin ise Siirt olduğu belirlenmiştir. Bu ilde erkekler 7.8 yıl eğitimde kalırken kadınlar ise 4.5 yıl eğitimde kalmaktadırlar (Kabalcı ve Metin, 2015: s. 282).

Karadağ (2018)'a ait çalışmada engelli kadınlarla yapılmış olan görüşmelerde engelli kadınların çeşitli toplumsal cinsiyet rollerinden yoksun görülmeleri, toplum dışında bırakılmaları ve engellilik durumu nedeniyle yaşadıkları çeşitli sorunların kırsal alanda daha da derinleştiği gerçeği ortaya konmuştur. Aylan ve arkadaşlarının (2014) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada uzun süredir şehirde yaşayan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolüne ilişkin geleneksel yönlerinin daha az olduğu görülmüştür. Çuhadaroğlu ve Akfırat (2017)'ın çalışmasında üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının yaşadıkları yere göre anlamlı olarak farklılık gösterdiği ve şehir ve metropollerde yaşamış olan öğrencilerin yaşamının çoğunu köy veya kasabada geçiren öğrencilere göre daha olumlu (eşitlikçi) tutum içerisinde olduğu görülmüştür. Pınar ve arkadaşlarının (2008) yapmış olduğu çalışmada ise metropol yaşamının bireyleri geleneksellikten uzaklaştırarak onlarda daha eşitlikçi bir tutum oluşturacağı öngörülürken bu sonuca ulaşılmamıştır ve toplumsal cinsiyet rollerinin kalıcılığı ve değişmezliğine dikkat çekilmiştir.

Alanyazında yapılan toplumsal cinsiyet algısı ve yaşamın geçirildiği yer çalışmalarının çoğunun sonuçları ile araştırma sonuçlarımız örtüşmektedir. Araştırmanın bulgusu olarak yaşamının büyük çoğunluğunu büyükşehirde geçirmiş olan gruptaki bireylerin toplumsal cinsiyet puanları sıra ortalamasının daha yüksek olması büyükşehirde yaşayan bireylerin eğitime ulaşım imkânlarının kolaylığı, eğitim kurumlarının ve faaliyetlerinin çeşitliliği, kadın ve erkeklerin eğitimde kalma sürelerinin diğer illere göre daha uzun olması, büyükşehirlerde uygulanan sosyal ve ekonomik politikalar, aynı zamanda büyükşehirlerdeki çok kültürlü yapının etkileşimi ve kişilerarası farklılıkların çeşitliliğinin bireylerin toplumsal cinsiyet algılarını olumlu etkilediği şeklinde değerlendirilmektedir.

Engelli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algısı, Yaşam Doyumu ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Düzeyleri Büyüdükleri Ailede Engelli Birey Ya Da Bireylerin Olması Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın sekizinci alt problemine ilişkin bulgulara göre katılımcıların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı büyüdükleri ailede engelli birey ya da bireylerin olması durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir.

Engelli olmak yalnızca engelli bireyi ilgilendiren ve yaşamını etkileyen bireysel bir problem gibi görünse de çoğu zaman bireyin ebeveyn ve aile bireyleri gibi yakın ilişkide bulunan bütün insanları güçlü bir şekilde etkilediği gerçektir (Güllüpnar, 2013: s. 41). Engelli bireyin çevresinde ona rehberlik etme konusunda en önem taşıyan oluşum ailedir ancak engelli kadın bireylerin toplumla bütünleşme ve sosyal yaşama eşit katılma talepleri öncelikle aileleri tarafından engellenmektedir (Emir Öksüz ve Aydemir Döke, 2020: s. 436-437). Araştırmaya katılan engelli bireylerin büyüdükleri ailede engelli bireylerin var olması durumu ile bireye psikolojik ve sosyal destek olanağı sağlayarak engellilik olgusuna yönelik sosyal bakış açısı ile bakmasının desteklenmesi ve bireyin güçlü yönlerini vurgulayarak engelli bireylerin yaşadıkları ayrımcılık ve zorlukları, bireyin yaşamını etkileyen yönünü en aza indirgeyebileceği düşünülmüştür. Araştırmada bireylerin toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin ailedeki engelli birey var olma durumuna göre farklılaşma tespit edilmemiştir. Engelli kadınların ailelerinde engelli birey ya da bireylerin bulunması durumunun hem avantajlı hem de dezavantajlı yanları bulunduğu göz önüne alındığında farklılaşmama durumuna bu açıdan etki ettiği söylenebilir.

Engelli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algısı, Yaşam Doymu ve Benlik Saygısı Düzeylerinin Sivil Toplum Kuruluşu Dernek veya Vakıf Üyesi Olma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın dokuzuncu alt problemine ilişkin bulgulara göre katılımcıların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı sivil toplum kuruluşu, dernek ve ya vakıf üyesi olma durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında toplumsal cinsiyet algısı ve yaşam doyumu için sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesi olan gruptaki bireylere ait puanların sıra ortalamasının üye olmayan bireylerin puanlarının sıra ortalamasından daha yüksektir. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeğinden alınan düşük puan yüksek benlik saygısını ifade ettiğinden; alınan puanlar için sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesi olan gruptaki bireylerin puanlarının sıra ortalaması üye olmayan gruba göre daha düşüktür.

Araştırmada katılımcıların sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesi olması durumunun toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı üzerinde olumlu etkisi olduğu ifade edilebilir.

Engelli bireyin toplumsal yakın çevresi çoğunlukla “sağlam” bireylerden oluştuğundan engelli bireyin engelli kadın ya da engelli erkek kimliğini toplumda var etmesinde oldukça sınırlı örneklere sahip olabilmektedir. Engelli Kadın Derneği gibi birçok dernekte kadınların örgütlenmesi ve farkındalıklarının artırılması, engelli kadınların toplumda maruz bırakıldıkları çifte ayrımcılığa yönelik çözüm üretmenin bir parçası olmaları ve toplumsal cinsiyet ve engelli hakları alanlarında eğitici eğitimi gibi çeşitli projeler var edilmektedir. Engelli dernekleri gibi kurumlarda sosyalleşme fırsatı bulabilen engelli bireylerin kendileri gibi engelli bireylerle iletişim ve paylaşım halinde olması ile başarılı bir engelli kadın ya da engelli erkek kimliği oluşturmasında katkı sunabileceği düşünülmektedir. Engelli bireylerin diğer engelli bireyler ile kurduğu etkileşimle kendilerine olumlu yönde birçok şey kattıkları; kabul görmenin bireyi kendisini evinde gibi hissettirdiği ifade edilmektedir (Altuntaş Duman ve Doğanay, 2017: s. 38, Emir Öksüz ve Aydemir Döke, 2020: s. 437, Engelli Kadın Derneği). Ayrıca yaşam doyumu kuramlarındaki yargı kuramında ifade edildiği gibi bireyin kendi durumunu daha kötü durumdaki bireyler ile karşılaştırma yapmasının yaşam doyumu üzerinde pozitif etkisi olduğu, bireylerin kendi durumlarına bakarak yaşamdan elde ettikleri doyumun daha fazla olduğu ifade edilmektedir.

Engelli bireylerin sivil toplum kuruluşu, dernek ya da vakıf olarak ortak bir amaç doğrultusunda bir araya gelmesi, kendisi ile benzer sorunları yaşayan kişiler sayesinde evrensellik duygusunu yaşaması engelli bireylerin güç kazanmasında önemli bir süreçtir. Bu süreç yalıtılmışlık sebebiyle toplumda göz ardı edilen engelli bireylerin ve onlara ait sorunların toplumda görünür olmalarına yardımcı olacaktır (Karataş ve Göçearsan Çifci, 2010: s. 152). Yaman (2019)’ın yapmış olduğu çalışmada engelli bireylerin yaşam doyumuna olumlu etki eden etmenlerden birinin de yaşamlarında özel birey, aile, arkadaş ve sosyal desteğin varlığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Karademir ve arkadaşlarının (2011) görme engelli sporcularla yapmış olduğu çalışmada ise bireylerin spor aracılığı ile kendilerini kabul ettirebilmelerinin ve gruba ait hissetmelerinin duygulanımlarını olumlu etkilediği ve benlik saygılarına pozitif yönde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların sivil toplum kuruluşu, dernek veya vakıf üyesi olması durumunun toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı üzerinde olumlu etkisi olduğu ifade edilmiştir ancak araştırmaya katılan 151 katılımcının yalnızca 34'ü dernek veya vakıf üyesidir. Bu açıdan engelli bireylere ulaştırılması hedeflenen hizmetleri yaygınlaştırmak ve böylece engelli bireyler için daha ulaşılabilir kılmak gerekmektedir. Engelli kadınların ortak bir çatı altında bir araya gelmesi yalnızca kendileri için değil, engelli olan ya da olmayan tüm kadınların toplumda güç kazarak sesini duyurabilmesi ve bağımsız birer birey statüsüne ulaşabilmesi için büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak araştırmanın evrenini temsil eden engelli kadınların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik geleneksel olmayan yaklaşımı benimsemeleri yaşamlarına ve benliklerine yönelik değerlendirmelerine olumlu katkı sağlayabilecek önemli bir etkidir. Özellikle engelli kadınların toplumsal cinsiyet rollerinden uzaklaşabilmesi, kendi kimliklerini çeşitli kamusal alanda var etmesi ile hem bağımsız hem de kolektif deneyimlerin bir arada bulunduğu bir yaşam tecrübesinin kadınlara pek çok açıdan olumlu katkı sağlayacağı ifade edilebilir. Engelli kadınlara sunulabilecek eğitimde fırsat eşitlikleri, feminist teoriden gelen fikirlerin diğer coğrafyalarda özellikle kırsal alanda gelişme göstermesi ve engelli bireylere yönelik planlanmış toplumsal ve ekonomik politikaların bireylerin toplumsal dayatmaların etkisi olmadan ihtiyaçları doğrultusunda eşitlikçi ilişkiler kurabilmesi ve kendi seçtiği yaşamı deneyimleyebilme cesareti ile daha mutlu hissettikleri bir hayata sahip olabilmesi açısından önemli olduğu söylenebilir.

ÖNERİLER

Yapılan çalışmada alan çalışanlarına, kurumlara ve araştırmacılara yön göstermesi için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Alan çalışanlarına yönelik öneriler aşağıda yer almaktadır:

1.Engelli kadınların kolektif şekilde bir araya gelebilme fırsatı sunularak yaşamlarını olumlu yönde etkileyecek her türlü eğitim, bilgi birikimi ve deneyimlerin paylaşılmasına olanak ve teşvik sağlanabilir.

2.Engelli kız çocuklarının ve kadınların eğitime erişim imkânları artırılarak eğitim hayatlarını devam ettireceği sosyal politikaları önemsenmek, topluluk içerisinde birey rollerini yerine getirebilmeleri için fırsatlar yaratmak, sosyal yaşam ve çalışma yaşamına katılımda diğer bireyler ile eşit katılımı gözetilebilir.

3.Engelli ve kadın kimliklerinin kesiştiği çoklu dezavantaj durumları dikkate alınarak bireylerin ihtiyaç analizlerinin derinleştirilmesi, bireylere ulaşabilecekleri yasal ve psiko-sosyal destek çalışmaları sunularak bireylerin güçlendirilmesine olanak sağlanabilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler aşağıda yer almaktadır:

1.Engelli kadınlar ile ilgili alanyazından az sayıda araştırma olduğundan bireylerin toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri diğer değişkenler ile ilişkilendirilerek nitel veriler ile desteklenen çalışmalar yapılabilir.

2.Engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı ile ilgili eğitim, atölye ve çeşitli çalışmalar düzenlenerek deneysel çalışmalar yapılabilir.

3.Engelli olan kadınların ve engelli olmayan kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırması yapılarak engellilik durumundan kaynaklanan farklılıkların ortaya konduğu çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

1.Kitaplar

- Baykoç, Necate (2017). Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim. Ankara: Eğitim Kitap.
- Berktaş, Fatmagül (2000). Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın. İstanbul: Metis Yayınları.
- Braddock, D. L., Susan L. Parish (2001). "An Institutional History of Disability". Ed.Garly, L.A., Ed.Katherine D. Seelman, Ed.Michael Burry. Handbook Of Disability Studies. . USA: Sage Publications, 104-110.
- Burcu, Esra (2015). Engellilik Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Şener, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün vd. (2017).Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Corey, Gerald (2015). Psikolojik Danışma Kuram ve Uygulamaları (Çev. T. Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Cüceloğlu, Doğan (2010). İnsan Ve Davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Donovan, Josephine (2016). Feminist Teori (Çev. A.Bora, Çev. F.Sayılan, Çev. M.Ağduk Gevrek). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dökmen, Zehra Y. (2017). Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Emir Öksüz, Elif, Deniz Aydemir Döke (2020). "Toplumsal Cinsiyet Roller ve Engellilik" Ed. Özlem Haskan Avcı.Toplumsal Cinsiyet:Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Güncel Konular. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 429-456.
- Haskan Avcı, Özlem (2020). "Toplumsal Cinsiyet, Tanım ve Temel Kavramlar" Ed. Özlem Haskan Avcı.Toplumsal Cinsiyet:Psikolojik Danışma ve Rehberlikte Güncel Konular. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 1-74.
- Heatheron, Todd. F., Carrie. L. Wyland (2003). "Assessing Self-Esteem". Ed. Shane J. Lopez. Ed. C. R. Snyder , Positive Psychological Assessment: A Handbook Of Models And Measures, United States: American Psychological Association, 219-233.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem, Zeyneğ Cemalcılar (2014). Dünden Bugüne İnsan Ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş. Ankara: Evrim.
- Kirman, Mehmet Ali (2004). Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Mill, John Stuart (2016). Kadınların Özgürleşmesi (Çev. D. B. Aksel). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Rosenberg, Morris (1965). Society And The Adolescent Self-Image. Princeton: Princeton University Press.

Santrock, John W. (2014). Yaşam Boyu Gelişim (Çev. G. Yüksel). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Veenhoven, Ruut (1991), "Questions On Happiness: Classical Topics, Modern Answers, Blind Spots", Ed. Fritz Strack, Ed. Michael Argyle, Ed. Norbert Schwarz. Subjective Well-Being: An İnterdisciplinary Perspective, Oxford: Pergamon Press, 7-26.

Yavuzer, Haluk (2000). Okul Çağı Çocuğu. İstanbul: Remzi Kitabevi.

2.Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Acar Arasan, Başak N. (2010). Akademisyenlerde Yaşam Doymu İş Doymu Ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Açak, M., Oktay Kaya (2015). "İşitme Engelli Ve İşitme Engelli Olmayan Futbolcuların Benlik Saygıları Ve Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi". İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 2(2): 1-11.

Akgül Gök, Fulya (2013). Evli Kadın Ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlgili Algılarının Aile İşlevlerine Yansıması. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Akgül Gök, F., Sunay İl (2017). "Evli Kadın Ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İle İlgili Algılarının Aile İşlevlerine Yansıması". Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(54): 523-533.

Akpınar, R. B., Gül Şahin (2016). "Ortopedik Engelli Bireylerin Öfke İfade Biçimleri, Benlik Saygıları Ve Yaşam Doymaları". Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 19(3): 197-209.

Akpınar Öztürk, Ş., Meral Kelleci (2008). "Şizofrenik Hastalara Uygulanan Sorun Çözme Becerilerini Geliştirme Programının Yaşam Kalitesine Etkisi". Klinik Psikiyatri Dergisi, 11: 180-190.

Altınova, H. H., Veli Duyan (2013). "Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması". Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 24(2): 9-22.

Altıok, H.Ö., Nurcan Ek, Nermin Koruklu (2010). "Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygı Düzeyi İle İlişkili Bazı Değişkenlerin İncelenmesi". Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1(1): 99-120.

Altuntaş Duman, N., Gülmelek Doğanay (2017). "Toplumsal Dışlanma Pratikleri Üzerinden Trabzon'da Engelli Kadınlar". Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 20(2): 1-48.

Appleton, S., Lina Song. (2008). "Life Satisfaction İn Urban China: Components And Determinants" . World Development, 36(11): 1-26.

- Arabacı Burakçı, Gözde (2019). Gündelik Konuşmalarda Modern Babalığa Ve Babalığın Nesiller Arası Aktarımsal Bağlamına Dair Kullanılan Açıklayıcı Repertuarlar Ve İdeolojik İkilemler. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arıcı, Fatma (2011). Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Algılar ve Psikolojik İyi Oluş. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arıkan, Çiğdem. (2002). “Sosyal Model Çerçevesinde Özürlülüğe Yaklaşım”. ‘Ufku Ötesi Bilim Dergisi, 2(1), 11-25.
- Armutlu, Can (2008). Sembolik Tüketim: Benlik İmajı Uyumu Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aslan Yılmaz, Hanzade (2016). “Bir Derleme: Benlik Kavramına İlişkin Bazı Yaklaşımlar Ve Tanımlamalar”. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (48), 79-89.
- Aslantürk, Hüsnür (2016). “Ruh Sağlığı Alanında Toplumsal Entegrasyon Ve Sosyal Haklar”. Turkish Journal Of Family Medicine Primary Care Electronic Journal, 10(4), 259-270
- Atasoy, Taner (2020). Elit Seviyede Spor Yapan Ve Yapmayan Bedensel Engelli Bireylerin Benlik Saygısı İle Sosyal Görünüş Kaygılarının Yaşam Doyum Düzeylerine Etkisinin Karşılaştırılması. Doktora Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya.
- Avşaroğlu, S., M. Engin Deniz, Ali Kahraman (2005). “Teknik Öğretmenlerde Yaşam Doyumu, İş doyum ve Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (14): 115-129.
- Ayçiçek, Vildan (2020). Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Algısı, Psikolojik İyi Oluş Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Aytekin, İlkay (2019). Engelli Bireylerin Ve Annelerinin Yaşam Doyumu ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Van Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Babacan Gümüş, A., Nihal Çevik, Selime Hataf Hysni vd. (2011). “Gebelikte Benlik Saygısı Ve Beden İmajı İle İlişkili Özellikler”. Anatolian Journal Of Clinical Investigation, 5(1): 7-14.
- Balcı Akpınar, R.,Gül Şahin (2016) “Ortopedik Engelli Bireylerin Öfke İfade Biçimleri, Benlik Saygıları ve Yaşam Doyumları”. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 19(3): 197-209.
- Balcı, Ş., Mevlüt Can Koçak (2017). “Sosyal Medya Kullanımı İle Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma”. Ed. Gülay

- Öztürk, Ed.İhsan Eken. 1. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık: 34-45.
- Belek Erşen, Umut (2006). Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) Ve Denetim Mekanizması. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bloria, Esther S. (2019). "Levels Of Self Esteem And Depression Among The Married Employed And Unemployed Woman: A Comparative Study". Indian Journal Of Psychiatric Social Work, 10(1), 41-45.
- Burcu, E., Birsen Şahin, Müge Kamalioğlu (2006). "Özürlü Bireylerin Eş Seçiminde Yaşadıkları Sorunların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması". Kadın/Woman 2000, 7(2): 1-30.
- Burcu, Esra (2011). "Türkiye'deki Engelli Bireylere İlişkin Kültürel Tanımlamalar: Ankara Örneği". Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 28(1), 37-54
- Cafoğlu, Z., Ayşe Gül Çetin (2010). "Kadın Araştırma Görevlilerinin Benlik Saygılarının Mesleki Doyuma Etkisi". Ed. Füsun Çoban Döşkaya, Ed. Serdar Kurt, Ed.Serap Alp vd. Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayını, 443- 448.
- Cemile, Aksel (2017). Engelli Kadınların Beden İmajı Algısı ve Yaşam Doyumlarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çağ, P., İbrahim Yıldırım (2018). "Evlilik Doyumunda Öznel İyi Olma: Yaşam Doyumu Ve İyimserliğin Rolü". Turkish Studies, 13(4): 203-224.
- Çam, O., Döndü Çuhadar (2011). "Ruhsal Hastalığa Sahip Bireylerde Damgalama Süreci Ve İçselleştirilmiş Damgalama". Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 2(3): 136-140.
- Çeçen, Ayşe Rezan (2008). "Üniversite Öğrencilerinde Yaşam Doyumunu Yordamada Bireysel Bütünlük (Tutarlılık) Duygusu, Aile Bütünlük Duygusu Ve Benlik Saygısı". Eğitimde Kuram ve Uygulama, 4(1), 19-30.
- Çifçi, Sema (2018). 20-65 Yaş Arası Kişilerin Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Etkileyen Faktörler Mardin Örneği. Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Çivitçi, Asım (2012). "Üniversite Öğrencilerinde Genel Yaşam Doyumu Ve Psikolojik İhtiyaçlar Arasındaki İlişkiler". Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(2), 321-336.
- Çuhadaroğlu, Füsun (1986). Adölesanlarda Benlik Saygısı. Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.

- Çuhadaroğlu, A., Osman Nejat Akfırat (2017). “Üniversite Öğrencilerinin Benlik Kurgularıyla Toplumsal Cinsiyet Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16 (4): 1031-1046.
- Dağlı, A., Nigah Baysal (2016). “Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe ‘ye Uyarlanması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması”. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15(59): 1250-1262.
- Dalmış, İ., E. Olcay İmamoğlu (2000). “Yetişkinlerin ve Üniversite Öğrencilerinin Sosyo-Politik Kimlik Algıları”, Türk Psikoloji Dergisi, 15 (46): 1-14.
- Demirel, S., Saynur Canat (2004). “Ankara’daki Beş Eğitim Kurumunda Kendini Yaralama Davranışı Üzerine Bir Çalışma”. Kriz Dergisi, 12(3): 1-9.
- Diener, E., Marissa Diener (1995). “Cross-Cultural Correlates Of Life Satisfaction And Self-Esteem”. Journal Of Personality And Social Psychology, 68(4): 653–663.
- Diener, Ed., Martin E.P Seligman (2002). “Very Happy People”. Psychological Science, 13(1): 81-84.
- Dikmen, Ahmet A. (1995). “İş Doyumu Ve Yaşam Doyumu İlişkisi”. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 50(3), 115-140.
- Doğanay, G., Şölen Köseoğlu Henden, (2016). “Kır Ve Kentin “Öteki” Kadınları: Trabzon’da Engelli Kadınlar”. Ed. Yusuf Şahin, Ed. Oğuzhan Aslantürk, Ed. Vildan Armağan. .4. Uluslararası Kentsel ve Çevresel Sorunlar ve Politikalar Kongresi, İstanbul: 467- 481.
- Erdem, M., Nazan Taşçı (2003). “Tüberküloz Hastalarında Benlik Saygısı Düzeylerinin Belirlenmesi”. Tüberküloz Ve Toraks Dergisi, 51(2): 171-176.
- Erdoğan, Türkan (2008). “Nancy Chodorow’un Düşüncesinde Toplumsal Cinsiyet Organizasyonunun Merkezi unsuru Olarak Anelik”. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 14(14), 73-82.
- Erşan, E.E., Orhan Doğan, Selma Doğan (2009). “Beden Eğitimi ve Antrenörlük Bölümü Öğrencilerinde Benlik Saygısı Düzeyi ve Bazı Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi”. Klinik Psikiyatri Dergisi, 12(1): 35-42.
- Eryılmaz, Ali (2009). “Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeğinin Geliştirilmesi”. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(4), 975-989.
- Esen, E., Yağmur Soylu, Diğdem Müge Siyez vd. (2017). “Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Algısının Toplumsal Cinsiyet Rolü ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi”. E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 8(1): 46-63.

- Fidan, Fatma Zehra (2014). "Eğitim Ve Benlik Saygısı: Kadın Kimliğinin Eğitim Yoluyla Yeniden İnşası". Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(2), 12-27.
- Glenn, N. D., Charles N. Weaver (1981). "The Contribution Of Marital Happiness To Global Happiness". Journal Of Marriage And The Family, 43(1): 161-168.
- Gökçay, G., Doğan Akça (2020). "Kafkas Üniversitesi Sağlık Araştırma ve Uygulama Merkezi Jinekoloji Polikliniğine Başvuran Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi". Kafkas Tıp Bilimleri Dergisi, 10(2): 81-90.
- Güldü, Ö., Müge Ersoy Kart (2009). "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme". Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 64(3): 97-116.
- Güler, Abdurrahim (2020). "Benlik Saygısı Ve Yaşam Memnuniyeti İlişkisi: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Öğrencileri Örneği". Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 37(2), 321-329.
- Güllüpmar, Fırat (2013). "Toplumsal İlişkiler Kısılcacında Zihin Engelli Olan Bireyler ve Aile Yapıları: Eskişehir'de Engelli Ailesi Hakkında Sosyolojik Bir Alan Çalışması". Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 24(1), 41-64.
- Güloğlu , B., Özlem Kararırmak (2010). "Üniversite Öğrencilerinde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı ve Psikolojik Sağlamlık". Ege Eğitim Dergisi, 11(2): 73-88.
- Gümüş, Hülya (2006). Farklı Mesleklerde Çalışanların İş Ve Yaşam Doyumlarının Tükenmişlik Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Güneri, Hande (2014). Türkiye'de Engelli İstihdamı: 4867 İş Kanunu'nda Yer Alan Engellilere İlişkin Kota Uygulaması, Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Hamurcu, P., Can Öner, Berrin Telatar vd (2015). "Obezitenin Benlik Saygısı Ve Beden Algısı Üzerine Etkisi". Türkiye Aile Hekimleri Dergisi, 19(3): 122-128.
- Hasanoğlu, Yasin (2019). Sosyal Medya Kullanımı Düzeyinin Yalnızlık Ve Yaşam Doyumu Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İkizoğlu, Musa (2001). "Yoksulluk ve Özürlülük İlişkisi". Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 1(2), 83-94.
- Kahraman Güloğlu, Fatma (2019). "Uluslararası Çalışmaların Gündeminde Engelli Kadın Ayrımcılığının İfadesi". Toplum Ve Sosyal Hizmet, 30(1), 260-285.
- Karabulut, Abdulkadir (2017). Ataerkil İdeolojinin Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde Ortopedik Engelli Kadın Ve Erkeklerin Deneyimlerine Yansımaları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Karadağ, Zehra (2018). Kırsal Alanda Yaşayan Engelli Kadınların Toplumsal Hayata Katılımında Toplumsal Cinsiyete Bağlı Etkiler - Muş İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Karademir, T., Erkan Çalışkan, Enver Döşyılmaz, Mahmut Açak (2011). "Görme Engelli Elit Haltercilerin Benlik Saygısı Düzeylerinin Belirlenmesi". Ed. Nurettin Erkmen, Ed. Serkan Revan, Ed. Evrim Çakmakçı, Ed. Ahmet Bozdam. . I. Uluslararası Katılımlı Engellilerde Beden Eğitim Ve Spor Kongresi. Konya: 81-82.
- Karasu, F., Aysun Göllüce, Elif Güvenç vd (2017). "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları". Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 8(1): 21-27.
- Karataş, K., Veli Duyan (2001). "Görme Engellilerde Benlik Saygısı ve Kaygı". Ufkun Ötesinde Bilim Dergisi, 1(2): 1-15.
- Karataş, Kasım (2002). "Engellilerin Toplumla Bütünleşme Sorunları, Bir Sosyal Politika Yaklaşımı". Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 2(2), 43-55.
- Karataş, K., Elif Gökçearslan Çifci (2010). "Türkiye'de Engelli Kadın Olmak: Deneyimler Ve Çözüm Önerileri". Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(13): 147-153.
- Kamanlıoğlu, Müge (2007). Feminist Perspektifte Özürlü Kadına Bakışın Sosyolojik Değerlendirmesi Üzerine Kuramsal Bir Çalışma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kamuk, Y. U., Sevcan Tüzün, Semra Doğan (2020). "Engelli ve Engelli Olmayan Yüzücülerin Kendini Sabotaj ve Benlik Saygısı Düzeyleri". MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(4): 2577-2588.
- Kımtır, Nurten (2008). Benlik Saygısı Ve Dindarlık İlişkisi. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Köker, Süreyya (1991). Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doymu Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.
- Kurnaz Özdemir, Dilek (2012) "Ortopedik Engelli Kadınların Sorun ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma: Tuzla İlçesi Örneği". Toplam ve Sosyal Hizmet Dergisi, 23(1), 57-71.
- Kurşun, Emel (2016). Samsun Halk Sağlığı Müdürlüğü'nde Çalışan Personelin Toplumsal Cinsiyet Rol Tutumlarının Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kuzgun, Yıldız (1983). "Benlik Ve İdeal Benlik Kavramlarının" Tercih Edilen Meslek" Kavramı İle İlişkisi". Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 16(1), 1-10.

- Lennon, S. J., Nancy A. Rudd, Bridgette Sloan vd. (1999). "Attitudes Toward Gender Roles, Self-Esteem And Body Image: Application Of A Model". *Clothing And Textiles Research Journal*, 17(4): 191-202.
- Myers, D. G., Ed Deiner (1995). "Who is Happy?". *Psychological Science*, 6(1): 10-19.
- Nasibov, Davud (2017). *Çalışma Yaşamında Engelli Kadın Olmak: Alanya Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.*
- Nosek, M. A., Rosemary B. Hughes, , Nancy Swedlund vd. (2003). "Self-Esteem And Women With Disabilities. *Social Science & Medicine*". 56(8):1737-1747.
- Orhan, S., Elifnaz Özkan (2020). "Engelli Kadın Olmak". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1):1-19.
- Orhan S., Sezgin Uysal (2019). "Engelli Bireylerin Çalışma Hayatında Maruz Kaldıkları Duygusal Yükler: Sakarya İli Örneği". *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 8(1): 270-291.
- Öngen, B., Serpil Aytaç (2013). "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi". *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 48(2): 1-18.
- Özdevecioğlu, Mahmut (2003). "İş Tatmini ile Yaşam Tatmini Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma". Ed. M. Kemalettin Çonkar. 11. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, Ankara: Uyum Ajans: 695-710.
- Özdevecioğlu, M., Aylin Aktas (2007). "Kariyer Bağlılığı, Mesleki Bağlılık Ve Örgütsel Bağlılığın Yaşam Tatmini Üzerindeki Etkisi: İş-Aile Çatışmasının Rolü". *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28: 1-20.
- Özen, Y., Fikret Gülaçtı (2010). "Benlik Kavramı Ve Benliğin Gelişimi: Bilen Benliğe Gereklim Var Mı?". *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (2): 20-38.
- Özer, M., Özlem Özsoy Karabulut (2003). "Yaşlılarda Yaşam Doyumu". *Geriatric Dergisi*, 6(2): 72-74.
- Özgökçeler, S., Yusuf Alper (2010). "Özürlüler Kanunu'nun Sosyal Model Açısından Değerlendirilmesi". *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 33-54.
- Özkan, İshak (1994). "Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler". *Düşünen Adam*, 7(3), 4-9.
- Özmen, S., Ramazan Erdem (2018). "Damgalamanın Kavramsal Çerçevesi". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(1): 185-208.

- Pınar, G., Lale Taşkın, Kafiye Eroğlu (2008). “Başkent Üniversite Öğrenci Yurdunda Kalan Gençlerin Toplumsal Cinsiyet Rol Kalıplarına İlişkin Tutumları”. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi, 15(1): 47-57.
- Resmi Gazete (24 Mayıs 1983). 2828 Sosyal Hizmetler Kanunu, 18059.
- Resmi Gazete (22 Mayıs 2003). 4857 Sayılı İş Kanunu, 25134.
- Resmi Gazete (25 Ocak 2013). 2022 Sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz Ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Engelli Ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik, 28539.
- Resmi Gazete (7 Temmuz 2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 30471.
- Resmi Gazete (20 Şubat 2019). Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik, 30692.
- Savaş, Gökhan (2018). “Türkiye’de Yaşayan Bireylerin Toplumsal Cinsiyet Eşit(siz)liği Algısı”. Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, 1(2), 101-121.
- Schwarz, N., Geralde Clore (1983). “Mood ,Misattribution And Judgements Of Well-Being: Informative And Directive Functions Of Affective States”. Journal Of Personality And Social Psychology, 45(3): 513–523.
- Sevim, Kaan (2018). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısı Ve Damgalama Eğilimi Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Soğukpınar, Eda (2014). Rehber Öğretmenlerin Benlik Saygısı İle Mesleki Benlik Saygısı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Siddiqui, Yasmeen Fatima (2014). A Study Of Emotional States And Life Satisfaction Among Working And Non Working Woman. Doktora Tezi, Dr. Bahasaheb Ambedkar Marathwada University Faculty of Social Sciences, Aurangabad.
- Şimşek, Eylem (2011). Örgütsel İletişim Ve Kişilik Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkileri. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Şirvanlı Özen, Dilek (1998). Eşler Arası Çatışma Ve Boşanmanın Farklı Yaş Ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış Ve Uyum Problemleri İle Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taşkırmaz, Mehmet (2020). Duygusal Zeka, Yaşam Doyumu Ve Yılmazlık Arasındaki İlişki. Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

- Taysi, Ebru (2000). Benlik Saygısı, Arkadaşlardan ve Aileden Sağlanan Sosyal Destek: Üniversite Öğrencileriyle Yapılan Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tekin, Gamze (2019). Evli Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Rollerini ile Evlilik Uyumu ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tözün, Mustafa (2010). "Benlik Saygısı". Actual Medicine, 18(7): 52-57.
- Tukuş, Levent (2010). Benlik Saygısı Değerlendirme Ölçeği-Kısa Formu Türkçe Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. Uzmanlık Tezi, Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Kocaeli.
- Tuzgöl Dost, Meliha (2007). "Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi". Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(22), 132-143.
- Tümkiye, S., Erdal Hamarta, M. Engin Deniz vd (2008). "Duygusal Zeka Mizah Tarzı ve Yaşam Doyumu: Üniversite Öğretim Elemanları Üzerine Bir Araştırma". Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(30):1-18.
- Tümlü Ülker, G., Ergün Recepoğlu (2013). "Üniversite Akademik Personelinin Psikolojik Dayanıklılık Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki". Yükseköğretim Ve Bilim Dergisi, 3(3): 205-213.
- Uzunbaş, Şerif (2016). Ortopedik Ve Görme Engelli Bireylerin Farklılığa Yönelik Görüşlerinin Damgalama Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uzunoğlu, Esra (2019). Engelli Bireye Sahip Ailelerin Sorunları ve Sosyal Dışlanması Üzerine Nitel Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Ünal, S., Rifat Karlıdağ, Saim Yoloğlu (2001). "Hekimlerde Tükenmişlik Ve İş Doyumu Düzeylerinin Yaşam Doyumu Düzeyleri İle İlişkisi". Klinik Psikiyatri Dergisi, 4(2): 113-118.
- Vargel Pehlivan, Pelin (2017). "Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kuramsal Yaklaşımlar: Bir Literatür Taraması". İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16(31), 497-521.
- Vatandaş, Celalettin (2007). "Toplumsal Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı". Sosyoloji Konferansları Dergisi, 2(35), 29-56.
- Wrosh, C., Michael F. Scheier (2003). "Personality And Quality Of Life: The Importance Of Optimism And Goal Adjustment". Quality Of Life Research, 12(1): 59-72.

Yakar, Canan (2019). Ruhsal Hastalıklarda İçselleştirilmiş Damgalanma Ve Benlik Saygısı Üzerine Bir Meta Analiz Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Yaman, Aynel (2019). Bedensel Engelli Bireylerin Sosyal Destek Düzeyleri ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yıldız, Münevver (2012). Öğretmen Adaylarının Benlik Saygısı Ve Kişilik Özelliklerinin Sahip Oldukları Değerler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Yüksel, Özge (2013). “Kadınlarda Evlilik Uyumu Ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki: Stresle Baş Etme Biçimleri Ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Tutumlarının Aracı Rollerini”. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Zeyneloğlu, Simge (2008). Ankara’da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

3. Elektronik Kaynaklar

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2020). Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü İstatistik Bülteni Ekim 2020. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/eyhgm/sayfalar/istatistikler/engelli-ve-yasli-istatistik-bulteni/> Erişim: 01.02.2021

Arıkan, Çiğdem (2009). Türkiye’de Görme Özürlü Kadınlar Ve Kadına Yönelik Şiddet. http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/turkce/sayfadosya/turkiyede_gorme_ozurlu.pdf Erişim: 05.02.2021.

Engelli Kadın Derneği (2016). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Engelli Kadın El Kitabı. <http://engellikadin.org.tr/wpcontent/uploads/2017/09/ToplumsalCinsiyetEngelliKadin.pdf> Erişim: 14.02.2021.

Engelli Kadın Derneği (2017). Projelerimiz. <http://engellikadin.org.tr/projelerimiz/> Erişim: 14.02.2021.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2014). Nüfus Etütleri Enstitüsünün Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması. <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf> Erişim:14.02.2021.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2015). 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması İleri Analiz Çalışması. <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2013/rapor/ilerianaliz.pdf> Erişim: 07.02.2021.

- İŞKUR (t.y.) Engelli İstihdamı. <https://www.iskur.gov.tr/isveren/engelli-istihdami/>
Erişim: 14.02.2021
- Kabalıcı, M., Gözde Metin (2015). İl ve Bölgelere Göre Eğitim Düzeyi Göstergeleri. http://tucaum.ankara.edu.tr/wpcontent/uploads/sites/280/2015/08/semp7_34.pdf
Erişim:14.02.2021.
- Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Merkezi (2020). Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı Araştırması <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/324/ekutuphane3.5.1.1.25.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Erişim: 11.03.2021
- Kavas, Asmin (2018). Karşılaştırmalarla 81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi-2018. https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/bitstream/handle/1/927/1520402632-7.Karsilastirmalarla_81_Il_Icin_Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi_Karnesi_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y Erişim: 14.02.2021.
- MEB (2015). İşitme Engelliler İçin Öğretmen Kılavuz Kitabı. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_03/05113228_tmeengellilerretmenkilavuzktabi.pdf Erişim: 03.12.2020
- MEB (2016). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Dil ve Konuşma Bozuklukları. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller/Dil%20ve%20Konu%20ve%20Bozukluklar%20B1.pdf Erişim: 02.12.2020
- ÖZİDA (2010). Türkiye Özürlüler Araştırması Temel Göstergeleri. <http://www.engelsiz.hacettepe.edu.tr/belge/ozida.pdf> Erişim: 15.12.2020
- TÜİK (2020) İstatistiklerle Kadın 2020 <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=37221> Erişim: 28.03.2021
- TÜİK (2020). İş Gücü İstatistikleri Eylül 2020 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Eylul-2020-33793&dil=1> Erişim: 10.12.2020
- UNESCO (1975). Declaration On The Rights Of Disabled Persons. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/rightsofdisabledpersons.aspx> Erişim: 10.12.2020
- WHO (2011). World Report On Disability. https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf?ua=1 Erişim: 15.01.2021.
- WHO (1980). International Classification Of Impairments, Disabilities And Handicaps. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/41003/9241541261_eng.pdf;jsessionid=CE69D7289C5BC20E05110B884180BB5E?sequence=1 Erişim:15.01.2021.

YÖK Engelli Öğrenci Komisyonu (2018). Sınav Uygulamaları.
https://engelsiz.yok.gov.tr/Documents/SinavUygulamalari/sinav_uygulamalari.pdf Erişim:03.11.2020

EKLER

EK-1 KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU ÖLÇEK UYGULAMA İZİN ONAYI

Evrak Tarih ve Sayısı: 18/12/2020-E.87193

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu

Sayı : 10017888-044/
Konu : İrem ÇETİN

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 02/12/2020 tarihli, 82893 sayılı ve "Anketler" konulu yazı

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 17/12/2020 tarih ve 2020/14 nolu toplantısında alınan 10 sıra sayılı kararı aşağıda sunulmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Adem ÇAYLAK
Kurul Başkanı

Karar No 10: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 02/12/2020 tarih ve 82893 sayılı yazısı görüşüldü. Kadın Çalışmaları yüksek lisans programı öğrencisi İrem ÇETİN'in, Dr. Öğr. Üyesi Yıldız ÖZTAN ULUSOY danışmanlığında yürüttüğü "Engelli Kadınların Toplumsal Cinsiyet Algıları ile Yaşam Doyumu ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezi kapsamında yapacağı çalışmanın uygulanmasında, bilimsel araştırma ve yayın etiği açısından bir sakınca olmadığına oy birliği ile karar verildi.

Mevcut Elektronik İmzalar

ADEM ÇAYLAK (Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu - Kurul Başkanı) 18/12/2020 10:30

Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Kocaeli Üniversitesi Umuttepe Yerleşkesi 41380,
Kocaeli
Tel:+90 (262) 303 10 01 Faks:+90 (262) 303 10 33
E-Posta :rekiletisim@kocaeli.edu.tr Elektronik Ağ :http://www.kocaeli.edu.tr

Bilgi için: Pelin ÜNALDI
Raportör
Telefon No: 303 10 49

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-2 TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI ÖLÇEĞİ UYGULAMA İZİNİ

Veli Duyan

Alıcı: ben ▾

3 Kas 2020 Sal 23:03

Sayın İrem Çetin

Ölçeği çalışmanızda kullanmanızdan memnuniyet duyarım iyi günler iyi çalışmalar dilerim... Sağlıcakla kalın

iPhone'umdan gönderildi

EK-3 YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ UYGULAMA İZİNİ

nigah baysal

Alıcı: ben ▾

2 Mar 2020 Pzt 12:09

Merhaba İrem Hanım,

Öncelikle çalışmanızda başarılar dilerim. Bilimsel etik kurallar çerçevesinde ölçeği kullanabilirsiniz. Ekteki ilk çalışmanın en sonunda ölçek yer almaktadır. İkinci çalışma da işinize yarayabilir. Kolay gelsin.

Öğr.Gör. Nigah BAYSAL

İrem Çetin

, 28 Şub 2020 Cum, 22:01 tarihinde şunu yazdı:

2 Ek

Windows'u Etkinleştir

Windows'u etkinleştirmek için Avarlar'a qi

EK-4 ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ UYGULAMA İZİNİ

Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği <

Alıcı: ben ▾

ektedir

İrem Çetin

4 Kas 2020 Çar 13:20

Derneginize Bagis yapilmistir 🙌 📄

Makbuz ektedir

2 Kas 2020 Pzt, saat 13:38 tarihinde Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği

Rosenberg Ölçeği'nin kullanım hakları Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği'ne verilmiştir. Ölçeği ve değerlendirme formunu Dernek'e 50 TL bağış karşılığında alabilirsiniz'. Hesap numarası ektedir.teşekkürler

İrem Çetin

2 Kas 2020 Pzt, 13:36 tarihinde şunu yazdı:

Merhabalar.Kocaeli Üniversitesi Kadın Çalışmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim.Tez sürecimde rosenberg benlik saygısı ölçeğini kullanmak istiyorum. Destek olursanız sevirim. İyi çalışmalar dilerim.

--

Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği

Windows'u Etkinleştir

Windows'u etkinleştirmek için Ayarlar'a gi

EK-5 BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu araştırma Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak Dr. Öğr. Üyesi Yıldız ÖZTAN ULUSOY danışmanlığında İrem ÇETİN tarafından yürütülmektedir. Çalışmanın amacı engelli kadınların toplumsal cinsiyet algısı, yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada sizden tahminen 15 dakika ayırmanız istenmektedir.

Ölçekleri bir veya birden çok kategoride engellilik (zihinsel, ruhsal ve duygusal, ortopedik, kronik hastalık, görme, işitme, dil ve konuşma, sınıflanamayan) durumuna sahip kadın bireylerin doldurması istenmektedir.

Bu çalışmaya katılımında gönüllülük ilkesi esas olup ve kişisel bilgileriniz tamamen gizli tutulacaktır. Çalışmanın amacına ulaşması için katılımcılardan beklenen bütün soruları eksiksiz şekilde size en uygun gelen cevapları içtenlikle cevaplamanızdır.

Lütfen aşağıdaki soruları dikkatlice okuyup eksiksiz şekilde kendinize uygun olan cevapları işaretleyiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı veya sözlü açıklama yukarıda belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

EK-6 DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	
1.Cinsiyet	☐ Kadın ☐ Erkek ☐ Diğer
2.Yaş:	
3.Medeni Durum	☐ Bekar ☐ Evli ☐ Boşanmış
4.Eşiniz herhangi bir engel durumuna sahip mi?	☐ Evet ☐ Hayır
5.Eğitim Düzeyiniz (En son mezun olduğunuz kurum düzeyini seçiniz)	☐ Okur-Yazar ☐ İlköğretim ☐ Lise ☐ Ön Lisans-Lisans ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
6.Herhangi bir işte aktif olarak çalışmakta mısınız?	☐ Evet ☐ Hayır
7.Yaşamınızın büyük çoğunluğunu nerede geçirdiniz?	☐ Köy ☐ Kasaba ☐ Şehir ☐ Büyükşehir
8.Büyüdüğünüz ailede sizin dışınızda başka engelli birey/bireyler bulunmakta mı?	☐ Evet ☐ Hayır
9.Hangi engellilik kategorisinde yer almaktasınız? (Birden çok işaretlenebilir)	☐ Zihinsel ☐ Ruhsal ve Duygusal ☐ İşitme ☐ Dil ve Konuşma ☐ Ortopedik ☐ Kronik ☐ Sınıflanamayan
10.Engellilik Dereceniz Nedir? (% Olarak Belirtiniz):	
11.Engellilik Durumunuzun Ne Zaman Ortaya Çıktı ?	☐ Doğum Öncesi
	☐ 0-6 Yaş Aralığında
	☐ 7-18 Yaş Aralığında
	☐ 19-40 Yaş Aralığında
	☐ 41 ve sonrası
12.Herhangi bir Sivil Toplum Kuruluşu, Dernek veya Vakıf üyesi misiniz ?	☐ Evet ☐ Hayır

EK-7 TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI ÖLÇEĞİ

		Tamamen	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen
1.	Evlilik, kadının çalışmasına engel olmaz.					
2.	Kadın sadece ailesinin ekonomik sıkıntısı varsa çalışmalıdır.					
3.	Çalışan kadın da çocuklarına yeterince zaman ayırabilir.					
4.	Kadınlar anne olduktan sonra çalışmamalıdır.					
5.	Kadın siyasetçiler de başarılı olabilir.					
6.	Kadınlar evlendikten sonra çalışmamalıdır.					
7.	Çalışma hayatı kadının ev işlerini aksatmasına neden olmaz.					
8.	Çalışan bir kadın hayattan daha çok zevk alır.					
9.	Kadınlar erkekler tarafından her zaman korunmalıdır.					
10.	Kocasız izin vermiyorsa kadın çalışmamalıdır.					
11.	Kadınlar yönetici olabilir.					
12.	Çalışan bir kadın kazandığı geliri eşine vermelidir.					
13.	Çalışan bir kadın çocuklarına daha iyi anne olur.					
14.	Erkekler de çamaşır bulaşık gibi ev işlerini yapmalıdır.					
15.	Kocasız kadın sahipsiz eve benzer.					
16.	Bir ailenin gelirini erkekler sağlamalıdır.					
17.	Kadınlar kendi başına ticarethane gibi yerler (kafe, market, emlakçı gibi) açmamalıdır.					
18.	Kadınların birinci görevi ev işlerini üstlenmektir.					
19.	Bir kadın kocasından fazla para kazanmamalıdır.					
20.	Erkek her zaman evin reisi olmalıdır.					
21.	Toplumun liderliği genellikle erkeklerin elinde olmalıdır.					
22.	Kız çocuklarına da erkek çocuklar kadar özgürlük verilmelidir.					
23.	Bir kadın kendi haklarına sahip olabilmesi için gerekirse kocasına karşı çıkabilmelidir.					
24.	Kadın kocasından yaş olarak daha küçük olmalıdır.					
25.	Ailedeki önemli kararları erkekler vermelidir.					

EK-8 YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ

	Maddeler	Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.	İdeallerime yakın bir yaşıntım vardır.					
2.	Yaşam koşullarım mükemmeldir.					
3.	Yaşamımdan memnunum.					
4.	Şimdiye kadar yaşamdan istediğim önemli şeylere sahip oldum.					
5.	Tekrar dünyaya gelsem hayatımdaki hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.					

EK-9 ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

Sizin için uygun olanı seçiniz.

- 1) Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 2) Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 3) Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 4) Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 5) Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 6) Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 7) Genel olarak kendimden memnunum.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 8) Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 9) Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış
- 10) Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.
a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

ÖZGEÇMİŞ

İlkokul ve ortaokul eğitimini Ferhatpaşa İlköğretim Okulu'nda, lise eğitimini Çatalca Anadolu Lisesi'nde tamamladı. Lisans eğitimini Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümünde 2018 yılında tamamladı. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı'nda tezli yüksek lisans öğrenimine 2018 yılında başladı. Kasım 2018 – Nisan 2019 tarihleri aralığında İzmit Elele Özel Eğitim Merkezi'nde yarı zamanlı şekilde psikolojik danışman olarak görev almış ve Ağustos 2019- Ocak 2021 tarihleri arasında Çatalca Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nda sosyal yardım ve inceleme görevlisi olarak görev yapmıştır.